

Európska komisia
Generálne riaditeľstvo pre životné prostredie
Oddelenie prírody a biodiverzity

NATURA 2000 a lesy
„Výzvy a možnosti“

interpretačná príručka

Brusel, 2003 (z podkladov k februáru 2002)
Anglický originál na <http://www.europa.eu.int/comm/environment/nature>
Preklad: Bratislava, december 2003 (J. Zacharová)

Slovo na úvod	4
1. Zhrnutie	5
2. Úvod	7
2.1 Účel príručky.....	7
2.2 Dôvody, prečo príručka o NATURA 2000 a lesoch vznikla.....	7
2.3 Význam účasti zainteresovaných.....	10
3. NATURA 2000	11
3.1 Koncept.....	11
3.2 Odborná realizácia.....	12
4. Údaje o lesoch, lesníctve a životnom prostredí	16
5. Integrácia environmentálnej politiky do ostatných oblastí EÚ	20
5.1 Maastrichtská dohoda.....	20
5.2 „Cross-compliance“.....	21
5.3 Politika EÚ pre lesy.....	22
6. Manažment lesných lokalít NATURA 2000	22
6.1 Lesníctvo a ochrana prírody.....	23
6.2 Základné požiadavky pre lesníctvo v lokalitách NATURA 2000.....	25
6.3 Usmernenia pre lesníctvo v lokalitách NATURA 2000 na operačnej úrovni.....	27
□ Zachovanie zdravého a životaschopného stavu lesných ekosystémov;	
□ Zachovanie a podpora produkčných funkcií lesov (produkcia dreva a iné);	
□ Zachovanie, ochrana a primerané zvýšenie biologickej diverzity lesných ekosystémov;	
□ Zachovanie, ochrana a primerané zvýšenie ochranných funkcií v manažmente lesa (hlavne pôda a voda);	
□ Zachovanie ďalších socio-ekonomických funkcií a podmienok	
6.4 Význam formálneho prijatia princípov manažmentu.....	31
6.5 Odporúčania pre lesníctvo zohľadujúce biodiverzitu v chránených územiach a mimo nich.....	32
7. Finančné nástroje	33
7.1 Existujúce nástroje podpory.....	34
7.1.1 Kontrakty na činnosti pre ochranu prírody.....	34
7.1.2 Opatrenia pre lesníctvo v rámci Environmentálnej stratégie EÚ: LIFE.....	35
7.1.3 Nová generácia fondov Spoločenstva – roky 2000-2006	38
7.2 Pracovná skupina pre článok 8 smernice o biotopoch.....	38
7.3 Závery pracovnej skupiny pre článok 8 smernice o biotopoch.....	39
8. Najlepšie príklady a skúsenosti	42
8.1 Najlepšie príklady predložené členskými štátmi.....	43
8.1.1 Belgicko (región Valónsko, región Flámsko).....	43
8.1.2 Dánsko.....	45
8.1.3 Nemecko.....	48
8.1.4 Grécko	54
8.1.5 Fínsko.....	55
8.1.6 Francúzsko.....	58
8.1.7 Írsko.....	62
8.1.8 Taliansko.....	64

8.1.9	Holandsko.....	66
8.1.10	Španielsko.....	69
8.1.11	Švédsko.....	71
8.1.12	Spojené kráľovstvo.....	72
8.2	Najlepšie príklady projektov LIFE-Nature a LIFE-Environment.....	74
8.3	Príklady projektov Leader+ a Interreg	
	III.....	84
8.4	Plány vidieckeho rozvoja a	
	lesníctvo.....	84
8.5	Pro Silva – prírode blízke	
	lesníctvo.....	84
8.6	Úľavy z hľadiska ochrany prírody („Conservation easements“): americké riešenie.....	87
8.7	Príklad z opačnej strany: ochrany prírody v na súkromných pozemkoch v Tasmánii.....	87
9.	Všeobecné závery o lesníctve a lokalitách NATURA 2000.....	87
10.	Zoznam	
	literatúry.....	88
11.	Užitočné elektronické	
	adresy.....	89
Príloha 1	Všeobecná informácia o lesoch a lesníctve.....	91
	1. Lesy v rámci sveta.....	91
	2. Lesy v rámci EÚ.....	92
Príloha II	Rámec pre ochranu biologickej diverzity v Európe.....	96
	1. Smernica o vtákoch.....	96
	2. Bernský dohovor.....	97
	3. Smernica o biotopoch.....	97
	4. Rozširovanie EÚ a EMERALD	97
	5. Dohovor o biologickej diverzite.....	98
	6. Akčné plány EÚ pre biologickú diverzitu.....	98
	7. Národné programy pre les.....	99
	8. Ministerská konferencia o ochrane lesov v Európe.....	99
	9. Prehľad diskusie o ochrane biologickej diverzity a problematike lesov.....	101

Slovo na úvod

Naša závislosť na lesoch je veľká. Poskytujú nám drevo a ostatné suroviny, sú tiež však významné pre rekreáciu. Lesy majú aj nezastupiteľnú úlohu v životnom prostredí, pre ochranu biologickej diverzity, zachovanie krajiny, reguláciu klímy, vody a pôdy.

Lesy sú tak v rámci Európy pravdepodobne najvýznamnejším prírodným zdrojom. Ich úloha pri ochrane biologickej diverzity je zjavná i zo skutočností, že práve v lesoch má svoj domov najväčší počet cicavcov, vtákov, plazov a obojživelníkov nášho kontinentu. Je smutné, že naše lesy sú stále viac v ohrození a je možné, že v niektorých európskych krajinách by mohli vyhynúť mnohé druhy, najmä druhy, ktoré sú na vrchole potravinovej pyramídy, akými sú veľké šelmy alebo dravce.

Verejná mienka v Európe však neustále demonštruje záujem o dlhodobé prežitie najvzácnejších a najviac ohrozených druhov a biotopov v Európe. Z uvedeného dôvodu, v deväťdesiatych rokoch, Spoločenstvo vytvorilo NATURA 2000 a neskôr v roku 2001, počas summitu v Goteborgu, rozhodlo zastaviť do roku 2010 úbytok biologickej diverzity. Tieto rozhodnutia mali zásadný význam pre potvrdenie záväzkov Spoločenstva na ochranu jeho prírodného dedičstva.

Budovanie NATURA 2000 je v súčasnosti už „virtuálne“ ukončené, zoznamy vymedzených lokalít boli prijaté, v ministerskej deklarácii „El Teide“ boli potvrdené jasné záväzky o zapojení zainteresovaných, manažment sústavy NATURA 2000 a o usmernení zdrojov. Toto je mimoriadne dôležité pre lesy, pretože lesné biotopy a druhy budú súčasťou viac ako polovice všetkých lokalít. Znamená to, že musí byť venované viac pozornosť integrovaniu cieľov ochrany prírody a lesníctva.

Táto príručka bola spracovaná po rozsiahlych konzultáciách so zainteresovanými a je zostavená tak, aby priblížila obyvateľom Spoločenstva legislatívu v ochrane našich lesov. Z príručky jasne vyplýva, že NATURA 2000 nie je v rozpore s hospodárskymi činnosťami lesníckeho sektoru. Je v nej vysvetlené, akým spôsobom sú lokality vymedzené a čo takéto vymedzenie v praxi znamená. V príručke, ktorá je ďalším príkladom politiky EK založenej na princípe otvorenosti a transparentnosti, sa navrhuje, aby opatrenia potrebné na zachovanie biologickej diverzity boli založené na diskusii so zainteresovanými a aby aj formulované ciele manažmentu boli výsledkom tohto procesu spolupráce. V osobitnej kapitole je uvedených množstvo príkladov kreatívnych prístupov implementácie NATURA 2000 v lesoch a príkladov úspešného prepojenia cieľov lesníctva a ochrany prírody. Tieto príklady boli poskytnuté členskými štátmi EÚ i zainteresovanými. Ich zdrojom neboli len špeciálne programy ochrany prírody, kam patria projekty LIFE, ale tiež integrované projekty, v ktorých je ochrana prírody len jednou časťou, akými sú napríklad programy rozvoja vidieka.

Verím, že táto publikácia bude pre vás zdrojom informácií a prispeje tak k „výzvam a možnostiam“, ktoré sú obsiahnuté aj v názve príručky. Sme závislí na lesoch – ale lesy sú rovnako závislé na nás.

Margot Wallstrom
komisárka pre životné prostredie

1. Zhrnutie

Cieľom tejto príručky je objasniť úlohu lesov a lesníctva v ekologickej sústave NATURA 2000 za účelom uľahčenia podpory NATURA 2000 zo strany lesníkov.

V príručke je uvedený prehľad konceptu NATURA 2000, právny rámec ochrany biologickej diverzity a špecifické požiadavky vyplývajúce zo smernice o biotopoch, ako aj význam európskych lesov v celkovom globálnom kontexte.

V príručke sú tiež uvedené indikatívne usmernenia pre manažment „lesných“ lokalít NATURA 2000. Zásady vychádzajú zo súčasných interpretácií *acquis* Spoločenstva pre ochranu prírody, z iniciatív na podporu trvalo udržateľného a multifunkčného manažmentu lesov (SFM – Ministerská konferencia na ochranu lesov v Európe) a z relevantnej literatúry.

Príručka vychádza z predpokladov, že prírodné dedičstvo Európy bolo po stáročia človekom transformované a že ochrana a trvalo udržateľné využívanie prírodného dedičstva v rámci lokalít NATURA 2000 vyžaduje celé spektrum opatrení od žiadnej alebo minimálnej činnosti človeka k rôznym spôsobom trvalo udržateľného využitia. Ďalším predpokladom je, že zainteresovaní môžu dosiahnuť kompromis medzi cieľmi ochrany prírody a hospodárskou činnosťou. Cieľom sústavy NATURA 2000 nie je, aby boli vo vymedzených lokalitách zastavené ekonomické činnosti. Cieľom je to, aby manažment každej lokality bol presne „šitý“ na miestne podmienky. Rovnako sú teda zohľadnené požiadavky ochrany prírody a ekonomické záujmy.

V texte sa odporúča, aby ciele primeraného manažmentu lokality a navrhované opatrenia boli identifikované v zmysluplnej konzultácii so zainteresovanými, a aby výsledky takejto konzultácie boli premietnuté do transparentných a dlhodobých plánov starostlivosti.

Za účelom uľahčiť „stotožnenie sa lesníkov“ s NATURA 2000, je v tejto príručke tiež uvedený:

- prehľad súčasných a potenciálnych podporných mechanizmov Spoločenstva a informácií o ich úspešnom využití pre ochranu prírody a manažment ekosystémov lesných lokalít sústavy NATURA 2000;
- príklady úspešného spojenia ekonomicky vhodného lesníctva s cieľmi ochrany prírody na lokalitách NATURA 2000, v jednotlivých členských štátoch EÚ a mimo nich; a
- zoznam užitočných elektronických adries.

Skratky, pojmy a názvy organizácií

ASCI Area of Special Conservation Interest - územie osobitného záujmu ochrany prírody (v rámci sústavy Emerald)

BD	Birds Directive – smernica o ochrane voľne žijúceho vtáctva (smernica o vtákoch)
CAP	Common Agricultural Policy of the European Union- Spoločná poľnohospodárska politika Európskej únie
CBD	Convention on Biological Diversity – Dohovor o biologickej diverzite (UNCED, Rio de Janeiro 1992)
CEEC	Central and Eastern European Countries – krajiny strednej a východnej Európy
CEPF	Confederation Européenne des Propriétaires Forestiers – Európska konfederácia vlastníkov lesov
COP	Conference of the Parties – Konferencia zmluvných strán
COPA	Comité des Organisations Professionnelles Agricoles de L'Union Européenne – Výbor Európskej únie pre odborné organizácie v poľnohospodárstve
DG	Directorate-General of the European Commission – generálne riaditeľstvo Európskej komisie
EAGGF	European Agricultural Guidance and Guarantee Fund – Európsky poľnohospodársky a garančný fond
EC	European Community – Európske spoločenstvo (v texte často Spoločenstvo)
EEA	European Environment Agency – Európska agentúra životného prostredia
EEC	European Economic Community – Európske hospodárske spoločenstvo
EIA	Environmental Impact Assessment – posudzovanie vplyvov na životné prostredie
EFI	European Forest Institute – Európsky lesnícky ústav
ESF	European Social Fund – Európsky sociálny fond
EU	European Union – Európska únia
FAO	Food and Agriculture Organization of the United Nations – Organizácia Spojených národov pre výživu a poľnohospodárstvo
ha	Hectare – hektár
HD	Habitats Directive – smernica o biotopoch
IFF	Intergovernmental Forum on Forests – Medzivládne fórum o lesoch
IPF	Intergovernmental Panel on Forests – Medzivládny panel o lesoch
IUCN	International Union for the Conservation of Nature – Medzinárodná únia ochrany prírody
MCPFE	Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe – Ministerská konferencia o ochrane lesov v Európe
MS	Member states – zmluvné strany
NFP	National forest programme – národný program pre lesníctvo
NGO	Non-governmental organisation – mimovládna organizácia
pSCI	proposed Site of Community Importance (for Natura 2000) – navrhované územie európskeho významu (pre NATURA 2000)
ERDF	European Regional Development Fund – Európsky fond regionálneho rozvoja
RDR	Rural Development Regulation – nariadenie o rozvoji vidieka
SAC	Special Area of Conservation (for Natura 2000) – osobitné územia ochrany
SFM	Sustainable Forest Management (as defined by the MCPFE) – trvalo udržateľný manažment lesa (v zmysle definície MCPFE)
SPA	Special Protected Area (for Natura 2000, emanating from Birds Directive) – osobitne chránené územia = chránené vtáacie územia (pre NATURA 2000, v zmysle smernice o vtákoch)
UNCED	United Nations Conference on Environment and Development – Konferencia Organizácie Spojených národov o životnom prostredí a rozvoji
UNECE	United Nations Economic Commission for Europe – Hospodárska komisia Organizácie Spojených národov pre Európu

UNEP	United Nations Environmental Programme – Program Organizácie Spojených národov pre životné prostredie
WWF	World Wide Fund for Nature – Svetový fond ochrany prírody

Pod'akovanie

Hlavný výskum a editovanie prvej verzie tejto príručky koordinoval Tim Christophersen počas študijného pobytu na oddelení B2 „ochrana a biodiverzita“ generálneho riaditeľstva EK pre životné prostredie.

Osobitné pod'akovanie patrí generálnemu riaditeľstvu EK pre poľnohospodárstvo, Európskej agentúre životného prostredia (EEA), Kontaktnej jednotky Ministerskej konferencie o ochrane lesov v Európe, so sídlom vo Viedni (MCPFE), Regionálnej kancelárii UNEP pre Európu so sídlom v Ženeve, Európskej konfederácii vlastníkov lesov (CEPF), Kancelárii WWF pre európsku politiku, Kancelárii IUCN v Bruseli a európskej skupine expertov pre trvalé využívanie pri IUCN, Lesníckej únii pre juh Európy (USSE) Konfederácii pre európsky papierenský priemysel (CEPI), Anglickej prírode (English Nature), Birdlife International, Európskej asociácii vlastníkov pozemkov a Kráľovskej lesníckej spoločnosti v Belgicku (Société royale foresirere de Belgique - SRFB). Pod'akovanie tiež patrí vládnym inštitúciám členských štátov EÚ za ich poznámky a poskytnuté príklady.

Podstata a „pôsobnosť“ príručky

Príručka bola zostavená pracovníkmi generálneho riaditeľstva EÚ pre životné prostredie, po relevantných neformálnych diskusiách, ktoré boli konštruktívnym vkladom ostatných pracovníkov Európskej komisie, zainteresovaných, ako aj vládných inštitúcií členských štátov EÚ. Sú v nej premietnuté názory generálneho riaditeľstva pre životné prostredie a nie je preto záväzná. Interpretácie pracovníkov Európskej komisie nemôžu ísť na rámec smerníc. Osobitne to platí pre smernicu o biotopoch, ktorá vychádza z princípu subsidiarity a umožňuje tak členským krajinám vo veľkej miere „manévrovať“ a vybrať si spôsob, ako v praxi uplatniť špecifické opatrenia pre jednotlivé lokality NATURA 2000. Členské štáty EÚ majú v každom prípade slobodu pri výbere toho, ako budú realizovať praktické opatrenia za predpokladu, že tieto budú v súlade so všeobecným poslaním smernice.

Cieľom tejto príručky nebolo poskytnúť definitívne odpovede na otázky týkajúce sa jednotlivých lokalít. Ku každej lokalite sa musí pristupovať jednotlivo, i keď s využitím usmernení.

Predpokladá sa, že táto príručka bude v budúcnosti revidovaná s ohľadom na nové skúsenosti členských štátov EU s prepojením NATURA 2000 a lesníctva a s ohľadom na nové skúsenosti prípadového práva. Generálne riaditeľstvo Európskej komisie pre životné prostredie tiež uvažuje o spracovaní zjednodušenej verzie textu pre jeho širšie využitie a distribúciu.

„Územná pôsobnosť“ príručky je obmedzená na 15 súčasných členov EÚ, v texte nie sú zohľadnené osobitné podmienky kandidátskych štátov. Dôvodom pre tento prístup je, že EK nemá žiadnu kompetencie na ochranu prírody mimo územia EÚ. Kandidátske krajiny sa tiež nezúčastňovali prípravných konzultácií.

2. Úvod

2.1 Účel príručky

Účelom tejto príručky je objasniť úlohu lesov a lesníctva v ochrane prírodného dedičstva Európy v rámci sústavy NATURA 2000. Predpokladá sa, že dokument uľahčí viacerým zainteresovaným pochopenie podstaty smernice o biotopoch a tiež, že členské štáty EÚ pripravia podrobnejšie usmernenia, ktoré budú vychádzať z ich podmienok.

Berúc do úvahy veľkú rôznorodosť lesných biotopov v Európe a veľmi odlišnú socio-ekonomickú situáciu na regionálnej a miestnej úrovni, sú v dokumente navrhnuté len všeobecné usmernenia a odporúčania týkajúce sa lesných území v rámci NATURA 2000. Pri spracovaní textu bol tiež zohľadnený článok 5 zmluvy, ktorou sa ustanovuje Európske spoločenstvo, v ktorom je zakotvený princíp subsidiarity, jeden z hlavných pilierov „architektúry“ EÚ. Na základe tohto princípu a postupov implementácie smernice o biotopoch je potrebné, aby každé rozhodnutie týkajúce sa určitej lokality bolo vždy prijaté na čo najvhodnejšej „inštitucionálnej úrovni“ a pri zohľadnení špecifických miestnych podmienok.

Špecifickými cieľmi tejto príručky je:

- informovať súkromných a verejných vlastníkov lesa, lesníkov, inštitúcie ochrany prírody, mimovládne organizácie a ďalších zainteresovaných o tom, aké sú v Európe súčasné skúsenosti v oblasti NATURA 2000 a lesníctva;
- iniciovať a uľahčiť komunikáciu medzi rôznymi zainteresovanými;
- stanoviť rámec pre záväzné usmernenia pre manažment lesných lokalít NATURA 2000 a prezentovať prípadové štúdie o tom, ako je možné dosiahnuť ciele smernice o biotopoch;
- informovať zainteresovaných o existujúcich a plánovaných možnostiach financovania pre lesy a lesníctvo, ktoré vyplývajú z budovania NATURA 2000.

2.2 Dôvody, prečo príručka o NATURA 2000 a lesoch vznikla

Nakoľko lesné biotopy tvoria viac ako polovicu všetkých navrhovaných lokalít ekologickej sústavy EÚ NATURA 2000, je vhodné pre tieto „lesné“ lokality spracovať usmernenia. Bez pochopenia zo strany „lesníckeho sektoru“ EÚ a bez jeho aktívneho príspevku by nebolo možné ukončiť budovanie sústavy NATURA 2000, ktorá je najambicióznejšou iniciatívou pre ochranu prírody v celej Európe. Táto publikácia bola zostavená z existujúcich údajov o lesoch, manažmente chránených území a lesníctve v rámci NATURA 2000. Je určená pre národné inštitúcie, vlastníkov lesa, lesníkov, ochranárske mimovládne organizácie a pre obyvateľstvo, ktoré pracuje v lese alebo s lesom. Je súčasťou série publikácií generálneho riaditeľstva EK pre životné prostredie o odborných a právnych aspektoch NATURA 2000¹.

Počas budovania NATURA 2000 vznikali v rámci Európy mnohé skreslené názory na NATURA 2000 (tabuľka 1). Je to čiastočne spôsobené tým, že jednotlivé členské krajiny, veľmi správne, rôznym spôsobom interpretujú to, čo by malo byť ich príspevkom k NATURA 2000. Najbežnejším nedorozumením je, že NATURA 2000 bude znamenať vytvorenie systému prísnych prírodných rezervácií, kde nie je miesto pre hospodárske činnosti. A pritom je nepochybné, že mnohé z najviac ohrozených druhov a biotopov zaradených do príloh smernice o biotopoch, ktoré musia byť aj v budúcnosti chránené, ako aj väčšina území európskeho významu (ÚEV, SCIs – sites of Community interest) a chránených vtáčích území

¹ Ďalšie údaje o NATURA 2000, ako aj všetky právne texty smernice o biotopoch a ďalšie relevantné údaje sú na webovej stránke Európskej komisie:

<http://europa.eu.int/comm/environment/nature/home.htm>

(CHVÚ, SPA – special protection areas – pozri časť 3.1) boli po stáročia ovplyvňované ľudskou kultúrou. V mnohých prípadoch práve tento vplyv človeka prispel k vzniku ekologicky hodnotného biotopu. Preto NATURA 2000 znamená, že hospodárske činnosti vhodné z hľadiska zachovania alebo zlepšenia stavu týchto lokalít, budú povolené.

Manažment lokalít NATURA 2000 vychádza zo základného princípu, že ochrana fauny a flóry bude prioritou manažmentu prírodných zdrojov. Vždy, keď spoločne s komerčným využívaním lesov, ktorý je pravdepodobný vo väčšine lesných lokalít, bude zabezpečené, že priaznivý stav z hľadiska ochrany prírody bude zachovaný alebo obnovený, môžu hospodárske činnosti pokračovať bez zásadných zmien. V niektorých prípadoch môžu byť tieto hospodárske činnosti obmedzené, v iných naopak môže práve intenzívnejšie hospodárenie viesť k cieľom ochrany prírody. Toto musí byť posúdené pre jednotlivé lokality na základe určenia priaznivého stavu každej lokality a, ak je to potrebné, v rámci manažmentových plánov alebo cieľov ochrany pre jednotlivé lokality.

NATURA 2000 poskytuje možnosti pre rozvoj vidieka, ako aj pre zmenu lesníctva, osobitne prostredníctvom možnosti náhrady za obmedzenie vlastníckych práv. Členské štáty EÚ musia tieto aspekty riešiť, aj s pomocou spolufinancovania z rozpočtu Spoločenstva (pozri kapitolu 7).

V rezolúcii Rady z 15. decembra 1998 o stratégii lesníctva v Európskej únii² je zdôraznená potreba ochrany území, ktoré reprezentujú všetky typy lesných ekosystémov a území osobitne významných z ekologického hľadiska. V rezolúcii je uvedené, že vybudovanie NATURA 2000 by malo zohľadniť ekonomické, sociálne a kultúrne požiadavky, regionálne a miestne charakteristiky a účasť vlastníkov lesa. Na základe toho sú v tejto príručke sformulované odporúčania pre participatívny prístup, za účasti všetkých relevantných zainteresovaných na manažmentových opatreniach alebo plánoch manažmentu pre lokality NATURA 2000.

Tab. 1 Vysvetlenie niektorých mýtov o NATURA 2000

Najčastejšie „mýty“ o NATURA 2000	Právne a administratívne skutočnosti
„Smernica o biotopoch je iniciatívou Spoločenstva, ktorú „tajne pripravili“ technokrati v Bruseli“	Smernica o biotopoch bola jednohlasne prijatá ministrami členských štátov EÚ v roku 1992, jej prijatiu predchádzalo 5 rokov rokovaní v Rade a v Európskom parlamente. Počas tohoto obdobia mnohé záujmové skupiny zaslali svoje stanoviská členským štátom, i priamo do Bruselu a ich návrhy boli zohľadnené.
„Európska komisia rozhoduje o tom, ktoré lokality sa stanú súčasťou NATURA 2000“.	Členské štáty EÚ majú prvotnú a hlavnú zodpovednosť za to, ktoré lokality navrhnu do NATURA 2000: 1. členské štáty navrhujú zoznam lokalít v rámci svojho územia; 2. na základe predložených národných zoznamov EK zostaví, po dohode s každým členským štátom EÚ, Európsky zoznam území európskeho významu (SCI); 3. členské štáty vymedzia tieto územia ako osobitné územia ochrany (SAC). V prípade smernice o vtákoch vymedzujú členské štáty EÚ chránené vtáčie územia (SPA) priamo.
„Všetky lokality NATURA 2000 sa stanú prírodnými rezerváciami“.	Členské štáty si samy vyberú mechanizmus manažmentu lokality. Môžu to byť: <ul style="list-style-type: none"> • štatutárne opatrenia (napríklad vyhlásenie prírodnej rezervácie); • zmluvné opatrenia (napríklad podpísanie dohody s vlastníkom

² http://www.europa.eu.int/comm/agriculture/fore/index_en.htm

	<p>pozemku);</p> <ul style="list-style-type: none"> • administratívne opatrenia (poskytnutie potrebných prostriedkov).
<p>„Brusel nám bude diktovať, čo môžeme alebo nemôžeme na každej lokalite vykonať“.</p>	<p>Smernica o biotopoch a NATURA 2000 sú založené na princípe subsidiarity. Členské štáty si samy rozhodnú, aký je najlepší spôsob ochrany lokality, ktorý je súčasne v súlade s cieľmi smernice. Programy manažmentu sú v smernici spomenuté ako užitočný „nástroj“, nie sú však povinné.</p>
<p>„Z dôvodu ochrany prírody budeme musieť zastaviť všetky naše činnosti v lokalite“.</p>	<p>Ochrana druhov a biotopov môže byť vcelku porovnateľná s činnosťami človeka, akými sú cestovný ruch, poľovníctvo, lesníctvo a iné. Mnohé prírodné územia sú priamo závislé od zásahov človeka (akým je poľnohospodárstvo).</p> <p>Ochrana prírody tiež poskytuje ďalšie možnosti pre činnosti človeka (cestovný ruch a oddychové činnosti realizované v súlade s cieľmi ochrany životného prostredia, označovanie prírodných produktov a podobne).</p> <p>Každé zastavenie alebo obmedzenie konkrétnej činnosti, ktorá by mohla ohroziť podmienky druhu alebo biotopu, musí byť prehodnotené osobitne pre každý konkrétny prípad.</p>
<p>„Výdavky za ochranu lokalít NATURA 2000 budú znášať ich obyvatelia“.</p>	<p>Členské štáty EÚ a EK zabezpečia, aby náklady súvisiace s NATURA 2000 boli rozdelené medzi všetkých.</p> <p>Členské štáty EÚ sú požiadané, aby pri predkladaní svojich národných zoznamov do Bruselu súčasne oznámili EK, aké sú odhady nákladov za manažment lokalít, v ktorých sa nachádzajú prioritné druhy alebo typy biotopov. Následne sa od EK požaduje, aby spracovala schému spolufinancovania týchto nákladov.</p> <p>V rámci tohoto procesu môžu byť využité viaceré existujúce fondy Spoločenstva (napríklad agro-environmentálne schémy, štrukturálne fondy, LIFE a iné).</p>
<p>„NATURA 2000 je vo všeobecnosti netransparentným procesom“.</p>	<p>Európska komisia sa všemožne snaží, aby jej činnosti súvisiace s budovaním NATURA 2000 boli čo najviac transparentné.</p> <p>Tri razy ročne vychádza Newsletter, v ktorom každý, koho to zaujíma, nájde aktuálne informácie.</p>
<p>„Akonáhle sa lokalita stane súčasťou NATURA 2000, nie je v nej možný žiadny ďalší rozvoj“.</p>	<p>V smernici o biotopoch nie je a priori upravené, že v lokalitách nie je možný ďalší rozvoj alebo nové činnosti.</p> <p>Avšak všetky plány alebo programy, ktoré by pravdepodobne mohli mať významný vplyv na vymedzenú lokalitu, musia, predtým ako sa začnú realizovať, prejsť primeraným posudzovaním vplyvov.</p> <p>Ak je pravdepodobné, že navrhovaná činnosť spôsobí významné poškodenie lokality a všetky ďalšie alternatívy boli vyčerpané, môže byť realizovaná iba v prípade vyššieho verejného záujmu a predpokladá sa kompenzácia poškodenia.</p>

2.3 Význam účasti zainteresovaných

Za posledné roky sa zlepšila legislatíva týkajúca sa práva verejnosti na prístup k informáciám o otázkach životného prostredia, ako aj skutočný prístup verejnosti k možnosti získať informácie. Európska komisia sa usiluje o čo najväčšiu transparentnosť činností vo všetkých svojich oblastiach. Margot Wallstrom, komisárka pre životné prostredie, svoj názor vyjadrila veľmi jasne v predslove k manuálu „Manažment lokalít NATURA 2000 – ustanovenia článku

6 smernice o biotopoch“³ slovami: „*Predpokladom úspechu (v NATURA 2000) je v prvom rade aktívna účasť obyvateľov týchto území a tých, ktorí sú s územiami inak spätí*“.

V dôsledku rozsiahleho záujmu o právo verejnosti na prístup k legislatíve o životnom prostredí bol 25. júna 1998 v dánskom meste Aarhus prijatý Dohovor o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia, ktorý je pod patronáciou OSN/Európskej komisie pre Európu. Dohovor podpísali všetky členské štáty EÚ i Európske spoločenstvo. Po prijatí troch smerníc – o prístupe verejnosti k informáciám, účasti v konzultačnom procese a o prístupe k spravodlivosti – sa stane Európska únia zmluvnou stranou dohovoru. Aarhuský dohovor⁴ je novým druhom dohody v životnom prostredí, ktorá má ďalekosiahle dôsledky pre obyvateľov Európy. Sú v ňom prepojené environmentálne i ľudské práva a je založený na skutočnosti, že trvalo udržateľný rozvoj možno dosiahnuť len prostredníctvom spoluúčasti všetkých zainteresovaných. Je zameraný na interakcie medzi verejnosťou a „úradmi“ v demokratickom kontexte a na nový proces účasti verejnosti v prerokovaní medzinárodných dohôd a ich implementácii.

Odkedy smernica o biotopoch nadobudla účinnosť (v roku 1992), všetky členské štáty EÚ vyvinuli, v rôznej miere, úsilie informovať zainteresovaných a širokú verejnosť o budovaní sústavy NATURA 2000. V niektorých členských štátoch EÚ bol v procese vymedzovania lokalít uplatnený participatívny a transparentný prístup, zahŕňajúci, kde to bolo možné, pred prijatím administratívnych opatrení konzultácie a prerokovania. Iné členské štáty EÚ si zvolili prístup viac zhora nadol. V mnohých regiónoch ale stále pretrváva nedostatok informácií o NATURA 2000 na operačnej úrovni. Z toho vyplýva, že musí byť vyvinuté ďalšie úsilie, aby významná úloha NATURA 2000 pri ochrane prírodného dedičstva Európy bola efektívne komunikovaná s verejnosťou. Hoci v princípe je povinnosťou členských krajín EÚ informovať zainteresovaných a verejnosť o NATURA 2000, cieľom generálneho riaditeľstva EK pre životné prostredie je napomáhať, kde je možné, pri týchto informačných kampaniach. Účasť všetkých dotknutých subjektov (vrátane vlastníkov a užívateľov lesa, miestnych obcí, lesníckych priemyselných subjektov a ochranárskych mimovládnych organizácií) na manažmente NATURA 2000 je mimoriadne významná v lesoch, pretože ochrana biologickej diverzity tu často závisí od zachovania činností človeka, najmä ak majú byť zachované spoločenstvá, ktoré nie sú klimaxovou vegetáciou.

3. NATURA 2000

3.1 Koncept

V roku 1992 bola prijatá smernica č. 92/43/EHS (smernica o biotopoch – Habitats Directive), v ktorej boli definované ciele európskej sústavy pre ochranu prírody NATURA 2000, ktorá pozostáva so SPA (special protection areas – osobitne chránené územia = chránené vtáčie územia) v zmysle smernice o vtákoch č. 79/409/EHS a budúcich SAC (special conservation areas – osobitných území ochrany) vymedzených v zmysle smernice o biotopoch. Hlavná

³ Publikácia je k dispozícii na internete alebo na Európskej komisii, Generálnom riaditeľstve pre životné prostredie, oddelení B.2, Rue de la Loi 200, B-1049 Brussels. Informácie o legislatíve EÚ týkajúcej sa ochrany prírody je na webovej stránke: <http://europa.eu.int/comm/environment/nature/legis.htm>.

⁴ Ďalšie informácie sú na webovej stránke dohovoru: <http://www.unece.org/env/pp/>

myšlienka NATURA 2000 je jednoduchá: príroda prekračuje štátne hranice a tak, ak chceme zachovať „životaschopnosť“ a rozmanitosť nášho prírodného prostredia, musíme myslieť a konať na medzinárodnej úrovni. Úspešná ochrana prírodných zdrojov a ich rôznorodosti na európskom kontinente môže byť teda docieľaná len na európskej úrovni. Smernica o biotopoch je založená na integrovanom prístupe - okrem ochrany biologickej diverzity je tiež zameraná na podporu trvalo udržateľných činností, ktoré sú v súlade s cieľmi ochrany území NATURA 2000. NATURA 2000 je preto tiež príležitosťou využiť nový model rozvoja vidieka, predovšetkým v „najviac okrajových“ regiónoch EÚ. Smernica o biotopoch je tiež významná politicky, pretože jej ustanovenia sú právne záväzné pre všetky členské štáty EÚ.

Očakáva sa, že v sústave NATURA 2000 bude zaradených približne 450 000 km² území, čo je v priemere ⁵10-15 % rozlohy EÚ. NATURA 2000 má význam pre spoločné úsilie členských štátov EÚ nájsť súlad s medzinárodnými dohovormi a dohodami v oblasti ochrany biodiverzity, akým je Dohovor o biologickej diverzite, prijatý UNCED v roku 1992.

Európsky parlament vo svojej rezolúcii č. COM(98)0042⁶ o stratégii Spoločenstva pre biologickú diverzitu stanovil, že „napriek ďalším environmentálnym problémom nie je možné nahraďovať straty diverzity druhov, ekosystémov a prírodných génových bánk“. Podľa informácie Európskej agentúry životného prostredia v Kodani (EEA- „Europe's Environment: The Second Assessment“, 1998 a „The Environment at the Turn of the Century“, 1999), dochádza k znižovaniu biologickej diverzity v Európe. Mnohé druhy sú vážne ohrozené, existuje dokonca hrozba ich vymiznutia. Druhy s klesajúcou početnosťou sú väčšinou pôvodné druhy, viazané na prirodzené biotopy, čistú vodu a vzduch a vyžadujúce malý zásah človeka. Vytvorenie NATURA 2000 bude mať veľký význam pre zastavenie úbytku biotopov a druhov a, ak to bude možné, aj pre zvrátenie tendencie vyčerpania nášho prírodného dedičstva a prírodných zdrojov na vidieku.

Súvislá sústava, akou je NATURA 2000, teda predstavuje krok k úspešnej ochrane našich pôvodných biotopov a druhov. I keď sa súčasťou NATURA 2000 stane predpokladaných 15 % územia EÚ, aj zvyšná časť územia EÚ bude mať naďalej význam pre celkový cieľ - trvalo udržateľný rozvoj a manažment biologickej diverzity, vrátane lesníctva. Z uvedeného vyplýva potreba väčšej integrácie záujmov biologickej diverzity do národných programov a iniciatív pre lesníctvo a do všeobecných postupov lesníctva. NATURA 2000 môže pritom mať pilotné postavenie.

3.2 Odborná realizácia

Pre proces výber lokalít NATURA 2000 bolo potrebné stanoviť vedecký rámec. Typy biotopov zaradené do prílohy I smernice o biotopoch boli pôvodne „rozdelené“ do päť biogeografických oblastí podľa identifikačného systému CORINE Land Cover. Boli to alpská, atlantická, kontinentálna, makaronézska a mediteránna biogeografická oblasť. V roku 1995, kedy sa členom EÚ stalo Rakúsko, Fínsko a Švédsko, bola v súlade s rozhodnutím Rady doplnená boreálna oblasť. Prostredníctvom biogeografických oblastí je možné zhodnotiť objektívne, a nie na základe „národných rámcov“, súčasné prírodné dedičstvo a biotopy a druhy zaradené do príloh smernice o biotopoch.

⁵ Toto číslo nemôže byť chápané ako konečný cieľ, je to priemerná hodnota s podstatnými odchýlkami medzi členskými štátmi EÚ a ich regiónmi, ktoré majú špecifické podmienky.

⁶ O.J. č. C341/12 z 9. novembra 1998

Tab. 2 Biogeografické oblasti (pozri mapu na strane 14 a 15)

Biogeografická oblasť	Krajiny, ktorých územia do tejto oblasti bolo zaradené
Alpská	Fínsko, Francúzsko, Nemecko, Rakúsko, Španielsko, Švédsko, Taliansko
Atlantická	Belgicko, Dánsko, Francúzsko, Holandsko, Írsko, Nemecko, Portugalsko, Spojené kráľovstvo, Španielsko, Švédsko
Boreálna	Fínsko, Švédsko
Kontinentálna	Belgicko, Dánsko, Francúzsko, Luxembursko, Nemecko, Rakúsko, Švédsko, Taliansko
Makaronézska	Portugalsko, Španielsko
Mediteránna	Francúzsko, Grécko, Portugalsko, Španielsko, Taliansko

V prílohe I smernice o biotopoch je zaradených 59 lesných typov biotopov, ktoré sú vzácne alebo predstavujú zvyšok a/alebo sú miestom výskytu druhov významných z hľadiska Spoločenstva. Sú zoskupené do týchto 6 kategórií lesných biotopov európskeho významu:

- západná tajga;
- dubové a bukové lesy;
- mediteránne opadavé lesy;
- mediteránne tuholisté lesy;
- horské ihličnaté lesy mierneho pásma;
- mediteránne a makaronézske horské ihličnaté lesy.

Okrem biotopov je v smernici o biotopoch uvedených približne 200 druhov živočíchov a vyše 500 druhov rastlín, ktoré sú významné z hľadiska Spoločenstva. Na zachovanie ich priaznivého stavu je v smernici o biotopoch upravené, aké opatrenia sa majú využiť - vymedzenie lokalít (pre druhy z prílohy II), všeobecná druhová ochrana (druhy z prílohy IV) a regulácia využívania (druhov z prílohy V).

V prílohe I smernice o vtákoch je zaradených vyše 180 druhov vtáctva, pre ktoré majú byť vymedzené SPAs (Special Protection Areas – osobitne chránené územia = chránené vtáčie územia) a to spôsobom priameho oznámenia členského štátu EÚ Európskej komisii. Mnohé z týchto druhov sú viazané na lesné biotopy buď priamo (ďatle, lesné kurovité vtáky, pinky a trsteniariky) alebo väzbou na rôzne krajinné prvky, akými sú malé mokrade (bahniaky a iné pobrežné vtáctvo) a okraje lesov (sovy a ďalšie dravce).

Podľa článku 4 smernice o biotopoch sú členské štáty EÚ povinné navrhnuť lokality významné z hľadiska Spoločenstva aj pre tieto lesné biotopy pre každú z uvedených 6 biogeografických oblastí. V Akčnom pláne pre ochranu prírodných zdrojov⁷ je stanovený ambiciózný cieľ do roku 2002 zhodnotiť a mať dostatočne zastúpené všetky lesné biotopy uvedené v prílohe I smernice o biotopoch. Týmto je zdôraznený význam lesných biotopov pre NATURA 2000 a pre celkovú ochranu biologickej diverzity.

Od roku 1992 vo všetkých členských krajinách EÚ došlo, hoci v rôznej miere, k pokroku v budovaní NATURA 2000. Zo všetkých 15 členských krajín a v rámci 6 biogeografických oblastí bolo do sústavy navrhnutých približne 14 000 lokalít (ako pSCI – navrhované územia európskeho významu). Navrhované zoznamy sú predmetom ďalšej diskusie medzi členskými krajinami EÚ, generálnym riaditeľstvom Európskej komisie pre životné prostredie a

⁷ Akčný plán (COM/2001/0162 f) je nástrojom na implementáciu článku 8 Dohovoru o biologickej diverzite.

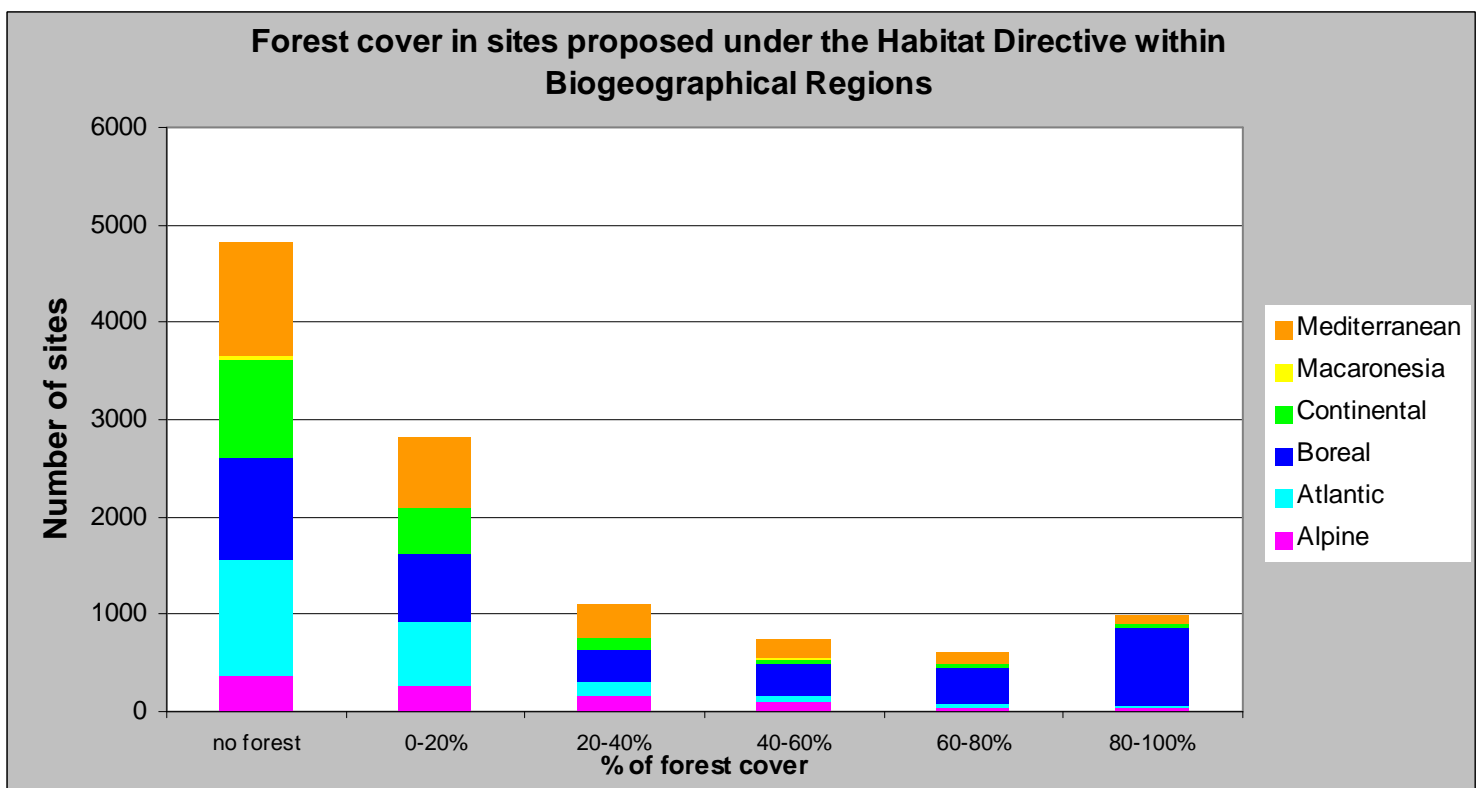
mimovládnyimi organizáciami (napríklad združenia vlastníkov, organizácie ochrany prírody), ktoré majú štatút pozorovateľa. Najneskôr do júna 2004 sú členské štáty EÚ povinné vymedziť na základe schválených zoznamov SAC (osobitné územia ochrany).

Obr. 1: Podiel lesa v navrhovaných lokalitách podľa smernice o biotopoch v rámci 6 biogeografických oblastí

Legenda:

*biogeografická oblasť (mediteránna, makaronézska, kontinentálna, boreálna, atlantická a alpská),
 *údaje na zvislej osi sú počty lokalít, údaje na vodorovnej osi vyjadrujú percentuálny podiel lesa

Z uvedeného obrázku je viditeľný prehľad podielu lesa na lokalitách navrhovaných do sústavy NATURA 2000 v rôznych biogeografických oblastiach podľa aktuálnych údajov o pSCI.⁸

Obr. 2 Indikatívna mapa biogeografických oblastí (15 členských a 12 kandidátskych krajín EÚ)

Legenda:

* biogeografická oblasť (stepná, panónska, čiernomorská, boreálna, kontinentálna, atlantická, alpská, makaronézska, mediteránna).

Poznámky k mape:

* kartografia: Európske centrum ochrany prírody, Paríž, október 1999

* schválená: 4.10. 1999 Výborom pre biotopy

⁸ Všetky údaje uvedené v príručke vychádzajú z údajov z februára 2002.

* mapa bola pôvodne spracovaná podľa smernice Rady č. 92/43/EHS o biotopoch pre 15 členských štátov EÚ (sústava NATURA 2000); mapa bola rozšírená o ďalšie štáty po dohode so Stálym výborom Bernského dohovoru (sústava EMERALD),

Poznámka prekladateľa: mapa bola v roku 2003 spresnená, napr. územie Slovenskej republiky bolo začlenené do 2 biogeografických oblastí (južná časť územia do panónskej a zvyšok územia do alpskej biogeografickej oblasti).

4. Údaje o lesoch, lesníctve a životnom prostredí

Lesy v EÚ zaberajú asi 113 miliónov hektárov (36 % rozlohy Spoločenstva), z toho 87 miliónov hektárov sú produkčné lesy. 65 % lesov na v EÚ je v súkromnom vlastníctve. S prístupím Fínska, Rakúska a Švédska sa EÚ stala druhým najväčším svetovým výrobcom papiera a reziva. Je najvýznamnejším dovozcom a tretím najväčším vývozcom výrobkov drevospracujúceho priemyslu.

Lesy sú tiež veľmi významné v Mediteránnej oblasti z hľadiska ich ochranných funkcií a pre biologickú diverzitu. Priemyselná výroba „založená na lesoch“ má obrat približne 300 miliárd EUR, v tomto sektore je zamestnaných približne 2,2 milióna obyvateľov Spoločenstva.

Rozdiely v EÚ podľa typov lesov, lesnatosti a podľa vlastníckych vzťahov

Fínsko, Rakúsko a Švédsko majú vysoký podiel lesov, drevospracujúci priemysel má tu zásadný význam, základom sú ihličnaté porasty;

pre Francúzsko, Grécko, Portugalsko, Španielsko a Taliansko sú typické lesy Mediteránnej oblasti, ktorých manažment je zameraný hlavne na ochranné funkcie lesa, vážnym problémom sú tu lesné požiare, vo Francúzsku a najmä v Taliansku sú tiež rozsiahle územia lesov mierneho pásma a lesov horských, vrátane výmladkových lesov, porastov na farmách a v rámci komunít;

v Belgicku, Francúzsku, Luxembursku a Nemecku sú vlastnícke vzťahy lesov rôznorodé, lesy majú veľmi významné produkčné funkcie, hoci nie vždy sú tieto funkcie primárnym cieľom lesníctva, rôznorodé sú aj typy lesov;

Dánsko, Holandsko, Írsko a Spojené kráľovstvo majú predovšetkým nepôvodné lesy, ktoré sú v podstate plantážami, hoci v poslednom desaťročí boli ciele manažmentu rozšírené „na širšie uspokojovanie potrieb“;

Rozsiahle plantáže sú aj v juhozápadnom Francúzsku, severnom Španielsku a časti Portugalska, tieto porasty sú pestované hlavne pre papierenský priemysel.

Stav lesov v EÚ z hľadiska životného prostredia:

(Zdroj : “Europe’s Environment, the Second Assessment”, EEA 1998 / “Environment in the EU at the turn of the Century”, EEA, 1999 – dve správy o stave životného prostredia spracované EEA – Európskou agentúrou pre životné prostredie.)

V tomto tisícročí sa rozloha lesa výrazne menila, v mnohých krajinách dosahuje lesnatosť len veľmi nízku alebo nepatrnú úroveň.

Rozloha lesa v súčasnosti sa v posledných desaťročiach nepretržite zvyšovala, hlavným dôvodom bolo systematické zalesňovanie a tiež obnova poloprirodzených oblastí, ktoré boli pôvodne spásané alebo inak kultivované a neskôr “opustené”. Lesnatosť sa stále zvyšuje v dôsledku vývoja Spoločnej poľnohospodárskej politiky (CAP), v zmysle ktorej sa očakáva ďalšie “uvoľnenie” pôdy pre lesy.

Lesné biotopy sa menia – intenzifikáciou lesníctva, rastúcou uniformitou, fragmentáciou, výsadbou nepôvodných drevín, introdukciou druhov živočíchov pre poľovné účely, odvodnením a znečistením ovzdušia.

Produktivita a celková produkcia sa mnohých oblastiach zvyšuje i napriek zhoršenému zdravotnému stavu lesov a vplyvom škodcov. Toto zvýšenie je pravdepodobne spôsobené kombináciou zvýšených nárokov na výnosy, používania hnojív a postrekov proti škodcom, zvýšenej koncentrácie CO₂ v ovzduší a eutrofizácie.

Len veľmi malý je podiel pôvodných lesov, ktoré kedysi pokrývali väčšinu Európy, zostali len v izolovaných zvyškoch a naďalej dochádza k úbytku starých a poloprirodzených opadavých a ihličnatých lesov. V západnej Európe neboli zachované takmer žiadne pôvodné lesy, asi tretina lesov sú poloprirodzené.

Boli vytvorené nové lesné biotopy, napríklad v oblastiach pestovania vianočných stromčekov, lesných porastov súvisiacich s energetikou alebo porastov nepôvodných druhov, akým je napríklad *Eucalyptus*; pre tieto biotopy je typická nízka biologická diverzita.

Vo všeobecnosti teda možno povedať, že hoci sa lesnatosť v rámci EÚ zvyšuje, kvalita lesov z hľadiska životného prostredia má často opačnú tendenciu.

„Biologický“ význam lesov EÚ

Lesy stále možno považovať za najvýznamnejší prvok európskej prírody. Jedným z indikátorov funkčnosti lesov je, že lesné biotopy sú stále domovom pre najväčší počet stavovcov (cicavce, vtáky, plazy a obojživelníky) na kontinente.

Často sa zabúda na základné postavenie európskych ekosystémov. Dokonca aj dominantné druhy lesov boli v Európe obmedzené. Areál výskytu buku alebo dubu je na východe ohraničený Čiernym morom alebo Kavkazom. Východnou hranicou výskytu duba zimného je Ural, ohraničujúci Európu. Hrabové lesy rastú po Kavkaz, ale nie už v Ázii. V biotopoch týchto lesov žijú tisíce druhov hmyzu a bezstavovcov.

Mhohé biotopy a rastlinné spoločenstvá sa vyskytujú len v Európe, preto jedine európske krajiny majú zodpovednosť za ich zachovanie do budúcnosti. V Európe tiež žije mnoho endemických druhov, ktoré majú obmedzený areál rozšírenia.

V posledných storočiach lesy prechádzali zmenami (pozri prílohu I), dôsledkom čoho sa mnohé druhy dostali na okraj vymiznutia. Mnohým druhom na území viacerých krajín EÚ

hrozí vyhynutie, často je ohrozená ich prítomnosť na celom kontinente. Toto osobitne platí pre organizmy nachádzajúce sa na vrchole potravinovej pyramídy, akými sú veľké šelmy alebo dravce.

UN/ECE/FAO v rámci svojho nového globálneho hodnotenia lesov mierneho a boreálneho pásma (TBFRA 2000) zozbieralo aktuálne údaje o druhoch viazaných na lesné prostredie. Z údajov vyplynul alarmujúci počet ohrozených taxónov. 20-50 % cicavcov a 15-40 % vtákov viazaných na lesné biotopy boli zaradené do kategórie ohrozené druhy. Priemerne v každej európskej krajine žije niekoľko ohrozených druhov cicavcov a vtákov, v mnohých krajinách dosahuje podiel ohrozených taxónov cicavcov a vtákov až 40 percent. Podobne nepriaznivá je situácia lišajníkov, machorastov a vyšších rastlín – v niektorých krajinách je takmer polovica druhov lišajníkov viazaných na lesy, ohrozené.

Trvalo udržateľný manažment lesov (Sustainable Forest Management – SFM)

V článku 10 Dohovoru o biologickej diverzite (CBD) je obsiahnutá podpora trvalo udržateľného využívania zložiek biologickej diverzity. Pre lesy by takéto využívanie malo byť zabezpečené prostredníctvom trvalo udržateľného lesníctva.

Definícia trvalo udržateľného manažmentu lesa sa postupne menila s meniacimi sa potrebami

Box 1: Prvý princíp z Rio

“Ľudské bytosti sú centrom záujmov trvalo udržateľného rozvoja. Majú právo na zdravý a produktívny život v harmónii s prírodou.”

(Princíp číslo 1 Deklarácie z Rio, prijatej na Konferencii Organizácie Spojených národov o životnom prostredí a rozvoji, UNCED, 1992)

spoločnosti. Hoci prvé všeobecné nariadenia zamerané na ťažbu dreva a výnosy možno stanovil už v roku 1667 Ľudovít XIV v “Colbert Ordonnance”, výraz „trvalo udržateľný“ bol prvýkrát zaznamenaný v 18. storočí vo vzťahu k lesníctvu. V roku 1713 v nemeckom banskom meste Freiberg miestne banské úrady požiadali lesníkov, aby sledovali trvalo udržateľné výnosy lesa. Toto historické chápanie „trvalo udržateľného využívania“, ktoré vzniklo v rámci lesníckeho sektoru pred takmer 300 rokmi, bolo hlavne zamerané na trvalo udržateľné výnosy drevnej biomasy z dôvodu nedostatku dreva a zdrojov energie. Moderná definícia trvalo udržateľného využívania obsahuje aj významné sociálne a ekologické aspekty.

Trvalo udržateľný rozvoj je definovaný v tzv. brundtlandskej správe (Brundtland Report)⁹, kľúčovom dokumente UNCED v Rio de Janeiro (1992) takto:

„Trvalo udržateľný rozvoj je rozvoj, v ktorom sú zohľadnené potreby súčasnej generácie bez toho, aby ohrozili možnosti budúcich generácií na uspokojenie svojich potrieb“.

Na základe tohto konceptu trvalo udržateľného rozvoja UNCED, vytvorila Ministerská konferencia o ochrane lesov v Európe (MCPFE)¹⁰ vlastnú definíciu trvalo udržateľného

⁹ Správa Naša spoločná budúcnosť (“Our Common Future”) bola prednesená v roku 1987 Svetovou komisiou pre hospodársky rozvoj, často sa označuje podľa mena bývalej nórskej ministerskej predsedkyne Gro Harlem Brundtland, ktorá v tom čase komisiu predsedala.

¹⁰ Bližšie informácie o MCPFE sú uvedené v kapitole 5. Ďalšie informácie sú k dispozícii na webovej stránke: <http://www.mcpfe.org>

manažmentu lesov (SFM), ktorá bola prijatá počas Helsinskej konferencie v roku 1993 (“Resolution H1”):

„ Usmerňovanie a využívanie lesov a lesných pozemkov spôsobom a rýchlosťou, aby bola zachovaná ich biologická diverzita, regeneračné schopnosti, životaschopnosť a ich potenciál plniť v súčasnosti i budúcnosti primerane ich ekologické, ekonomické a sociálne funkcie na miestnej, národnej i globálnej úrovni a tak, že nedôjde k poškodeniu ďalších ekosystémov“.

Uvedená definícia MCPFE je ďalej využívaná v tejto príručke, podľa dohody dosiahnutej v diskusii odborníkov z viac ako 40 členských štátov Rady Európy, kam patrí 15 súčasných členov EÚ a všetky krajiny strednej a východnej Európy (CEEC), ktoré sú v prístupovom procese do EÚ.

Táto definícia bola tiež prijatá v rezolúcii Rady EÚ o stratégii EÚ pre lesníctvo¹¹, podľa návrhu Európskej komisie z roku 1998¹²(pozri v poznámke pod čiarou).

Špecificky, kritériá trvalo udržateľného lesníctva zahŕňajú (Helms, 1998):

- a) Ochranu biologickej diverzity
- b) Zachovanie produkčnej schopnosti lesných ekosystémov
- c) Ochranu a zachovanie pôdných a vodných zdrojov
- d) Zachovanie príspevku lesa do globálneho kolobehu uhlíka
- e) Zachovanie a podporu dlhodobých prínosov, ktoré odrážajú potreby spoločnosti
- f) Právny, inštitucionálny a ekonomický rámec pre ochranu lesa a jeho trvalo udržateľný manažment.

Box 2: Rámec pre činnosti Spoločenstva podľa stratégie EÚ pre lesníctvo

- Podpora lesníckych činností v rámci rozvoja vidieka, menovite ochrana a podpora „ekologických hodnôt“ lesov
- Ochrana biologickej diversity lesa, ktorá je neoddeliteľnou časťou manažmentu lesa a vyhlasovanie chránených území na lesnom pôdnom fonde, akými sú tie, ktoré sú súčasťou NATURA 2000 designations.
- Podpora úlohy lesov v zmiernení zmeny klímy, cez podporu produkcie drevnej biomasy, ktorá je zdrojom energie a cez vyššiu úlohu lesov v kolobehu uhlíka.
- Analýza možností podpory certifikačných systémov lesa, ktoré sú objektívne overiteľné, porovnateľné a spoľahlivé.

Použitie tohoto moderného multifunkčného chápania trvalo udržateľného využívania môže viesť k zvýšeniu biologickej diverzity lesov. Niektoré formy manažmentu lesa môžu pozitívne ovplyvniť biologickú diverzitu tým, že na malom území vzniknú rôzne biotopy a tým, že sú simulované prirodzené procesy „narušenia“ lesného ekosystému, vrátane spôsobov „agrolesníctva“, napríklad pri pestovaní korkového duba v južnej Európe.

Meniace sa postavenie lesníctva v Európe

Od chápania lesov ako obávanej a nehostinnej „divočiny“, nad ktorou je potrebné zvíťaziť a využiť pritom jej prírodné bohatstvá, sú lesy stále viac ponímané ako cenný, obmedzený prírodný zdroj, ktorý poskytuje oveľa viac ako drevo. Mnohé hospodárske činnosti v EÚ sú späté s lesmi, ktoré sú zdrojom surovín, lesy sú však tiež genetickým zdrojom a poskytujú

¹¹ Rezolúcia Rady z 15. 12. 1998, O.j no. C 56/1 z 26. 9.1999

¹² COM(1998)649 final z 3. 11. 1998

ochranu ďalším prírodným zdrojom, akým je vzduch a voda. Poskytujú nám pokoj, ticho, svoju prirodzenú nádheru a oddych. Tieto významné „služby lesa“ nadobúdajú na svojej dôležitosti s rýchlou sa meniacim svetom, v ktorom ľudia uprednostňujú vytváranie urbanizovaných oblastí pred prirodzenosťou biotopov.

Ciele manažmentu lesa sa z viacerých dôvodov v mnohých členských krajinách EÚ i ďalších štátoch blížia k trvalo udržateľnému využívaniu, pribúdajú nové ciele a tiež zostávajú tradičné ciele trvalo udržateľného získavania drevnej suroviny. V dôsledku rôznych iniciatív dochádza k úzkemu prepojeniu odlišných konceptov manažmentu – manažment lesa pre trvalo udržateľné využívanie, hodnotenie „vonkajších ziskov“ lesov a uplatňovanie certifikačných schém pre takú ťažbu dreva, ktorá spĺňa kritériá z hľadiska životného prostredia. Viac pozornosti sa venuje sociálnej funkcii lesa a jeho významu pre životné prostredie, t. j. pre biologickú diverzitu, vodné zdroje, „pohlcovanie“ CO₂ a pre rekreáciu. Avšak väčšina lesov v Európe je využívaná spôsobom, ktorý je len málo zameraný na záujmy celkovej biologickej diverzity, prioritou je tradičný cieľ „trvalo udržateľných výnosov dreva“ (“Europe’s environment, the second assessment”, EEA, 1998 – správa o stave životného prostredia v Európe).

Podrobnejšie informácie o celosvetovej problematike lesov, význame lesov v EÚ, histórii lesov v Európe, prirodzenosti lesov a o úlohe lesníctva nájdete v prílohe I “Všeobecné informácie o lesoch a lesníctve”.

Rámec pre ochranu biologickej diverzity

Biologická diverzita neznamená len „ekologické a ekonomické prínosy“, ale tiež nenahraditeľnú súčasť nášho kultúrneho dedičstva a histórie a legitímny zdroj pre budúce generácie. S ohľadom na rýchlosť, s ktorou dochádza k jej úbytku, nie je žiadny dôvod na „uspokojenie“ (EEA – Europe’s Environment: The Second Assessment, chapter 8, 1998 – kapitola 8 Správy o stave životného prostredia Európy v roku 1998). Hlavnými príčinami tohoto vývoja v EÚ je intenzívne využívanie krajiny, znečistenie, ako aj výstavba infraštruktúry a urbanizácia, ktorou dochádza k fragmentácii biotopov. V posledných desaťročiach boli prijaté viaceré medzinárodné právne nástroje zamerané na ochranu nášho prírodného dedičstva.

15. – 16. júna 2001 sa hlavy členských štátov EÚ na zasadnutí Európskej rady v švédskom meste Göteborg dohodli, že ambicióznym cieľom EÚ do roku 2010 je zastavenie úbytku biologickej diverzity¹³. Tento cieľ bol premietnutý aj do 6. environmentálneho akčného programu EÚ. Jednou z kľúčových požiadaviek na dosiahnutie tohto cieľa je budovanie NATURA 2000.

V prílohe II sú zosumarizované medzinárodné právne nástroje na ochranu prírodného dedičstva Európy.

5. Integrácia environmentálnej politiky do ostatných oblastí EÚ

Hoci v zmluve o založení Európskeho spoločenstva nie sú žiadne ustanovenia pre ucelenú spoločnú lesnícku politiku, stratégie Spoločenstva o ochrane prírody, ktoré sú súčasťou

¹³ Cfr. Presidency Conclusions at http://europa.eu.int/comm/gothenburg_council/index_en.htm

celkovej environmentálnej stratégie, majú vplyv aj na národné stratégie „pre lesy“. Smernica o vtákoch a smernica o biotopoch sú príkladmi legislatívy Spoločenstva, ktorá je prierezová a v rámci členských štátov EÚ sa týka sa lesníctva aj ďalších strategických oblastí.

5.1 Maastrichtská dohoda

V roku 1992, spolu s reformou zmluvy o založení Európskeho spoločenstva, členské štáty EÚ súhlasili s integráciou problematiky životného prostredia do všetkých oblastí politiky Spoločenstva. Zmluva v upravenej verzii, s poslednými úpravami v znení Amsterdamskej dohody podpísanej v roku 1997, ktorá vstúpila do platnosti v roku 1999, obsahuje niekoľko článkov, ktoré súvisia s integráciou politik na európskej úrovni.

V záujme ďalšej integrácie environmentálnej politiky do ďalších oblastí politiky Spoločenstva, bol v Amsterdamskej dohode doplnený odkaz na trvalo udržateľný rozvoj.

V článku 2 dohody, kde sú upravené úlohy Európskeho spoločenstva, je zdôraznený „vysoký stupeň ochrany a zlepšovania životného prostredia“. V článku 6 dohody je požiadavka, aby ochrana životného prostredia bola integrovaná do všetkých oblastí politiky Spoločenstva s osobitným dôrazom na trvalo udržateľný rozvoj.

V článku 10 dohody sa upravuje, že členské štáty EÚ sa „vzdajú“ všetkých činností, ktoré by mohli ohroziť dosiahnutie cieľov dohody. Toto je významné v súvislosti s NATURA 2000, pretože je to nástroj efektívnej prevencie rozvoja alebo realizácie akéhokoľvek plánu alebo projektu, ktorý by mohol ohroziť stav biotopu alebo druhu z hľadiska ochrany prírody aj na lokalitách, ktoré nie sú zatiaľ navrhované do sústavy NATURA 2000, ale zodpovedajú kritériám pre ich zaradenie do tejto sústavy.

5.2 „Cross-compliance“

Podľa tohto princípu môžu byť projekty v členských štátoch financované alebo spolufinancované z prostriedkov Spoločenstva len vtedy, ak sú v súlade nielen s podmienkami ustanovenými v predpisoch o jednotlivých finančných nástrojoch, ale tiež v súlade s celou ďalšou súčasnou legislatívou Spoločenstva. V júni 1999, z dôvodu významu efektívneho uplatňovania smernice o biotopoch a smernice o vtákoch, Európska komisia požiadala všetky členské štáty EÚ, aby preverovali opatrenia navrhované v regionálnych plánoch rozvoja vidieka a opatrenia v rámci štrukturálnych fondov z hľadiska ich súladu so smernicami ochrany prírody. V praxi to znamená, že členské štáty EÚ by nemali navrhovať na podporu z prostriedkov EÚ žiadne činnosti, ktoré by mohli mať negatívne vplyvy na lokality NATURA 2000.

Silnejšiu podporu pre NATURA 2000 znamenala dohoda medzi generálnym riaditeľstvom pre regionálnu politiku a generálnym riaditeľstvom pre životné prostredie, ktorú podpísali komisári pre životné prostredie resp. pre regionálnu politiku – p. Wallstrom a p. Barnier. V zmysle tejto dohody komisár Barnier dostal jasné inštrukcie „vyhnúť“ sa zničeniu lokalít NATURA 2000 v súvislosti s využívaním prostriedkov štrukturálnych fondov. Rovnaký postup bol uplatnený aj s komisárom Fishchlerom pre programy rozvoja vidieka, ktoré sú v kompetencii generálneho riaditeľstva pre poľnohospodárstvo.

Preto:

- plány rozvoja vidieka a plány regionálneho rozvoja v členských štátoch EÚ musia obsahovať jasné a neodvolateľné záväzky pre zabezpečenie súladu s legislatívou Spoločenstva pre ochranu prírody (smernica o biotopoch a smernica o vtákoch);
- plány a projekty realizované so spolufinancovaním z prostriedkov EÚ nesmú mať žiadne negatívne vplyvy na navrhované alebo potenciálne lokality NATURA 2000.

Nedodržanie týchto požiadaviek môže znamenať, že transfér finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov alebo z fondov rozvoja vidieka do členských štátov alebo ich regiónov bude pozastavený alebo zastavený.

5.3 Politika EÚ pre lesníctvo

V záujme koordinácie všetkých činností súvisiacich s lesníctvom na úrovni Spoločenstva v roku 1998 Európska komisia predložila Rade a Európskemu parlamentu „Stratégiu EÚ pre lesníctvo“ (pozri kapitolu 4). Stratégiou bol vytvorený rámec pre činnosti Spoločenstva, v rámci časti „ochrana biologickej diverzity lesa“ sú uvedené 3 oblasti biologickej diverzity – ochrana, trvalo udržateľné využívanie a spravodlivé rozdelenie ziskov plynúcich z využívania genetických zdrojov lesa, v súlade s požiadavkami Dohovoru o biologickej diverzite (CBD). Nakoľko len v časti lesných oblastí Európy bolo zastavené komerčné využívanie lesa, najväčší význam pre ochranu biologickej diverzity určite má finančná podpora vhodných systémov lesníctva, ktoré zohľadňujú dostatočne záujmy biologickej diverzity a prostredníctvom nich sa vo všetkých činnostiach lesníctva odrazia ciele „multifunkčného manažmentu“.

V zmysle Politiky EÚ pre lesníctvo sa teda požiaduje od lesníkov zohľadniť viaceré usmernenia pre ochranu biologickej diverzity:

- vhodné ekologické opatrenia pre úpravu lokality využívajúce rôzne lesohospodárske techniky kombinované s doplnkovými činnosťami (napríklad ponechanie „neživého“ dreva v lese a prítomnosť hlavných „mikrobiotopov“);
- zachovanie zdravého a funkčného lesného ekosystému prostredníctvom zachovania obnovných schopností lesa, ako aj vlastností lesných ekosystémov s ohľadom na ich odolnosť a prispôbivosť novým podmienkam;
- obnova a revitalizácia poškodených oblastí, druhov, populácií, biotopov a ekosystémov;
- zachovanie tradičných metód hospodárenia (lesníctvo/pastva), vysoká biologická diverzita súvisiaca s týmito metódami by mohla byť stratená, ak by sa územia prestali využívať (napríklad v Mediteránnom regióne);
- zdokonalenie metód ťažby tak, aby sa čo najviac obmedzilo sprievodné poškodzovanie;
- zalesňovanie realizované spôsobom, ktorý nemá negatívny vplyv na „ekologicky“ alebo inak významné lokality, na biotopy a ekosystémy (napríklad druhy drevín na výsadbu by mali zodpovedať miestnym podmienkam a ekosystémom, uprednostnené by mali byť pôvodné druhy alebo miestne odrody a vždy, keď sa uvažuje o introdukcii druhov, musí sa klásť dôraz na pôvodné rastlinstvo a živočíšstvo).

V Politike EÚ pre lesníctvo sa navyše vyžaduje vyhlásenie chránených lesných území so špeciálnym manažmentom, ktoré je doplnkom trvalo udržateľného využívania lesa, najmä prostredníctvom NATURA 2000. Tieto chránené územia by mali významne prispieť k podpore sociálnych, kultúrnych, environmentálnych a ekonomických prínosoch lesov.

6. Manažment „lesných“ lokalít NATURA 2000

Nakoľko je v kompetencii členských štátov EÚ, aké konkrétne opatrenia zvolia na ochranu a možné obmedzenie využitia lokalít NATURA 2000, pre manažment jednotlivých lokalít budú rozhodujúce miestne podmienky. Súčasne sú v smernici o biotopoch, predovšetkým v jej článku 4 a článku 6, upravené princípy manažmentu lokalít NATURA. V tejto kapitole sú

prezentované nezáväzné usmernenia, ktoré vychádzajú zo súčasných interpretácií smernice o biotopoch a zo všeobecne známych kritérií trvalo udržateľného lesníctva, ktoré boli prijaté Ministerskou konferenciou o ochrane lesov v Európe (MCPFE). Tieto usmernenia je potrebné chápať ako všeobecný rámec, v rámci ktorého sa budú uskutočňovať konkrétne rokovania o plánoch starostlivosti a o konkrétnych činnostiach, ktoré by mali byť realizované s miestnymi zainteresovanými a miestnymi komunitami. Cieľom usmernení však nie je zmeniť predpisy na lokalitách NATURA 2000, ktoré majú prísny režim ochrany.

Počas konzultácií v rámci tejto príručky vlastníci lesa opakovane uviedli, že mnohé z lokalít NATURA 2000 sú už v súčasnosti v súlade s hlavnými požiadavkami uvedenými v tejto kapitole. Na jednej strane je pravda, že na týchto lesných lokalitách NATURA 2000 nie je potrebné zmeniť súčasný spôsob hospodárenia, nakoľko práve súčasné hospodárenie napomohlo k vytvoreniu lesa s vysokou biologickou diverzitou a štruktúrou, v súlade s cieľmi ochrany, ktoré viedli k vymedzeniu lokalít. Je pritom potrebné oceniť zásluhy tých súkromných i štátnych vlastníkov lesov v Európe, ktorí sú celosvetovým „vzorom“ pre trvalo udržateľné využívanie zdrojov lesa. Na druhej strane však, podľa údajov o niektorých lesných lokalitách NATURA 2000, tieto lokality sú stále využívané spôsobom, ktorý nie je v súlade s cieľmi ochrany, ktoré viedli k vymedzeniu lokalít.

6.1 Lesníctvo a ochrana prírody

Politika EÚ pre lesníctvo je založená na zásade multifunkčnosti lesníctva, ktorá je všeobecne v Európe známa. V tejto zásade sú „integrované“ všetky funkcie lesov, ktoré sú pre ľudskú spoločnosť v danom území prínosom (funkcie ekologické, ekonomické, ochranné a sociálne).

Členské štáty EÚ implementujú smernice o ochrane prírody prostredníctvom koncepcií ochrany prírody, ktoré sa v rámci EÚ výrazne líšia (Sunyer a Manteiga, 1998). V niektorých regiónoch, najmä v strednej a severnej Európe prevláda tendencia vymedzovania malých alebo stredne veľkých lokalít NATURA 2000. Pre tieto regióny je charakteristické intenzívne využívanie pôdy, ochrana prírody „súperi“ s ďalšími spôsobmi využitia krajiny, prirodzené alebo poloprirodzené oblasti sa tu vyskytujú len zriedka. V rámci tejto, tzv. intenzívnej stratégie ochrany prírody, je ochrana prírodných lokalít často spojená s výkupom pozemkov alebo práv na ich užívanie a s priamymi zásahmi do dynamiky ekosystému. Tento spôsob manažmentu je založený na zreteľnejšej „environmentálnej kultúre“, väčšom rozpočte, na motivácii revitalizovať „stratené“ biotopy a ich ochrane v určitom štádiu prirodzenej sukcesie aspoň na zredukovanom území (prístup založený na rezerváciách).

V regiónoch, kde je poľnohospodárstvo a lesníctvo extenzívne a kde boli zachované „ekologické hodnoty“, hlavne v južnej a východnej Európe, ale tiež v niektorých horských oblastiach v ďalších európskych štátoch, je tendencia vymedzovať navrhované územia európskeho významu s väčšou rozlohou. Platí tu, že ochrana lokalít je úzko spätá so zachovaním špecifických spôsobov poľnohospodárstva alebo lesníctva. V týchto regiónoch sa koncepcie ochrany prírody líšia, ale smerujú k integrácii ochrany prírody a rozvoja vidieka, túto stratégiu možno označiť ako extenzívnu stratégiu ochrany prírody.

Uvedené dva hlavné typy stratégií je možné nazvať aj „integračné“, čiže integrujúce všetky funkcie do – dosť rozsiahleho – využívania veľkých území a „segregačné“, čiže oddeľujúce územia vyčlenené pre ciele ochrany prírody a od ostatných území, ktoré sú intenzívne využívané, často aj nie trvalo udržateľným spôsobom. Ak sa však pozrieme podrobne na lesné biotopy, toto rozdelenie nemusí byť až také zreteľné, pretože lesníctvo vždy výrazne viac

vychádzalo z ekologických zásad ako napríklad poľnohospodárstvo. V minulosti sa lesníctvo v Európe väčšinou približovalo k integračnej stratégii. Mnohé lesné oblasti možno označiť za „poloprirodzené“ a nie je ich potrebné revitalizovať tak, ako v prípade mokradí alebo rašelinísk, kde kvôli ekonomickému využitiu došlo k úplnej zmene krajinných prvkov a biologickej diverzity.

Box 3: Je multi-funčné lesníctvo v Európe vhodným modelom do budúcnosti?

V rámci nedávneho výskumného projektu EFISCEN (European Forest Information Scenario Model – Modelové scenáre na základe informácií o európskych lesoch) bol preskúmaný dlhodobý vývoj lesov v Európe do roku 2050 podľa alternatív. V projekte boli porovnané odlišné scenáre a modelovo aj „multifunčný scenár“, zameraný na snahu vyššej produkcie dreva (pre vyššiu zamestnanosť, možnosti bioenergetiky) a na snahu vyšších „prírodných hodnôt“ (viac odumretých a rozkladajúcich sa stromov v lese, lesné rezervácie, vyššia diverzita druhov, priestorová a veková štruktúra).

Z výsledkov projektu vyplynulo, že aktívny multifunkčný manažment lesov môže byť pre spoločnosť prínosom nielen s ohľadom na zabezpečenie obnoviteľných prírodných zdrojov v podobe dreva, ale tiež pre zachovanie kvality lesov v Európe z hľadiska ekologického i rekreačného (Nabuurs a kol., 2001).

Zachovanie biologickej diverzity lesov v celej Európe vyžaduje vyváženú kombináciu oboch uvedených stratégií ochrany prírody a to podľa miestnych a regionálnych podmienok. V regiónoch, kde sú všeobecne akceptované historické tradície lesníctva, je pokračovanie hospodárskych činností v lese, ako súčasť trvalo udržateľného manažmentu lesa, veľmi často súčasťou národných stratégií pre ochranu lesných ekosystémov.

Ďalšie rozdelenie súčasných stratégií ochrany prírody môže byť na statické a dynamické, na základe prístupu. Vo väčšine prípadov, predovšetkým v lesoch, musí byť prirodzená dynamika a zmena chápaná ako neoddeliteľná „súčasť“ cieľov ochrany prírody. „Prirodzené“ narušenie lesných ekosystémov – víchrice, blesky, odumretie starých stromov, ktoré je často „simulované“ pri ťažbe v rámci trvalo udržateľného lesníctva, je významným faktorom zachovania rôznorodých štruktúr biotopov, mozaikovej distribúcie porastov rôzneho veku a vysokého stupňa biologickej diverzity. Takéto dynamické chápanie ochrany prírody je predpokladom, že stratégia ochrany prírody v lokalitách NATURA 2000 bude integratívna.

Nie všetky ciele ochrany prírody je možné dosiahnuť cez trvalo udržateľné lesníctvo. Je potrebné tiež zvážiť „vyčlenenie“ území výlučne pre ochranu prírody a to v prípade výskytu vzácnych alebo inak hodnotných biotopov, ktoré by bez takejto prísnej ochrany zanikli. NATURA 2000 bude sústavou chránených území, od prísnych rezervácií po územia, kde budú platiť obmedzenia požadované z hľadiska jednotlivých druhov.

V tejto súvislosti je veľmi významné, ak stále existujú nenarušené lesné oblasti bez hospodárskej činnosti. Sú významné hlavne z vedeckého hľadiska, keďže tieto lesy sú „referenčnými územiami“ pre monitoring biologickej diverzity, ale aj z hľadiska ochrany prírody, pretože sú útočiskom pre druhy vyžadujúce odumretú alebo odumierajúcu drevnú hmotu alebo rozsiahle nenarušené biotopy. Preto v lesných lokalitách NATURA 2000 majú veľký význam staré porasty¹⁴ alebo pralesy. V rámci EÚ sa takéto lesy zachovali len ako malé zvyšky medzi obhospodarovanými lesmi alebo v niektorých regiónoch s osobitnými

¹⁴ Vo všeobecnosti sú definované ako lesy bez akýchkoľvek zásahov človeka počas doby viac ako 100 rokov.

ekologickými a sociálnymi podmienkami, napríklad v severnej Škandinávii. Zachovanie prírodných hodnôt v týchto lokalitách závisí od zásahov človeka, spravidla žiadne zásahy človeka boli v prípadoch nízkej obnovnej schopnosti lesa a nízkych prírastkov.

NATURA 2000 zohráva tiež úlohu v konsolidácii súčasných systémov prísne chránených zón, ako vedeckých plôch na porovnanie a tiež ako možnosti pre diverzifikovanie prínosov pre vidiecke obyvateľstvo, napríklad z cestovného ruchu. Mnohé z týchto prísne chránených lokalít sú už dnes chránenými územiami, napríklad v rámci národných parkov, iné môžu byť vyhlásené, napríklad na zachovanie zvyšku vekovo starých lesov.

6.2 Základné požiadavky pre lesníctvo v lokalitách NATURA 2000

Budovanie NATURA 2000 vyplýva z dvoch hlavných právnych predpisov EÚ – smernice o vtákoch (smernica č. 79/409/EC- Birds Directive) a smernice o biotopoch (smernica č. 92/43/EC – Habitats Directive)¹⁵. V zmysle smernice o biotopoch je cieľom NATURA 2000 dosiahnuť „z hľadiska ochrany prírody priaznivý stav“ druhov a biotopov, ktoré sú označené ako druhy významné z hľadiska Spoločenstva. „Priaznivý stav“ je definovaný v článku 1 smernice o biotopoch, súvisí s populačnou dynamikou druhu, s trendom rozšírenia druhov a biotopov a s plochou, na ktorej boli biotopy ešte zachované.

V oboch smerniciach je stanovený „len“ výsledok - cieľ, ktorý musí byť na národnej úrovni dosiahnutý. V smerniciach nie sú predpísané žiadne konkrétne opatrenia na ochranu prírody. Preto, hoci Európska komisia musí zabezpečiť, aby boli ciele smerníc dosiahnuté, Európska komisia nemá žiadny priamy vplyv na prerokovania o manažmentových opatreniach v lokalitách NATURA 2000 na miestnej alebo regionálnej úrovni. Tiež to znamená, že členské štáty EÚ majú pri transpozícii smernice o biotopoch do národnej legislatívy možnosť uplatniť prísnejšie právne opatrenia, ale nemali by ich „skrývať“ za legislatívu Spoločenstva¹⁶.

Preto zo smerníc je možné odvodiť len niekoľko všeobecných požiadaviek pre manažment lesov a nie je možné špecifikovať jednotlivé aspekty – obmedzenie ťažby, rozsah holorubov, doba zásahov a iné – pretože tieto sú závislé od opatrení dohodnutých na miestnej úrovni medzi zodpovednými inštitúciami a vlastníkmi/užívateľmi lesov.

V článku 4 smernice o biotopoch je jasne upravené, že akonáhle sa územie stane územím európskeho významu (SCI), vzťahujú sa naň ustanovenia článku 6 smernice o biotopoch. V prvom rade musí byť zabezpečené, že pri využívaní krajiny nedôjde k poškodeniu hodnôt lokality z hľadiska ochrany prírody. Pre lesy to napríklad môže znamenať vylúčenie rozsiahlych holorubov, žiadnu zmenu využívania krajiny alebo žiadnu výsadbu nepôvodných druhov drevín namiesto pôvodných druhov.

V článku 6 smernice o biotopoch je upravené, že plány alebo projekty, ktoré nie sú priamo spojené s manažmentom lokalít NATURA 2000 alebo nie sú pre manažment potrebné, ale budú mať pravdepodobne významný vplyv na lokality, či už samotné alebo v kombinácii s inými plánmi alebo projektmi, budú predmetom primeraného posudzovania ich vplyvov na lokality. Príkladom lesohospodárskych činností, ktoré môžu byť realizované len vtedy, ak sú

¹⁵ Text oboch smerníc vo všetkých oficiálnych jazykoch Európskeho spoločenstva na webovej stránke Generálneho riaditeľstva EK pre životné prostredie:
<http://www.europa.eu.int/comm/environment/nature/legis/htm>

¹⁶ List Generálneho riaditeľstva EK pre životné prostredie z 19. 9. 2001 určený kompetentným orgánom pre dopravu v Belgicku, Nemecku a Holandsku vo vzťahu k železničnému projektu „Iron Rhine“.

súčasťou manažmentu lokality alebo sú odsúhlasené na základe individuálneho posudzovania, je ťažba dreva, výstavba zväžnice alebo odvodňovanie pôdy.

V článku 6 smernice o biotopoch je tiež upravené, že v rámci manažmentu lokality musia byť prijaté štatutárne, administratívne alebo zmluvné opatrenia ochrany prírody. Opatrenia budú prijaté na miestnej úrovni. Zmluvné opatrenia sú, za určitých podmienok, vo všeobecnosti lepšie akceptované súkromnými vlastníkmi lesov ako opatrenia štatutárne alebo administratívne a kde je to vhodné, by mali byť aj uprednostnené.

Generálne riaditeľstvo EK pre životné prostredie publikovalo interpretačnú príručku „Starostlivosť o lokality NATURA 2000“¹⁷, z ktorej vychádzajú tieto zásady pre rokovanie s vlastníkmi a užívateľmi lesov o manažmente lokality¹⁸:

1. Ak súčasný spôsob hospodárenia v lesoch nevedie z hľadiska ochrany prírody k zhoršeniu stavu druhov alebo biotopov a nie je v rozpore so zásadami členského štátu pre ochranu prírody, potom môže toto hospodárenie v lesoch pokračovať.
2. Ak súčasný spôsob hospodárenia v lesoch vedie z hľadiska ochrany prírody k zhoršeniu stavu druhov alebo biotopov, pre ochranu ktorých bola lokalita vymedzená alebo je v rozpore so zásadami členského štátu pre ochranu prírody, potom by mal byť uplatnený článok 6 smernice o biotopoch a musia byť prepracované ciele manažmentu lesov.

Generálne riaditeľstvo EK pre životné prostredie zaslalo inštitúciám členských štátov EÚ tieto usmernenia a zásady pre lesné hospodárstvo v lokalitách NATURA 2000¹⁹:

- Uprednostňuje sa, aby boli vymedzené dostatočne veľké obvody, aby mohli byť ciele ochrany prírody integrované do existujúcich plánov manažmentu, nie vymedzenie malých plôch presne zodpovedajúcich definícii biotopu podľa manuálu.
- Ochrana biotopov a druhov na celej lokalite by mala byť výsledkom opatrení v prospech biotopov a druhov, pre ktoré bola lokalita vymedzená, vedúc pritom k stabilnej „ponuke biologickej diverzity“ na lokalite ako celku. Je logické, že v prípade zásahov, ktoré sa cyklicky opakujú (v priestore a čase), je takúto situáciu ľahšie docieľiť na rozsiahlejších plochách.
- Zásahy vedúce k dočasnému narušeniu „plochy lesa“ v určitom obmedzenom priestore (napríklad pri výrube časti porastu) alebo v obmedzenej miere intenzity (napríklad prebierka) sú povolené za predpokladu, že umožňujú návrat k pôvodnej situácii prirodzenou obnovou, a to aj v prípade, že to bude znamenať postupný prechod cez viaceré štádiá prirodzenej sukcesie.

Box 4: Hlavné požiadavky pre manažment lesov vyplývajúce zo smernice o biotopoch:

¹⁷ Špecifické odporúčania vo vzťahu k manažmentu lokalít NATURA 2000 sú uvedené v publikácii Generálneho riaditeľstva EK pre životné prostredie “Starostlivosť o územia Natura 2000 sites–ustanovenia článku 6 smernice o biotopoch” – na http://www.europa.eu.int/comm/agriculture/fore/index_en.htm a <http://www.europa.eu.int/comm/environment/nature> (pozn. prekladateľa - preklad tejto publikácie do slovenčiny v apríli 2000 vydalo Ministerstvo životného prostredia SR)

¹⁸ List z 22.9.2000 komisárky M. Wallstroem adresovaný Dr. von Schorlemer, prezidentovi AG Deutscher Waldbesitzerverbaende e. V.

¹⁹ List z 23.4.2001 adresovaný J. Happartovi, ministrovi zodpovednému za lesníctvo a ochranu prírody v regióne Valónsko (Belgicko)

- ❑ Opatrenia ochrany prírody musia byť prehodnotené pre každú lokalitu NATURA 2000, musia pozostávať z primeraných štatutárnych, administratívnych alebo zmluvného opatrení. Odporúča sa príprava plánov manažmentu (článok 6 odsek 1 smernice o biotopoch).
- ❑ Na lokalitách NATURA 2000 musia byť prioritné ciele ochrany prírody, zohľadnené by mali byť aj ekonomické a sociálne funkcie lesa.
- ❑ Stav lokality z hľadiska ochrany prírody musí byť zachovaný alebo zlepšený, a to vo vzťahu ku kvalite biotopu i z „ochranárskeho hľadiska“ pre druh.
- ❑ Projekty alebo plány, ktoré by mohli mať negatívny vplyv na lokalitu NATURA 2000, musia byť predmetom primeraného posudzovania (článok 6 odsek 3 smernice o biotopoch).
- ❑ Kompetentné inštitúcie členských štátov EÚ musia zabezpečiť pravidelný monitoring kvality lokality a zasielať správy.

Tieto usmernenia a zásady sa vzťahujú na biotopy i na druhy, niekedy môže byť za účelom dosiahnutia želaného výsledku potrebné skombinovať opatrenia pre biotopy a pre druhy.

Ako príklad možno uviesť ochranu tetraova hlucháňa (*Tetrao urugallus*), druhu uvedeného v prílohe I smernice o vtákoch. Ak sa tento druh vyskytuje na „lesnej“ lokalite NATURA 2000, v manažmente musia byť také lesohospodárske opatrenia, ktoré sú prispôsobené cieľu zachovať alebo zlepšiť podmienky lokality pre tento druh. Keďže hlucháň „vyžaduje“ mozaikovitú štruktúru lesných biotopov, je jedným z mála druhov, ktorého populácii vyhovuje lesohospodárska činnosť, ak je starostlivo naplánovaná, nevyhovuje mu naopak, ak sa les prestane ekonomicky využívať. Vo väčšine európskych krajín sú však zatiaľ miestne populácie hlucháňa na ústupe, pretože manažment lesa nie je dostatočne zameraný na požiadavky tohto druhu.

Ďalším príkladom lesníctva zameraného na ochranu prírody je hospodárenie vo francúzskej jure. Veľká časť tunajších lesov sa využíva spôsobom, ponechávajúcim rôznorodú štruktúru porastov – malé rúbaniská, kroviská, vysoké stromy a podobne (“futaie jardinée”), ktoré predstavujú vhodný biotop pre hlucháňa. V rámci projektu LIFE (LIFE/99/ENV/F/00477) boli v tejto oblasti Jury spracované usmernenia pre lesníctvo, na ktorých sa dohodli zástupcovia miestnych lesníckych inštitúcií a súkromní vlastníci lesa. Podľa týchto usmernení sa hospodári na ploche asi 20 000 hektárov (pozri kapitolu 8).

Efektívny multifunkčný prístup manažmentu sa tiež uplatňuje v bukových lesoch v Nemecku (Hainich, Turínsko). Veľká časť lesa bola tradične využívaná, zachovala sa vysoká diverzita porastov. Po vymedzení Hainich za lokalitu NATURA 2000 tu bol spracovaný plán manažmentu. Selektívny spôsob ťažby (“Plenterwaldwirtschaft”) bol ďalej zachovaný a rozšírený.

6.3 Usmernenia pre lesníctvo v lokalitách NATURA 2000 na operačnej úrovni

V tejto časti sa navrhuje, aby ako východisko pre usmernenia manažmentu lesa v lokalitách NATURA 2000 boli prijaté časti súvisiace s ochranou prírody v rezolúciách zasadnutí Ministerskej konferencie o ochrane lesov v Európe (MCPFE – príloha II) v Helsinkách (1993) a v Lisabone (1998).

Využite týchto rezolúcií pre usmernenia manažmentu lokalít má niekoľko výhod:

- ❑ Zainteresovaní ich dobre prijímajú, pretože pri príprave rezolúcií bol uplatnený participatívny prístup, prípravy sa zúčastnili národné inštitúcie a občianska spoločnosť;

- Od začiatku boli do pan-európskeho procesu na ochranu lesa zapojené všetky členské štáty EÚ i všetky kandidátske krajiny;
- Všetky rezolúcie a usmernenia boli pripravené v pracovných skupinách, pozostávajúcich zo známych odborníkov pre lesníctvo a vychádzali zo skúseností lesníckych inštitúcií, vedcov, asociácií vlastníkov lesa a medzinárodných environmentálnych organizácií (NGO) z celej Európy v manažmente lesov na národnej, regionálnej a miestnej úrovni;
- Závery pracovných skupín boli prijaté na politickej úrovni – ministrami zodpovednými za lesy;
- Tieto závery pan-európskej diskusie o lesoch označila Rada EÚ za jeden z najvýznamnejších prvkov Stratégie EÚ pre lesníctvo ²⁰.

Na základe rezolúcií H1 a H2 z MCPFE v Helsinkách, týkajúcich sa SFM a biologickej diverzity lesa, boli počas MCPFE v Lisabone (1998, rezolúciou L2) prijaté "Pan-európske kritériá a indikátory SFM".

Týchto 6 pan-európskych kritérií položilo základ pre monitoring trvalo udržateľného manažmentu lesov. Sú to:

- **C1** : Zachovanie a primerané zlepšenie lesných zdrojov;
- **C2** : Zachovanie zdravého a životaschopného stavu lesných ekosystémov;
- **C3** : Zachovanie a podpora produkčných funkcií lesov (produkcia dreva a iné);
- **C4** : Zachovanie, ochrana a primerané zvýšenie biologickej diverzity lesných ekosystémov;
- **C5** : Zachovanie, ochrana a primerané zlepšenie ochranných funkcií v manažmente lesa (hlavne pôda a voda);
- **C6** : Zachovanie ďalších socio-ekonomických funkcií a podmienok.

Na doplnenie uvedených kritérií MCPFE definovala sériu usmernení na operačnej úrovni pre trvalo udržateľný manažment lesov. Mnohé z nich môžu byť aplikované na overenie súladu manažmentu lesa s cieľmi vymedzené lokality NATURA 2000.

Z usmernení pre trvalo udržateľné plánovanie manažmentu lesa i z usmernení pre postupy manažmentu lesa boli vybrané tie, ktoré vychádzajú z ochrany prírody ako prioritného cieľa manažmentu lokalít NATURA 2000. Sú to:

C2: Zachovanie zdravého a životaschopného stavu lesných ekosystémov

- "Postupy uplatňované v manažmente lesa by mali čo najlepšie využiť prirodzené štruktúry a procesy a, kde je možné, využívať preventívne opatrenia na biologickom základe, a kde je to uskutočniteľné z ekonomického hľadiska, zachovať a podporiť zdravý a životaschopný stav lesov. Mala by byť podporená a zlepšená diverzita genetických zdrojov, druhov a "štruktúr", ktorá napomáha upevniť stabilitu, životaschopnosť lesov a ich odolnosť voči nepriaznivým faktorom životného prostredia a ktorá posilňuje ich prirodzené regulačné mechanizmy".
- "Mali by byť aplikované primerané postupy manažmentu lesa, akými je zalesňovanie a výsadba druhov a odrôd drevín, ktoré sú vhodné pre miestne podmienky, alebo také techniky ošetrovania, ťažby a dopravy, ktoré minimalizujú poškodzovanie stromov a/alebo pôdy. Mali by byť prijaté prísne opatrenia na predchádzanie úniku nafty počas

²⁰ Rezolúcia Rady z 15.12.1998, O.J. no. C 56/1 of 26.09.1999

manažmentových zásahov, ako aj na nekontrolované ukladanie odpadu na lesnom pôdnom fonde.”

- “Malo by byť minimalizované použitie pesticídov a herbicídov, využívajúc pritom vhodné alternatívne riešenia a ďalšie “biologické opatrenia.”

C3: Zachovanie a podpora produkčných funkcií lesov (produkcia dreva a iné);

- “Činnosti pre regeneráciu, ošetrovanie a ťažbu v lese by mali byť vykonávané v čase a spôsobom, ktoré nevedú k redukcii produkčných schopností lokality, napríklad by sa malo predchádzať poškodzovaniu zvyšných porastov, ako aj pôdy a mali by byť používané primerané metódy.”
- “Stanovený stupeň získavania “produktov lesa”, či už dreva alebo iných, by nemal byť v dlhodobom meradle prekračovaný nad rámec trvalej udržateľnosti, vyťažené drevo by malo byť využité optimálnym spôsobom, berúc pritom do úvahy „odsun živín“ pri ťažbe“.
- “Infraštruktúra, ako sú cesty a iné komunikácie alebo premostenia, by mala byť starostlivo plánovaná, budovaná a udržiavaná tak, aby bola primerane slúžila efektívnej “dodávke tovaru a služieb“ a aby boli súčasne minimalizované negatívne vplyvy na životné prostredie“.

C4 : Zachovanie, ochrana a primerané zvýšenie biologickej diverzity lesných ekosystémov

- “Manažment lesa by mal byť plánovaný s cieľom zachovania, ochrany a podpory biologickej diverzity ekosystému, druhov a genetických zdrojov a diverzity krajiny.“
- “Plánovanie manažmentu lesa, inventarizácia územia a mapovanie zdrojov lesa by malo v sebe „zahŕňať“ ekologicky významné lesné biotopy. Malo by zohľadňovať chránené, vzácne “citlivé” alebo reprezentatívne lesné ekosystémy, akými sú riečne a mokradňové biotopy, územia s výskytom endemitov a biotopy ohrozených druhov, ako aj ohrozené a chránené genetické zdroje *in situ*.”
- “Mala by byť uprednostená prirodzená obnova, ak sú vhodné podmienky na zabezpečenie kvality a kvantity lesných zdrojov a ak existujúce proveniencie sú zárukou pre zachovanie kvality lokality“.
- “V zalesňovaní a pri výsadbe by mali byť uprednostňované pôvodné druhy a miestne odrody, ktoré sú dobre prispôbené miestnym podmienkam. Na doplnenie miestnych odrôd by mali byť využité len tie nepôvodné druhy, odrody alebo proveniencie, ktorých vplyv na ekosystém a na genetickú celistvosť pôvodných druhov a miestnych odrôd bol vyhodnotený a ak bude možné zabrániť alebo minimalizovať ich negatívne vplyvy.”
- “Postupy manažmentu lesa by, kde je to vhodné, mali podporovať diverzitu štruktúr na horizontálnej a vertikálnej úrovni, ako sú porasty rôzneho veku a druhová diverzita v zmiešaných porastoch. Kde je to vhodné, mali by tieto postupy viesť k zachovaniu a obnove krajinej diverzity.”

- “Na vhodných lokalitách, vždy keď je to uskutočniteľné z ekonomického hľadiska, by mali byť podporené tradičné systémy manažmentu, ktoré umožnili vytvorenie cenných ekosystémov, ako výmladkové lesy.“
- “Infraštruktúra by mala byť plánovaná a vybudovaná spôsobom, ktorým sa minimalizuje poškodenie ekosystémov, najmä ekosystémov, ktoré sú vzácne, “citlivé” alebo reprezentatívne a ktorý zohľadňuje ohrozené a iné kľúčové druhy – a osobitne ich migračné trasy.”
- “Odumreté stromy, či už “stojace” alebo spadnuté, stromy s dutinami, staré háje a osobitne vzácne druhy stromov by mali byť zachované v množstve a distribúcii, ktorá je predpokladom zachovania biologickej diverzity, berúc do úvahy možné vplyvy na zdravie a stabilitu lesov a okolitých ekosystémov.”
- “Mali by byť zachované špeciálne kľúčové lesné biotopy, akými sú vodné zdroje, mokrade, skalné odkryvy a údolia. Tam, kde došlo v dôsledku lesníctva došlo k ich poškodeniu, by mali byť revitalizované.

C5 : Zachovanie, ochrana a primerané zlepšenie ochranných funkcií v manažmente lesa (hlavne pôda a voda);

- “Mali by byť zaznamenané a mapované územia, ktoré plnia špecifické alebo zjavne ochranné funkcie pre spoločnosť. Tieto územia by mali byť plne zohľadnené v lesohospodárskych plánoch alebo ich ekvivalentoch.”
- “Osobitnú starostlivosť si vyžadujú pestovateľské zásahy na citlivých pôdach a na územiach ohrozených eróziou, na ktorých by lesohospodárskou činnosťou mohlo dôjsť k rozsiahlej erózii a splaveniu pôdy do vodných tokov. V týchto územiach by mali byť aplikované nevhodné postupy, napríklad hlboká orba a použitie neprimeraných mechanizmov. Pre minimalizáciu vplyvov na populácie lesných živočíchov by mali byť prijaté osobitné opatrenia.”
- “Osobitná starostlivosť by tiež mala byť venovaná lesohospodárskym postupom v tých územiach, ktoré plnia ochrannú funkciu pre vodné zdroje. Malo by sa predísť používaniu nevhodných pestovateľských zásahov, ktoré môžu nepriaznivo ovplyvniť kvantitu a kvalitu vodných zdrojov. Nemali by sa používať nevhodné chemické látky alebo iné škodliviny, ani lesohospodárske techniky s negatívnym vplyvom na kvalitu vody.”

C6: Zachovanie ďalších socio-ekonomických funkcií a podmienok

- “Cieľom plánovania manažmentu lesa by malo byť rešpektovanie multifunkčných funkcií, ktoré les má z hľadiska spoločnosti, s ohľadom na úlohu lesníctva v rozvoji vidieka. Pre plnenie socio-ekonomických funkcií lesa sú osobitne významné nové možnosti pre zamestnanosť.”
- “Pre jednotlivé lesné oblasti by mali byť jasne definované, zdokumentované a ustanovené vlastnícke práva a úprava vlastníckych vzťahov k pôde. Obdobne by mali byť vyjasnené, identifikované a rešpektované tradičné práva súvisiace s lesným pôdnym fondom.”

- “Lokality, ktoré majú osobitné postavenie z hľadiska historického, kultúrneho alebo duchovného, by mali byť chránené alebo manažované spôsobom, ktorý berie do úvahy význam týchto území.”
- “Lesohospodárske postupy by mali čo najlepšie využiť miestne vedomosti a skúsenosti viazané na lesy, ktoré môžu poskytnúť miestne komunity, vlastníci lesa, mimovládne organizácie a miestni obyvatelia.”

6.4 Význam formálneho prijatia princípov manažmentu

V článku 6 odseku 1 a článku 6 odseku 2 sú upravené všeobecné požiadavky pre manažment lokalít NATURA 2000. Podrobnosti o týchto ustanoveniach boli predmetom príručky Európskej komisie Starostlivosť o územia NATURA 2000: ustanovenia článku 6 smernice č. 92/43/EEC o biotopoch (“Managing NATURA 2000 sites: The provisions of article 6 of the Habitats Directive 92/43/EEC”, ktorá bola publikovaná vo všetkých jazykoch Spoločenstva v roku 2000 a je k dispozícii na web stránky Generálneho riaditeľstva EK pre životné prostredie: <http://europa.eu.int/comm/environment/nature/>.

Je potrebné zdôrazniť, že v článku 6 smernice o biotopoch NIE JE predpísaný žiadny formát, postup ani štruktúra pre činnosti manažmentu lokalít NATURA 2000. V smernici je uvedené len “potrebné ochranné opatrenia” a „vhodné štatutárne, administratívne alebo zmluvné opatrenia”, ktoré **členské štáty EÚ** musia prijať. Znamená to plné uplatnenie princípu subsidiarity podľa toho, ako je manažment lokalít NATURA 2000, vrátane lesných území, priamo v teréne realizovaný. V smernici je tiež jasne určené, že prijatie plánov manažmentu nie je povinné, ale je „voliteľné“. V časti 8.1 sú uvedené početné príklady prijatých manažmentových opatrení a postupov, ktoré využívajú príslušné inštitúcie členských štátov EÚ na národnej, regionálnej a miestnej úrovni.

Spôsob, akým sú prijímané rozhodnutia alebo možnosti manažmentu v praxi, závisí od mnohých faktorov, akým je vlastníctvo pozemkov na lokalite, intenzita jej hospodárskeho využitia, výskyt prioritných druhov a biotopov, relatívna vzácnosť a „citlivosť“ biotopov alebo druhov a existujúce pravidlá využívania prírodných zdrojov z hľadiska tradície alebo zvyklostí.

Na základe predchádzajúcich skúseností v rámci pilotných projektov (pozri časť 8.2 – projekty LIFE) a súčasných postupov lesníckeho sektoru EÚ (pozri časť 8.1 – príklady z členských štátov EÚ), Generálne riaditeľstvo EK pre životné prostredie odporúča, aby ciele manažmentu lesných lokalít NATURA 2000 boli formálne začlenené do dlhodobých plánov manažmentu, ktoré sú právne záväzné. Môžu to byť plány manažmentu, ktoré sú súčasťou súčasných alebo všeobecných lesohospodárskych plánov, ale tiež môžu byť vytvorené osobitne pre lokality NATURA 2000 alebo pre určité biotopy alebo druhy. Je jasné, že manažment veľmi malej lokality, akou je jadrové územie s veľmi vysokou hodnotou pre ochranu prírody, bude mať podstatne iné ciele ako manažment celého národného parku, kde sú samozrejme možnosti pre pokračovanie využívania prírodných zdrojov bez straty jej hodnoty z hľadiska ochrany prírody. Manažmentové plány sú mimoriadne vhodné z hľadiska princípu celistvosti navzájom súvisiacich lokalít alebo lokalít nachádzajúcich sa v prihraničných oblastiach. Spolu s plánmi manažmentu môžu byť použité aj ďalšie nástroje, napríklad dohody, kontrakty na činnosti pre ochranu prírody a podmienené kompenzačné platby (pozri kapitolu 7).

Pre definovanie princípov manažmentu lesných lokalít NATURA 2000 uvádzame indikatívny prehľad faktorov, ktorý však nevyčerpáva všetky možnosti:

- Spôsob ťažby: holoruby (veľkosť), ťažba v pásoch, skupinová ťažba, výberková ťažba, žiadne využívanie;
- Obnovné techniky: výsadba, vegetatívne rozmnožovanie, prirodzená obnova (s doplnkovými opatreniami na ovplyvnenie druhovej skladby);
- Využívanie nepôvodných versus pôvodných drevín; využívanie pôvodnej skladby drevín založenej na podmienkach lokality;
- Pôvod materiálu na obnovu lesa (v súlade so záväzným rámcom Spoločenstva vo vzťahu k používaniu semien, odrezkov a rastlín by sa malo vychádzať z toho, že aj využívanie pôvodných druhov pri obnove lesa môže zlyhať a viesť ku “genetickému znečisteniu”, ak nie je preverený pôvod tohoto materiálu);
- Dĺžka rotácie (podľa porastu alebo drevín);
- Orba alebo iné činnosti narušujúce pôdu;
- Režim prebierok;
- Manažment poľovníctva a pastvy;
- Využívanie kontrolovaného vypaľovania;
- Nadväznosť na tradičné postupy (napríklad výmladkový les a vysoký les, (“taillis-sous-futaie/Mittelwald”).

Tieto faktory majú kľúčový význam pre biologickú diverzitu a to je dôvod, prečo by mali byť zohľadnené pri implementácii NATURA 2000. Ak sú lokality vymedzené na základe súčasného využitia prírodných zdrojov, ich ďalšie využitie môže znamenať, že uvedené faktory nie je potrebné meniť, iba ak na dobrovoľnom základe a/alebo s pomocou vonkajších finančných stimulov. Avšak zmena týchto faktorov negatívnym smerom z hľadiska životného prostredia (napríklad väčší rozsah holorubov alebo skrátenie „rotačného režimu“) by mohla znamenať rozpor s usmerneniami uvedenými v časti 6.3. Naopak, optimalizácia týchto faktorov z hľadiska životného prostredia na dobrovoľnom základe a/alebo s podporou stimulujúcich opatrení, by bola vítaná ako pozitívny príspevok k celkovému zlepšeniu NATURA 2000.

6.5 Odporúčania pre lesníctvo zohľadujúce biologickú diverzitu v chránených územiach a mimo nich

Okrem bodov, uvedených v predchádzajúcich častiach príručky, môžu byť pre každodenné postupy manažmentu lokalít NATURA 2000, ale i územia mimo nich, navrhnuté praktické odporúčania.

Keďže územia s určitou formou ochrany zaberajú len 5 % povrchu súše na Zemi, je zrejmé, že „viac“ biologickej diverzity bude vždy vo voľnej krajiny ako v chránených územiach, ktoré sú v princípe zdrojom, využiteľným pre obnovu poškodenej kultúrnej krajiny. Preto ideálnym spôsobom manažmentu biologickej diverzity je integratívny prístup, ktorý nie je zameraný výlučne na časti územia, ktoré „majú len jednu funkciu“. NATURA 2000 by nemala byť len

sústavou prísnych rezervácií a okolitá kultúrna krajina by nemala mať zameraná monofunkčne na produkciu, odkiaľ by malo vymiznúť všetko okrem niekoľkých kultivovaných rastlín alebo živočíchov.

Pre ochranu biologickej diverzity na úrovni lesohospodárskych celkov, vychádzajúcej z miestnych podmienok, môžu "projektanti a manažéri lesa" zohľadniť tieto odporúčania:

- Zabezpečiť ochranu individuálnych, dospelých, odumretých a rozkladajúcich sa stromov, ktoré sú vhodnými biotopmi pre d'atle, dravce, hmyz a mnohé nižšie rastliny (huby, paprade, machorasty...);
- Zabezpečiť ochranu stromov s dutinami, ktoré môže využiť na hniezdenie vtáctvo a na nory drobné cicavce;
- Zabezpečiť ochranu veľkých stromov a ich bezprostredného okolia, ak poskytujú hniezdne možnosti pre dravce;
- Zachovať vodné plochy, pramene, potoky a ďalšie drobné mokrade, akými sú rašeliniská a slatiny v stave, ktorý im umožňuje zohrávať úlohu pre rozmnožovanie rýb, obojživelníkov, hmyzu a pod., predchádzať výraznému kolísaniu vodnej hladiny, poškodzovaniu prírodných brehov a znečisteniu vody;
- Primerane zónovať rozsiahle lesné oblasti na zóny z hľadiska lesníctva, ako aj cestovného ruchu/rekreácie, podľa odlišných stupňov lesohospodárskych zásahov. Takéto zónovanie by umožnilo okolo chránených území aplikovať opatrenia ochrannej zóny;
- Po prírodných "katastrofách", akými sú rozsiahle veterné smršte a požiare, prijať rozhodnutia, ktoré zohľadňujú možnosti podpory biologickej diverzity prostredníctvom prirodzenej sukcesie v potenciálnych záujmových oblastiach;
- Prispôbiť časový rozvrh pestovateľských zásahov a ťažby tak, aby sa zabránilo ich vplyvu na "citlivé" druhy živočíchov, hlavne počas doby rozmnožovania, jarného hniezdenia a starostlivosti lesných vtákov o mláďatá;
- Zachovať adekvátne vzdialenosti tak, aby nedošlo k rušeniu vzácnych alebo ohrozených druhov, ktorých prítomnosť v oblasti bola potvrdená;
- Umožniť "cyklickú rotáciu" území s rôznym stupňom zásahov v čase a priestore;
- Ak to nie je v rozpore s platnými zákonmi a obmedzeniami, zvážiť počas výsadby ponechanie časti zalesňovanej plochy na malé prírodné biotopy iné ako les, akými sú trávnaté plochy, napríklad na vápencoch, vresoviská, rašeliniská, luhy a iné. Všetky môžu výrazne obohatiť celkovú biologickú diverzitu plochy, pretože sa zvýši výskyt "prechodov" (tzv. ekotóny) medzi jednotlivými vegetačnými typmi;
- Obdobne možno rozhodnutím nezalesniť časť hospodárskych porastov vytvoriť príležitosti pre dodatočnú variabilitu a rozptýlenú spontánnu obnovu pionierskymi druhmi, čo vedie k dlhodobému zvýšeniu biologickej diverzity, vďaka vytvoreniu vhodných ník pre širokú škálu druhov. Navyše "cena" 100 % obnovy je zvyčajne nízka, pretože zalesňovanie je veľmi nákladné.
- Zabezpečiť pravidelný monitoring výskytu pôvodných druhov, ktorým sa umožní posúdenie dôsledkov určitých opatrení. Monitoring prispieva aj k povedomiu o prítomnosti vzácnych a ohrozených druhov živočíchov a rastlín.

Ak je politická vôľa, tieto typy opatrení a "vynechanie" niektorých zásahov môžu byť ľahko začlenené do manažmentu lesných podnikov mimo súkromných lesov. V prípade súkromných lesov môžu byť predmetom grantov, dohôd, daňových úľav, odbornej pomoci apod. z dôvodu, aby vlastníci boli kompenzovaní za náhradu ušlého zisku, za celkové služby poskytované spoločnosti a, kde to platí, aj za kapitálový pokles.

7. Finančné nástroje

Vhodný prístup k finančným a ekonomickým aspektom NATURA 2000 je jednou z najvýznamnejších podmienok pre prijatie sústavy NATURA 2000 na miestnej úrovni – obyvateľstvom, vlastníkmi a tými, čo prevádzkujú hospodárske činnosti využívajúce prírodné zdroje vymedzených lokalít. Takýto prístup sa vyžaduje v zmysle článku 2 smernice o biotopoch, kde je uvedené, že opatrenia súvisiace s NATURA 2000 musia brať do úvahy sociálne, ekonomické a kultúrne podmienky. Tiež je potrebné uviesť, že tento problém musí byť chápaný v súlade s článkom 17 Charty základných práv Európskej únie²¹, kde je ustanovený princíp kompenzácie ušlého zisku. V deklarácii z El Teide.²², prijatej 9. mája 2002, bolo zakotvené výnimočné postavenie NATURA 2000 v plnení cieľov EÚ v ochrane biologickej diverzity. Tiež v nej bolo uvedené, že plnenie cieľov EÚ v ochrane biologickej diverzity *‘vyžaduje ciele finančné zdroje’*..

V článku 175 odseku 4 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva je stanovené, že členské štáty EÚ musia financovať environmentálne opatrenia. Znamená to, že členské štáty musia zabezpečiť výdavky súvisiace so sústavou na ochranu európskeho prírodného dedičstva. V tejto kapitole sú uvedené podrobnejšie informácie o možnostiach finančnej podpory z rozpočtu Spoločenstva, ktoré môžu členské štáty využiť pre manažment lokalít NATURA 2000.

Dosiaľ boli tieto možnosti využité inštitúciami na národnej, regionálnej a miestnej úrovni len menej a sektor lesníctva o nich nebol dobre informovaný.

Financovanie NATURA 2000 zo strany Spoločenstva je predmetom článku 8 smernice o biotopoch. V súčasnosti je jediným finančným nástrojom Spoločenstva, určeným výhradne pre NATURA 2000, fond LIFE-Nature (LIFE-Príroda). Je zameraný na podporu plánovania manažmentu a pilotných demonštračných projektov pre manažment biotopov a druhov. V mnohých členských krajinách EÚ sú schémy kompenzácie na miestnej úrovni alebo možnosti grantov obmedzené.

Ďalšie strategické opatrenie, najmä časti programov rozvoja vidieka, sú už teraz zdrojom hlavnej pomoci pre implementáciu sústavy NATURA 2000 prostredníctvom platieb za nie intenzívny manažment v poľnohospodárstve alebo na viac „ekologicky zamerané“ lesníctvo. V niektorých členských krajinách EÚ sú tiež významne využité zdroje pre regionálny rozvoj, v rámci ktorých môžu byť financované aj špecifické investície vo vzťahu k lokalitám NATURA 2000²³. V súvislosti s týmito odlišnými prvkami podpory v roku 2001 Generálne riaditeľstvo Európskej komisie pre životné prostredie ustanovilo „pracovnú skupinu pre

²¹ Článok 17: Vlastnícke právo

1. Každý má právo vlastníť, využívať, nakladať s alebo odkázať svoje právoplatne nadobudnuté vlastníctvo. Nikto nemôže byť zbavený svojho vlastníctva, okrem prípadov, ktoré sú vo verejnom záujme a v prípadoch upravených v zákone a za spravodlivú kompenzáciu za stratu, vyplatenú v primeranom čase. Užívanie vlastníctva môže byť regulované zákonom, ak je to potrebné v súvislosti s verejným záujmom.

2. Intelektuálne vlastníctvo je chránené.

(O.J. no. C 364/12 z 18.12.2000)

²² Deklaráciu predniesli v mene Rady Margot Wallstrom, komisárka pre životné prostredie a Jaume Jaume Matas, španielsky minister životného prostredia.

²³ Európska komisia publikovala dokument zaoberajúci sa touto problematikou – Finančné nástroje pre sústavu NATURA 2000 ("Financial instruments for the Natura 2000 network", Sunyer & Manteiga, 1998) – pozn. prekladateľa – dokument bol preložený aj do slovenčiny.

článok 8 smernice o biotopoch”, ktorej cieľom je navrhnuť vytvorenie štrukturovaného prístupu k financovaniu NATURA 2000. V ďalšej časti sú uvedené závery tejto pracovnej skupiny (“Final Report on Financing Natura 2000” – záverečná správa o financovaní NATURA 2000 je k dispozícii od konca roku 2002²⁴).

7.1 Existujúce nástroje podpory

7.1.1 Kontrakty na činnosti pre ochranu prírody

Kontrakty na činnosti pre ochranu prírody predstavujú manažmentové opatrenie pre pôdu v súkromnom vlastníctve. Inštitúcie ochrany prírody a vlastníci pozemkov v dohode/kontrakte stanovujú činnosti, ktoré budú na lokalite realizované. Tieto dohody zvyčajne môžu byť finančne výhodné pre vlastníkov pozemkov, ktorí majú znížený príjem z využívania pôdy z dôvodu obmedzení daných opatreniami ochrany prírody. Finančné výhody môžu byť vo forme priamych platieb, daňových úľav, výhodných podmienok prenájmu, ďalších práv týkajúcich sa využívania pozemkov a podobne. Činnosti ochrany prírody stanovené v dohode môžu vykonávať sami vlastníci pozemkov alebo držiteľia užívateľských práv (ktorí sú potom za svoju prácu platení) alebo ich môžu vykonávať iné subjekty, napríklad na základe ďalšej zmluvy alebo dobrovoľníci z mimovládnych organizácií. Za určitých podmienok môžu byť tieto činnosti spolufinancované z prostriedkov Spoločenstva (stratégie rozvoja vidieka a regionálneho rozvoja).

Kontrakty na činnosti pre ochranu prírody boli úspešne použité vo viacerých členských štátoch EÚ. Sú nástrojom pre splnenie požiadaviek stanovených v smernici o biotopoch cez národné stratégie ochrany prírody na lokalitách NATURA 2000, ktoré sú v súkromnom vlastníctve. Pre čo najlepšie prijatie tohoto nástroja, sa navrhuje vychádzať z týchto základných odporúčaní (na základe Giesen, 2001):

- Najvýznamnejším aspektom dohôd s vlastníkmi by malo byť to, že poskytujú záruky, v dohode by mali byť čo najlepšie určené konečné požiadavky. Vlastník lesa musí mať záruku, že sa na dohodu môže spoľahnúť a bude „oslobodený“ od ďalších požiadaviek inštitúcií ochrany prírody, kdekoľvek je táto záruka možná z hľadiska národnej legislatívy. Znamená to teda, že dohody by mali byť platné na dlhé obdobie a mali by byť primerane monitorované.
- Kontrakt na činnosti pre ochranu prírody musí byť výhodný z ekonomického hľadiska. Všetky formy kompenzácií za dohodnuté činnosti musia zodpovedať vynaloženým výdavkom alebo „stratám“ na zisku. Kompenzácie však nie sú limitované len na finančnú odmenu – hodnotnou formou kompenzácie môže byť dokonca aj záruka rýchlej a dlhodobej spolupráce s inštitúciami ochrany prírody. Kontrakty na činnosti pre ochranu prírody musia byť „šité“ na miestne podmienky, ale súčasne musia vychádzať z určitých národných a regionálnych štandardov. Vlastník musí mať možnosť sa na tieto základné štandardy podpísania dohody spoľahnúť bez toho, aby každú novú dohodu musel starostlivo kontrolovať a aby musel znenie dohody konzultovať so špecialistom.
- Rovnako by mali byť vzájomne dohodnuté podmienky hodnotenia výšky kompenzácie, v spolupráci z kompetentnými inštitúciami, organizáciami vlastníkov lesa a vedeckými špecialistami.

Kontrakty na činnosti pre ochranu prírody by však mali byť chápané ako alternatívne nástroje pre lokality NATURA 2000.

²⁴ Pozri webovú stránku: <http://europa.eu.int/comm/environment/nature/>

7.1.2 Opatrenia pre lesníctvo v rámci Environmentálnej stratégie EÚ: LIFE

Všeobecný popis

Program LIFE je určený na podporu pilotných činností pre životné prostredie, ktorých výsledky môžu súvisieť s „hlavnými“ finančnými nástrojmi EÚ, akými sú fondy pre podporu poľnohospodárstva a štrukturálne fondy.

LIFE bol schválený v roku 1992. Jeho prvá fáza sa realizovala v rokoch 1992-1995, druhá fáza v rokoch 1995-1999 a súčasná tretia fáza - LIFE III začala v roku 2000 a skončí v roku 2004, jej celkový rozpočet je 640 miliónov €. Pred prijatím LIFE, bola podpora Spoločenstva pre činnosti v životnom prostredí poskytovaná prostredníctvom iných finančných nástrojov, akým bol fond ACE²⁵.

Podpora LIFE sa vzťahuje na tri „oprávnené oblasti“:

LIFE Environment (LIFE – Životné prostredie): inovatívne a demonštračné činnosti pre priemysel; podpora demonštračných, rozvojových a technických činností miestnych inštitúcií a prípravné činnosti na podporu legislatívy Spoločenstva a jeho politiky²⁶.

LIFE Nature (LIFE- Príroda): pilotné činnosti pre ochranu prírodných biotopov a voľne žijúcich živočíchov a rastlín, významných pre EÚ²⁷. LIFE-Nature je teda priamo určený na konkrétne činnosti v rámci sústavy NATURA 2000.

LIFE Third Countries (LIFE – tretie krajiny): technická podpora pre ustanovenie administratívnych štruktúr pre životné prostredie, pre činnosti ochrany prírody a demonštračné činnosti na podporu trvalo udržateľného rozvoja.

Z projektov LIFE je možné podporiť maximálne 50 % oprávnených nákladov projektu (výnimkou je 30 % pre činnosti, ktoré sú ziskové) a 75 % oprávnených nákladov projektu pre činnosti pre prioritné typy prirodzených biotopov alebo pre prioritné druhy, ktoré sú vymenované v prílohách smernice o biotopoch (č. 92/43/EEC) alebo pre druhy vtáctva, ktorým hrozí vyhynutie.

LIFE môžu využívať „všetky fyzické i právnické osoby“.

LIFE Nature a lesníctvo

LIFE Nature je najvýznamnejším finančným mechanizmom pre budovanie sústavy NATURA 2000, jeho ročný rozpočet je približne 80 miliónov €, tieto prostriedky súplne určené na činnosti ochrany prírody. Od roku 1992 bolo z programu LIFE Nature podporených 237 projektov, ktorých súčasťou boli aj lesy alebo manažment lesa. Tieto projekty možno rozdeliť do 3 kategórií (tabuľka 3). V tabuľke 4 sú uvedené kľúčové činnosti podporených projektov, ktoré sú rozdelené do 18 kategórií. V tabuľke sú však uvedené len projekty patriace do kategórie I a II (*Kľúčový lesnícky projekt* a *Relevantný lesnícky projekt*).

Tabuľka 3: Hlavné kategórie projektov LIFE Nature, relevantných pre lesníctvo

²⁵ Stručný „historický“ prehľad toho, ako Spoločenstvo financovalo projekty ochrany prírody, životného prostredia a tretie krajiny, sú k dispozícii na webovej stránke:

http://europa.eu.int/comm/environment/life/life/nature_history.htm

²⁶ Ďalšie informácie sú k dispozícii na webovej stránke o LIFE-Environment:

<http://www.europa.eu.int/comm/life/envir/index.htm>

²⁷ Ďalšie informácie sú k dispozícii na webovej stránke o LIFE-Nature homepage:

<http://www.europa.eu.int/comm/life/nature/index.htm>

Kategoria	I Kľúčový lesnícky projekt	II Relevantný lesnícky projekt	III Horizontálny lesnícky projekt
Relevantnosť pre lesníctvo	Projekt je zameraný najmä na vzťahy medzi manažmentom lesa a biologickou diverzitou; t. j. manažment lesa sleduje ciele ochrany prírody.	Projekt rieši niekoľko aspektov, jedným z nich je manažment lesa, t. j. je súčasťou manažmentového plánu.	Projekt rieši problematiku jedného alebo viac lesných území bez dôrazu na manažment lesa.
Počet projektov	43	105	88
Počet krajín	10	15	14
Príspevok Ek v €	37.042.454	67.049.095	60.961.844
Celkový rozpočet v €	74.118.538	125.393.704	116.442.514

(Od roku 1992 bolo na projekty súvisiace s lesníctvom použitých celkom 315.954.757 €, príspevok EK na tieto projekty LIFE Nature bol 165.053.394 €.)

Tabuľka 4: Hlavné typy činností v rámci projektov LIFE Nature relevantné pre lesníctvo

Hlavný typ činnosti	Počet projektov s týmto typom činnosti
(Základné údaje o všetkých projektoch LIFE Nature a LIFE Environment a ich popis je k dispozícii na http://www.europa.eu.int/comm/life/home.htm)	(vrátane 148 projektov kategórie Ia II, v každom projekte mohlo byť niekoľko typov činností)
Revitalizácia biotopov, t.j. výsadba alebo odstránenie stromov	111
Vzťahy s verejnosťou a zvyšovanie povedomia verejnosti o životnom prostredí (pre informovanie širokej verejnosti)	92
Príprava a implementácia manažmentového plánu	78
Manažment cestovného ruchu a návštevnosti	70
Manažment voľne žijúcich organizmov, t.j. poľnohárstvo	67
Výkup pozemkov	65
Účasť zainteresovaných/Partnerstvo súkromníkov a verejnej správy (zamerané na komunikáciu so zainteresovanými)	63
Intenzifikácia biologickej diverzity a monitoring	59
„Ekologické“ lesníctvo, t.j. lesohospodárske postupy rešpektujúce životné prostredie	39
Kompenzácia ušlého zisku	30
Kontrakty na činnosti pre ochranu prírody	29
Prevenencia vzniku environmentálnych „katastrof“	19
Tradičný manažment, t.j. extenzívna pastva	18
Rozvoj vidieka, t.j. podpora štruktúr miestneho trhu	13
Zextenzívnenie využívania krajiny	12
„Nadstavba“ a školenie	12
Multilaterálna a cezhraničná spolupráca	3
Implementácia miestnej Agendy 21	1

Mnohé projekty LIFE Nature sú zamerané na zextenzívnenie manažmentu lesa alebo na formy lesníctva, ktoré sú viac „ekologicky“ priaznivé. Projekty LIFE Nature sú často zamerané aj na dosiahnutie rovnováhy medzi cieľmi ochrany prírody a ekonomickými aspektami využívania krajiny a vlastníckymi právami.

LIFE Environment a lesníctvo

Program LIFE Environment má oveľa širšie zameranie ako LIFE Nature a **priamo nesúvisí s NATURA 2000**. V rámci LIFE Environment boli financované projekty pre určenie podmienok integrácie cieľov ochrany biologickej diverzity do lesníctva mimo lokalít NATURA 2000. Podporu tiež získali projekty na zlepšenie „environmentálnej účinnosti“ priemyselných odvetví viazaných na „lesné“ produkty. Niektoré príklady relevantných projektov LIFE Environment sú uvedené v časti 8.2.

7.1.3 Nová generácia fondov Spoločenstva – roky 2000-2006

Koncom 80-tych rokov, kedy sa Spoločná poľnohospodárska politika (Common Agricultural Policy – CAP) stala zárukou dostatku potravín a modernizovaného európskeho poľnohospodárstva, vznikla potreba rozvoja poľnohospodárstva, ktoré by bolo viac ekonomicky zamerané a trvalo udržateľné z hľadiska životného prostredia. Reforma CAP v roku 1992 znamenala prvé zmeny ku klesajúcej podpore trhu, redukcii prebytkov a k agro-environmentálnym a zalesňovacím programom. Lesníctvo profitovalo z opatrení rozvoja vidieka prostredníctvom odmien („premium“) za zalesňovanie v zmysle nariadenia č. 2080/92. V súlade s týmto nariadením došlo v rokoch 1994 – 1999 k zalesneniu vyše 900 000 ha poľnohospodárskych pozemkov a k vytvoreniu spolu 150 000 pracovných príležitostí v lesníctve, čo znamenalo príspevok k rozvoju vidieka (Generálne riaditeľstvo EK pre poľnohospodárstvo, 2001).

Keďže aj verejnosť v rámci Európy si stále viac uvedomovala, že poľnohospodárstvo nie je len výroba potravín, ale tiež zachovanie tradičných typov krajiny a vidieckych komunít, Európska komisia 27. januára 1999 predložila na diskusiu dokument „Smerovanie k trvalo udržateľnému poľnohospodárstvu“ (Directions towards sustainable agriculture), v ktorom bola zdôraznená potreba lepšej integrácie požiadaviek životného prostredia a poľnohospodárstva. Následnou „Agenda 2000 reformou“ Spoločnej poľnohospodárskej politiky došlo k zosúladieniu podpory farmárom so štandardami životného prostredia a tiež boli vytvorené oveľa väčšie možnosti pre podporu viac „zeleného“ poľnohospodárstva. Explicitným cieľom Akčných plánov EÚ pre biologickú diverzitu²⁸ je ďalej podporovať integráciu cieľov biologickej diverzity do programových dokumentov štrukturálnych fondov, fondu rozvoja vidieka a kohézneho fondu, ako aj ďalších programov určených pre krajiny EÚ a pre tretie krajiny.

Možnosti podpory NATURA 2000 v rámci Politiky EÚ pre rozvoj vidieka a Politiky EÚ pre rozvoj regiónov boli preskúmané v pracovnej skupine pre článok 8 smernice o biotopoch.

7.2 Pracovná skupina pre článok 8 smernice o biotopoch

Financovanie NATURA 2000

V článku 8 smernice o biotopoch je upravené spolufinancovanie opatrení pre implementáciu a manažment lokalít NATURA 2000 zo strany Spoločenstva. V texte článku je odkaz na využitie existujúcich finančných nástrojov Spoločenstva, ale ustanovenia článku 8 zatiaľ neboli implementované. Navyše, podstata právnej interpretácie článku 8 môže zohrávať úlohu

²⁸ K dispozícii na webovej stránke <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l28023.htm>

pri rozhodovaní o tom, ktorá časť systému finančnej podpory má byť ustanovená v budúcnosti.

Pri úvahách o financovaní NATURA 2000 je potrebné zohľadniť skutočnosť, že v blízkej budúcnosti sa EÚ rozšíri na sústavu 25 členských štátov, z čoho vyplýva aj rozšírenie záväzku spolufinancovania. Z predbežných odhadov vyplýva, že v porovnaní so súčasnými členskými štátmi EÚ budú v kandidátskych krajinách lokality NATURA 2000 vymedzené na dokonca väčšom podiele z celkovej rozlohy týchto krajín. Keďže v súčasnosti nie sú k dispozícii presné údaje o počte lokalít alebo rozlohy NATURA 2000, ktorá bude „doplnená“ po rozšírení EÚ, pracovná skupina sa zamerala na situáciu v 15 členských štátoch EÚ.

Zloženie a mandát pracovnej skupiny pre článok 8 smernice o biotopoch

Pracovnú skupinu pre článok 8 smernice o biotopoch ustanovila Európska komisia v decembri 2001 za účelom hľadania uceleného a efektívneho prístupu k otázke financovania. Jej členmi sa stali zástupcovia členských štátov EÚ a zainteresovaných, ako aj reprezentanti generálneho riaditeľstva Európskej komisie pre životné prostredie, generálneho riaditeľstva Európskej komisie pre poľnohospodárstvo, pre regionálne záležitosti a pre rozpočet. Ustavovanie pracovnej skupiny podporil 30. novembra 2001 aj výbor pre biotopy (Habitats Committee).

Účelom pracovnej skupiny bolo hlavne:

- „Zjednotiť“ chápanie ustanovení článku 8 smernice o biotopoch;
- Odhadnúť finančné nároky spojené s manažmentom lokalít sústavy NATURA 2000 v členských štátoch EÚ do budúcnosti;
- Spracovať odporúčania pre nevyhnutné spolufinancovanie týchto nárokov z prostriedkov Spoločenstva.

Činnosti pracovnej skupiny pre článok 8 smernice o biotopoch

Počas troch zasadnutí pracovnej skupiny (17.12.2001, 28.02.2002, 18.04.2002) bol dohodnutý jej postup, preverené súvisiace publikácie, zostavený dotazník pre členské krajiny EÚ a prediskutované možné postupy, metódy a výsledky.

Dotazník pre členské štáty EÚ bol zaslaný v apríli 2002 za účelom získania informácií o spôsobe riešenia finančných aspektov NATURA 2000 na národnej alebo regionálnej úrovni. Pracovná skupina počas svojho zasadnutia 11. – 12. septembra 2002 analyzovala odpovede členských krajín a rozhodla o obsahu a zameraní záverečnej správy. Na svojom poslednom zasadnutí 4. novembra 2002 pracovná skupina ukončila záverečnú správu.

Postup pracovnej skupiny vychádzal z potreby preskúmať východiská súčasnej situácie – chýbajúceho rámca pre financovania NATURA 2000. Bez dosiahnutia dohody v tomto smere by nebolo možné ciele sústavy NATURA 2000 nikdy realizovať. Znamenalo to, že pracovná skupina sa neobmedzila na samotný článok 8. Naopak, zamerala sa na prešetrenie možností, ktoré vychádzali zo zmien prijatých v roku 1992 ohľadne použitia a cieľov finančných nástrojov EÚ, ohľadne rozpočtu Spoločenstva a strategických programov – akými sú environmentálne akčné programy a ohľadne integrácie biologickej diverzity a trvalo udržateľného rozvoja.

7.3 Závěry pracovní skupiny pro článek 8 směrnice o biotopoch

Všeobecné aspekty

Vychádzajúc zo stanoviska právneho odboru a pôvodného „rationale“ článku 8 sa pracovná skupina zjednotila v názore na článok 8: článkom 8 bolo uznané ‘výnimočné finančné bremeno’, ktoré smernica o biotopoch môže znamenať pre členské štáty EÚ, osobitne v krajinách s vysokou biologickou diverzitou. Od roku 1992 sa strategický význam smernice o biotopoch a NATURA 2000 zvýšil viac, ako to mnohí pôvodne očakávali. V súčasnosti sú považované za základné nástroje splnenia záväzkov EÚ vyplývajúcich z Dohovoru o biologickej diverzite (CBD) a nových globálnych cieľov (i cieľu EÚ) zastaviť do roku 2010 úbytok biologickej diverzity. Súčasne sa neustále zlepšuje úroveň integrácie aspektov životného prostredia v rámci legislatívy, ktorou sa upravuje riadenie využívania hlavných finančných nástrojov EÚ, ktoré sú zamerané na vidiecke oblasti. Takýmto predpisom je napríklad nariadenie o rozvoji vidieka (č. 1257/99) a nariadenie o štrukturálnych fondoch (č. 1260/99).

Pracovná skupina spracovala odhady celkových nákladov na manažmente „ukončenej“ sústavy NATURA 2000, vychádzajúc pritom z rôznych spôsobov kalkulácie (extrapolácia, sčítavanie), z odbornej literatúry, charakteristiky činností a z údajov, ktoré poskytli členské štáty EÚ v dotazníku. Výsledkom bola odhad celkovej sumy pre manažment NATURA 2000 3.5 - 5.7 miliardy € ročne.

Pracovná skupina sa zaoberala súčasnými a potenciálnymi podpornými mechanizmami Spoločenstva, ktoré by pre manažment lokalít NATURA 2000 mohli byť využité. Prehľad týchto zdrojov financovania je uvedený v tabuľke 5. Z výsledkov tiež vyplynulo, že inštitúcie zodpovedné za NATURA 2000 na národnej úrovni jasne pociťujú, že súčasné spolufinancovanie zo strany EÚ je nedostatočné, príliš sa meniace, príliš časovo obmedzené na to, aby vytvorilo primeraný základ pre poskytovanie pomoci členským štátom EÚ vo vzťahu k plneniu požiadaviek vyplývajúcich zo smernice o biotopoch. Mechanizmy podpory sú veľmi komplexné, s možnou spoluúčasťou veľkého počtu fondov, z ktorých každý má iný postup predkladania žiadostí a každý je zameraný viac na dosiahnutie iných cieľov než je NATURA 2000.

Analýza možností financovania v budúcnosti

Vychádzajúc z existujúcich možností podpory dospela pracovná skupina k záveru, že súčasné mechanizmy nevyhovujú potrebám Natura 2000. Na základe analýzy sa pracovná skupina dohodla, že na zabezpečenie spolufinancovania NATURA 2000 do budúcnosti existujú 3 hlavné možnosti. Sú to:

- **Možnosť 1** – využitie existujúcich fondov, t.j. prostriedkov pre rozvoj vidieka, štrukturálne fondy a podobne, ale s tým, že budú upravené podľa potrieb NATURA 2000;
- **Možnosť 2** – rozšírenie a zmena nástroja LIFE Nature tak, aby sa stal základným mechanizmom podpory;
- **Možnosť 3** – vytvorenie úplne nového podporného mechanizmu, zacieleného na manažment NATURA 2000.

Pracovná skupina sa ďalej zaoberala silnými a slabými stránkami uvedených 3 možností, vychádzala pritom zo skúseností členov skupiny a z odpovedí členských štátov EÚ v dotazníku.

Pracovná skupina dospela k týmto záverečným odporúčaniam:

1. V krátkom čase (rozpočtové obdobie 1999-2006) bude najvýznamnejšou možnosťou na zvýšenie podpory pre manažment lokalít NATURA 2000 strednodobá reforma Spoločnej poľnohospodárskej politiky. Ak bude potvrdený a dokonca rozšírený trend presunu zdrojov z priamej podpory farmárom na opatrenia rozvoja vidieka, významné budú možnosti pre sektor lesníctva a nie menej pre manažment lesa, ktorý je „ekologicky“ priaznivejší. Závery pracovnej skupiny by tiež mali byť zohľadnené pri prijímaní rozhodnutí o ďalšej – štvrtej fáze programu LIFE po roku 2004 (pozn. prekladateľ: LIFE III bol predĺžený do roku 2006).
2. Z dlhodobého hľadiska by sa malo financovanie manažmentu NATURA 2000 stať integrálnou súčasťou diskusií o finančných nástrojoch Spoločenstva pre nasledujúce rozpočtové obdobie, ktoré začína rokom 2007. Medzi možnosťami zvažovanými pre nadchádzajúce rozpočtové obdobie by určite mala byť špecifická požiadavka, aby všetky hlavné finančné nástroje EÚ, vrátane EAGGF, ERDF a ESF, podporovali plnenie environmentálneho práva EÚ a osobitne, dosiahnutie primeraného manažmentu sústavy NATURA 2000.
3. Aby sa zabránilo rozvoju podporných opatrení EÚ, ako aj presadeniu ustanovenia o tom, že členské štáty EÚ samy by mali zabezpečiť adekvátne financovanie, by tí, čo plánujú ochranu prírody a zabezpečujú starostlivosť o krajinu v rámci celej EÚ mali spoločne pracovať na príprave usmernení pre zlepšenie celistvosti a spojitosti sústavy NATURA 2000, a podporu rozvoja viacročných programov manažmentu, ktoré by umožnili primerané plánovanie a prísun finančnej podpory pre manažment lokality. Táto práca vyžaduje ďalší výskum pre získanie viac vedomostí o podmienkach lokality a požiadaviek jej manažmentu, čo je podstatné pre stanovenie rozsahu zásahov v rámci manažmentu lokalít v celej EÚ.

Tabuľka 5: Prehľad finančných nástrojov EÚ, ktoré by mohli byť potenciálne využité pre NATURA 2000 a lesníctvo (Zdroj: IEEP, 1999; European Commission, 2001-2002).

Finančné mechanizmy	Hlavný cieľ fondov	Generálne riaditeľstvo EK zodpovedné za	Ročný rozpočet (podľa finančného roku 2001)	Možnosti podpory trvalo udržateľného lesníctva na lokalitách NATURA 2000 (príklady)
LIFE III (2000-2004) (LIFE Nature a čiastočne LIFE Environment)	Rozvoj a podpora ochrany prírody, podpora na budovanie NATURA 2000	Životné prostredie	0,08 miliárd €	Pilotné projekty NATURA 2000: ✓ Opatrenia na „ekologické“ lesníctvo ✓ Obnova biotopov ✓ Priama ochrana prírody ✓ Výkup pozemkov ✓ Príprava manažmentových plánov ✓ Informačné kampane ✓ Zapojenie zainteresovaných ✓ Inventarizácia a monitoring lokalít NATURA 2000

EAGGF (riadiaca sekcia)	Zalesňovanie, podľa článku 31 nariadenia č. 125/99 o regionálnom rozvoji	Poľnohospodárstvo		✓ Zalesňovanie
Štrukturálne fondy pre rozvoj vidieka (nariadenie č. 1257/99, napríklad článok 30 a 32)	Zlepšenie ekonomických, sociálnych a „ekologických“ štruktúr vo vidieckych oblastiach, hlavne v poľnohospodárstve a lesníctve	Poľnohospodárstvo	4,495 miliárd €	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Školenie farmárov a lesníkov ✓ Agroturistika ✓ Opatrenia pre „ekologické“ lesníctvo ✓ Protipožiarne koridory ✓ Inovatívne projekty rozvoja vidieka, napríklad regionálne koncepcie cestovného ruchu
Iniciatíva Spoločenstva LEADER +	Rozvoj vidieckych oblastí prostredníctvom kvalitných a ambiciózných integrovaných stratégií miestneho rozvoja vidieka	Poľnohospodárstvo	2,020 miliárd € (financované z EAGGF-riadiaca sekcia)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Strategické, inovatívne koncepcie rozvoja vidieka, hlavne koncepcie zahrňajúce veľa zainteresovaných a medzisektorálne koncepcie s ✓ Návštevnícke a informačné strediská
Iniciatíva Spoločenstva INTERREG III	Podpora cezhraničnej, nadnárodnej a medziregionálnej spolupráce v rámci vyváženého rozvoja vidieka, hlavne v oblastiach susediacich s asociovanými krajinami	Regionálnu politiku	4,875 miliárd € (spolu v 2000-2006)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Cezhraničné projekty, t. j. projekty pre cestovný ruch rešpektujúci prírodu ✓ Cezhraničný manažment chránených území
Európsky fond regionálneho rozvoja (ERDF)	Vytvorenie pracovných miest cez podporu súťaže a trvalo udržateľného rozvoja	Regionálnu politiku	30,00 miliárd €	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Diverzifikácia príjmu farmárov ✓ Školenie a ďalšie vzdelávanie ✓ Iniciatívne inovatívneho rozvoja vidieka ✓ Výmena skúseností medzi regiónmi a krajinami
Európsky sociálny fond (ESF)	Vytvorenie pracovných miest cez ďalšie vzdelávanie	Zamestnanosť a sociálne veci	60 miliárd € (spolu v 2000-2006)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Školenie a ďalšie vzdelávanie lesníkov a pracovníkov ochrany prírody
Kohézny fond (projekty s minimálnym rozpočtom 10 miliónov €)	Posilnenie ekonomickej a sociálnej súdržnosti v EÚ cez projekty zamerané na životné prostredie a európske dopravné siete	Regionálnu politiku	2,717 miliardy €	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Databázy NATURA 2000 ✓ Zalesňovanie ✓ Príprava manažmentových plánov ✓ Obnova biotopov ✓ Strategické územné a priestorové plánovanie

8. Najlepšie príklady a skúsenosti

Príklady a skúsenosti o manažmente lesných lokalít NATURA 2000 možno získať z rôznych zdrojov. V tejto kapitole uvádzame – hoci zd'aleka nie úplný - prehľad príkladov a skúsenosti prepojenia cieľov ochrany prírody s cieľmi manažmentu lesa na lokalitách NATURA 2000 v rámci celej EÚ. Z prehľadu tiež vyplýva, ktoré “štatutárne a administratívne opatrenia“ v zmysle článku 6 odseku 1 smernice o biotopoch členské štáty prijali.

Príklady boli vybrané z databázy projektov LIFE Nature²⁹, z ďalších programov v správe Európskej komisie a z podkladov členských štátov EÚ, ktoré, na základe požiadavky generálneho riaditeľstva Európskej komisie pre životné prostredie, predložili výbor pre biotopy (Habitats Committee) a stály výbor pre lesníctvo (Standing Forestry Committee). Sú tiež ukážkou hľadania potenciálnych praktických riešení a dokumentujú význam komunikácie a výmeny skúseností medzi členskými štátmi EÚ.

8.1 Najlepšie príklady predložené členskými štátmi

Informácie do tejto kapitoly predložili kompetentné inštitúcie 12 členských štátov EÚ zodpovedné za lesníctvo a za ochranu prírody. Ako to výslovne uviedlo viacero členských štátov EÚ, účelom publikovania vybraných príkladov je sprostredkovať a šíriť poznatky z implementácie smernice o vtácoch a smernice o biotopoch a z manažmentu lokalít NATURA 2000 v rámci Európskej únie.

8.1.1 Belgicko

Región Valónsko

Fiškálne opatrenia:

V belgickom regióne Valónsko sú všetky lokality NATURA 2000 vyňaté z dane z dedičstva alebo majetku. Týmto pozitívnym príkladom nepriamej finančnej podpory súkromných vlastníkov chránených území môže byť kompenzovaná náhrada majetkovej ujmy, ktorú vlastníci môžu nahlásiť v dôsledku vymedzenia lokality NATURA 2000.

Manažmentové opatrenia:

- 10 typov lesných biotopov z prílohy I smernice o biotopoch, ktoré sa vyskytujú v regióne Valónsko, boli pôvodne na ploche 130 000 lesa. Z celkovej plochy dosiaľ vymedzených pSCI - 160 000 ha, pripadá viac ako 40 000 ha na lesy mimo súkromného vlastníctva, ktoré podľa právne záväzných princípov obhospodaruje Regionálna lesná správa (Regional Forest Service). Tieto princípy vychádzajú z multifunkčného prístupu k lesníctvu, v ktorom sú zohľadnené záujmy biologickej diverzity a ochrana vodných zdrojov. V praxi sú uplatňované vydávaním usmernení pre riaditeľov hospodárskych celkov týkajúcich sa:
 - *in situ* ochrany starých a odumretých stromov;
 - ochrany „lesných čistín“ a vegetácie v okrajových častiach lesa;
 - regulovanie činností na využívanie lesa s ohľadom na dobu rozmnožovania a hniezdenia vtáctva;
 - zabraňovanie zalesneniu rašelinových pôd;

²⁹ <http://www.europa.eu.int/comm/life/nature/index.htm>

- obmedzenie rozsahu holorubov;
- zákaz drenáže na určitých pôdach.

- Pre súkromných vlastníkov lesa sa očakávajú možnosti finančnej kompenzácie pre lesníctvo v rámci časti Regionálneho plánu rozvoja vidieka na roky 2000-2006, kompenzácie sa očakávajú na tieto činnosti:

- vyhlásenie súkromných lesných rezervácií;
- opatrenia na ochranu biologickej diverzity lesa;
- ochrana pôdy a vody;
- vytvorenie ekologických koridorov medzi lesnými územiami;
- príprava plánov manažmentu.

Očakáva sa, že tieto opatrenia zvýšia „atraktivnosť“ vyhlasovania lokalít NATURA 2000 pre vlastníkov pozemkov.

Legislatívne opatrenia:

Dňa 28. novembra 2001, regionálny parlament (Regional Assembly) prijal osobitný predpis - "Décret Natura 2000"- upravujúci podmienky pre vymedzenie lokalít, „stanovenie“ obmedzení a pre súvisiace manažmentové opatrenia.

Kontaktná osoba:

pán Patrick De Wolf, tel. +32 81 335816, e-mail: p.dewolf@mrw.wallonie.be.

Región Flámsko

Osobitné opatrenia ochrany prírody

V predpise o ochrane prírody (Decree on Nature Conservation) z roku 1997 je upravené vytvorenie „flámskej prírodnej štruktúry“ (“Flemish Nature Structure”). Pozostáva z **flámskej ekologickej siete (Flemish Ecological Network – VEN)** – s rozlohou 125 000 ha jadrových území ochrany prírody, v ktorých sú ďalšie činnosti povolené len za špecifikovaných podmienok a z integračnej a podpornej siete (**Integral Supporting and Interweaving Network – IVON**) – s rozlohou 150 000 ha multifunkčných území pre ochranu prírody, navzájom prepojených interakčnými územiami.

V navrhovanej sieti VEN je najmenej 90 percent navrhovaných území významných z hľadiska Spoločenstva (proposed Sites of Community Interest – pSCI), z ktorých takmer polovica sa nachádza v lesných oblastiach. Prerokovania s verejnosťou v súvislosti s VEN a IVON začali v septembri 2002 a budú pokračovať do roku 2003. Predpokladá sa, že úplne všetky pSCIs a SPAs budú vymedzené v rámci flámskej ekologickej siete.

Pre všetky lokality zaradené do VEN, IVON a pre všetky pSCI a SPA musí byť vypracovaný cieľový plán ochrany prírody (Nature Objective Plan), v ktorom budú stanovené špecifické opatrenia na dosiahnutie cieľov stanovených pre uvedenú lokalitu. Flámska vláda v princípe schválila návrh všeobecných opatrení a špecifických opatrení, ktoré môžu byť prijaté v územiach VEN, v súčasnosti je návrh zaradený na ďalšie – konečné – schválenie vládou. Súčasťou návrhu je finančný príspevok pre súkromných vlastníkov na realizáciu opatrení ochrany prírody na ich pozemkoch.

Prírodné a lesné rezervácie

Približne 7 000 ha lesov sú súčasťou súkromných i štátnych prírodných rezervácií. Ďalších 1 650 ha je v súčasnosti zaradených do lesných rezervácií. V oboch prípadoch je ochrana prírody primárnym cieľom, štatutárne je upravené, že: biologické hodnoty lesov budú „zlepšené“ cez špecifické formy manažmentu alebo prostredníctvom „žiadnych zásahov“ (spontánny vývoj lesa na odhadovanom území 5 000 ha). Prevažná väčšina týchto území je zahrnutá do pSCI (t.j. 1 440 ha z celkovej rozlohy 1 650 ha lesných rezervácií).

Všeobecné opatrenia

Vo Flámsku bol predpisom o lese (Forest Decree) z roku 1990 nahradený lesný zákon z roku 1854, ktorý je dosiaľ v platnosti vo Valónsku. V zmysle nového predpisu je les definovaný ako multifunkčný a to v súvislosti so štátnym i súkromným vlastníctvom. Spoločne s predpisom o ochrane prírody (Nature Conservation Decree) z roku 1997 upravuje, že manažment lesa je prísne regulovaný bez ohľadu na formu vlastníctva a v najhodnotnejších biotopoch platí všeobecný princíp „zachovania porastov“, založený na obmedzené odlesňovania a odvodňovania.

V praxi to znamená, že súčasné rozširovanie väčšiny typov biotopov, akými sú vresoviská, vnútrozemné duny, historicky vytvorené trvalé trávnaté plochy a viaceré formy mokradí, ktoré sú v dôsledku intenzifikácie manažmentu lesa na ústupe, je zastavené a ich manažment je predmetom špecifických opatrení ochrany prírody. Platí tiež všeobecný zákaz ťažby dreva počas jarnej doby výchovy mláďat a absolútny zákaz odlesňovania.

V roku 2001 boli prijaté pravidlá manažmentu štátnych lesov, v ktorých sú zohľadnené ciele ochrany biologickej diverzity, ochrany prírody, a to povolením prirodzenej sukcesie vegetačných typov v rôznych priestoroch, ktorá sa dosiahne cyklickými zásahmi do lesných komplexov s mozaikovou vekovou štruktúrou. V pravidlách bola tiež stanovená oficiálna stratégia pre nahradzovanie ihličnatých porastov lesom, ktorý bude prirodzene regenerovaný pôvodnými druhmi drevín. Nakoľko väčšina štátnych lesov vo Flámsku bola vymedzená ako súčasť NATURA 2000, prijaté strategické opatrenia sú významným krokom k zabezpečeniu ich primeraného manažmentu.

Kontaktné osoby:

pani Els Martens, tel. +32 2 5537885; e-mail: els.martens@lin.vlaanderen.be

pán Raoul Van Haeren, tel. +32 2 553801, e-mail: raoulj.vanhaeren@lin.vlaanderen.be

8.1.2 Dánsko

Tak ako v iných krajinách, kde došlo k úbytku lesov a kde prevládajú silne antropizované vidiecke oblasti, aj v Dánsku je diskusia o lesoch zameraná predovšetkým na prirodzenosť existujúcich lesov a na to, aké bolo zloženie pôvodných lesov, ktoré sa v krajine vyskytovali predtým. Otázka toho, nakoľko boli pôvodné lesy „otvorené“ a akú úlohu v nich zohrávali bylinožravce viedla k vzniku rôznych modelov primárnych ekosystémov severovýchodnej Európy, akými sú model vysokého lesa a model „spásaného lesa“. Práve toto má stále väčší vplyv pri stanovovaní cieľov manažmentu chránených území, ktoré sú súčasťou lokalít NATURA 2000.

Dánske kritériá pre vymedzenie NATURA 2000 v lesoch

Pri návrhu pSCI v Dánsku sa vychádzalo zo skutočnosti, že lesné biotopy z prílohy I vyskytujúce sa v Dánsku sú prevažne polo-prirodzené lesy a že vo všeobecnosti sú tieto lesy

zriedkavé (v prirodzenej štruktúre alebo štruktúre blížiacej sa prirodzenému stavu) alebo sú zachované len v zvyškoch (ďalšie porasty, vrátane výmladkových porastov, „lesných pasienkov“ a iných intenzívnejšie obhospodarovaných typov lesa). V niektorých prípadoch však mohli byť zaradené aj lesy umelo vysadené pôvodnými druhmi, ak vytvárajú vysoký porast s typickým podrastom (to znamená, že môžu byť zaradené do lesného spoločenstva/asociácie) a nachádzajú sa v nich druhy významné z hľadiska Spoločenstva. Kritériom pre zaradenie umelo vysadených porastov bolo, aby dosiahli dostatočne vysoký vek, čím bolo vylúčené zaradenie vysadených monokultúr stromov v rovnakom veku.

Niekoľko SPAs v Dánsku zasahuje do rozsiahlych lesných oblastí. Sú to väčšinou rozsiahle smrekové plantáže, ktorých manažment pozostáva vo veľkej miere z holoruby a z opätovnej výsadby. Bolo dokázané, že tento postup je vhodný pre trvalý výskyt druhov vtákov z prílohy I smernice o vtákoch - *Lullula arborea*, *Lanius collurio* a *Caprimulgus europeaus*. Tieto druhy zvyčajne začnú zmenšovať svoj areál alebo vymiznú, ak v lesoch prestanú holoruby.

V Dánsku sa nachádza približne 163 000 hektárov opadavých lesov (stav v roku 2 000), z ktorých približne 25 000 ha čiže 15 % vyhovuje definícii jedného z lesných biotopov podľa NATURA 2000. Zvyšok možno zaradiť do kategórie iné lesné typy podľa CORINE (nezaradené do prílohy I smernice o biotopoch) alebo vysadené porasty nie dostatočne kvalifikované pre polo-prirodzené lesy alebo bez výskytu druhov významných z hľadiska Spoločenstva.

Za účelom „rozvoja a rozšírenia lepšieho porozumenia“ o typoch biotopov pre NATURA 2000, vrátane lesných, vydala Dánska agentúra pre lesy a prírodu publikáciu, v ktorej je popis, kľúč na určovanie a fotografie typov biotopov NATURA 2000 v Dánsku (Buchwald & Søgård, 2000). Predbežné vydanie publikácie (len text) bolo využité v roku 1999 počas mapovania lesných typov z NATURA 2000 v rámci pSCIs v štátnych lesoch. V publikácii je vyjadrené, ako sú oficiálne chápané definície jednotlivých typov biotopov z NATURA 2000, ktoré sa vyskytujú v Dánsku.

Dánsko predbežne navrhuje zaradenie každého lesného typu NATURA 2000 v rozmedzí od jednej tretiny do troch štvrtín za pSCI, v závislosti od vzácnosti, reprezentatívnosti a ďalších vlastností s ohľadom na popis prílohy III smernice o biotopoch. Čísla sú predbežné, nakoľko terénny výskum a mapovanie/digitalizácia lesných typov NATURA 2000 pre pSCI boli vykonané len v lesoch, ktoré sú v správe Ministerstva životného prostredia (Štátnych lesov), kým údaje za ostatné územia boli odhadnuté.

Myšlienky o manažmente v budúcnosti

Dánsko pripravuje a aktualizuje vedecké poznatky a právny rámec pre ustanovenie opatrení potrebných pre SACs v zmysle článku 6 odseku 1 smernice o biotopoch. Veľmi významnou mierou k ochrane lesov prispela „Stratégia pre prirodzené lesy a ďalšie lesy s vysokou hodnotou z hľadiska ochrany prírody v Dánsku“. Stratégia bola prijatá v roku 1992 a implementovaná hlavne od roku 1994.

V uvedenej stratégii pre prirodzené lesy sú definované pojmy a ciele (celkovým cieľom je ochrana biologickej diverzity), stanovené ciele na ochranu rozsiahlych území s využitím rôznych foriem manažmentu, podľa definovaných princípov manažmentu (lesy bez zásahu, lesy s pastvou, výmladkové porasty, výberková ťažba a ďalšie špeciálne postupy

manažmentu). V rokoch 1992 až 2000 sa rozloha lesov chránených v týchto kategóriách výrazne zvýšila, najmä s podporou projektu LIFE č. B4-32000/95/513- "Obnova rozsiahlych území prirodzených lesov pre ohrozené druhy vtákov, rastlín a biotopov".

Ciele ochrany prírody

Pre každý typ biotopu NATURA 2000, ako aj druh, ktoré sa vyskytuje v Dánsku, boli stanovené ciele ochrany na národnej úrovni a na úrovni SAC/SPA - inšpiráciu boli britské publikácie (English Nature 1999). **Usmernenia** budú prijaté neskôr, po zapojené zainteresovaných.

Vo všeobecnosti však usmernenia budú musieť vychádzať z toho, že mnohé pSCIs/SPAs predstavujú mozaiku rôznych typov biotopov NATURA 2000 a z toho, že každý z nich môže byť aj v rámci každého pSCI zastúpený vo viacerých (sub)lokalitách, čo môže znamenať odlišnú kvalitu, manažment, súhrn druhov, kontinuitu, reprezentatívnosť a podobne a teda by malo znamenať aj odlišný manažment do budúcnosti.

Flexibilita s ohľadom na lesné biotopy NATURA 2000 v SPAs/SACs

Pri stanovovaní cieľov a súvisiacich opatrení pre manažment je z hľadiska požiadaviek pre lesné biotopy NATURA 2000 možný tento prístup:

Na národnej/biogeografickej úrovni

- priaznivý stav z hľadiska ochrany prírody v zmysle definície uvedenej v článku 1 písm. e) smernice o biotopoch;

Na úrovni pSCI/SAC:

1. Manažmentové činnosti a predpisy by mali byť zárukou, že „prírodné“ vlastnosti a kvalita, štruktúry, funkcie, druhy a variácie budú z hľadiska NATURA 2000 zachované alebo zlepšené. Súčasne však bude umožnená dynamická evolúcia a zmeny.
2. Na základe špecifickej prioritizácie v rámci cieľov ochrany prírody/manažmentu môže byť stanovené „číslo 1“, znamená to, že prioritnému typu biotopu/druhu bude umožnené/naplánované rozšírenie v území alebo zvýšenie jeho populácie na úkor typu biotopu/druhu, ktorý nie je prioritný.
3. Číslo 1 možno stanoviť z hľadiska prirodzenej dynamiky, t. j. prirodzenej evolúcie vegetácie/sukcesie alebo prirodzených „pohybov“ pobrežia, vody alebo „pohybov“ pieskov vplyvom vetra a podobne.
4. Číslo 1 možno stanoviť z hľadiska ekonomických, sociálnych a kultúrnych požiadaviek, v zmysle článku 2 odseku 3 a článku 6 odseku 4 smernice o biotopoch.

Príkladmi uplatnenia tohto flexibilného prístupu môžu byť revitalizačné projekty:

- 1) V SAC je typ biotopu aktívne vrchovisko (7110) a v jeho okolí degradované vrchovisko schopné prirodzenej obnovy (7120) a rašeliniskové lesíky (91D0). Pred zásahom človeka (ťažba rašeliny, odvodňovanie) bolo celé územie aktívne vrchovisko (7110). V pláne manažmentu *môže* (ale nemusí) byť uvedené, že územie patriace v súčasnosti do 7120 a 91D0 bude celkovo alebo čiastočne manažované spôsobom, ktorý vedie k obnove územia na typ biotopu 7110. Toto by mohlo znamenať úplné odstránenie drevín v lesíkoch 91D0, ktoré by v tomto prípade bolo akceptované. V ostatných prípadoch by bolo preferované zachovať porasty drevín samovoľne alebo prostredníctvom manažmentu lesa.
- 2) Mnohé z rozsiahlych lesných oblastí v Dánsku sú ako celok alebo čiastočne už zaradené medzi pSCI a SPAs. Pre tieto územia je charakteristické, že sa v nich

striedajú nelesné plochy, lesy s nepôvodnými porastami, lesy vysadené pôvodnými drevinami, polo-prirodzené lesy s manažmentom a polo-prirodzené lesy. Pred tým, ako boli zaradené medzi pSCIs, mohli byť ponechané bez zásahu alebo s plánovaným manažmentom (napríklad výberková ťažba). V lokalitách sa zvyčajne nachádza niekoľko odlišných typov lesných biotopov NATURA 2000, sčasti sú to lesy vysadené pôvodnými drevinami, sčasti polo-prirodzené lesy s rôznym stupňom manažmentu, od intenzívneho po porasty bez zásahu, a s rôznou vekovou štruktúrou porastov. V týchto prípadoch sa požaduje, aby bola zachovaná minimálne rovnováha medzi jednotlivými spôsobmi manažmentu (pretože rôzne charakteristické druhy preferujú rôzne spôsoby manažmentu) alebo sa požaduje taká zmena rovnováhy, ktorú možno považovať za prospešnú (alebo rovnakú) z hľadiska relevantnej biologickej diverzity/charakteristických druhov. Ako už bolo uvedené, v Dánsku je minimálne niekoľko druhov vtákov z prílohy I smernice o vtákoch (*Lullula arborea*, *Caprimulgus europaeus* a *Lanius collurio*), ktoré prosperujú v časti porastov, kde sa realizovali holoruby, v iných lesov – bez „lesných čistín“ - nežijú. Preto požadované minimum nemôže obsahovať zákaz holorubov alebo výsadby.

- 3) V roku 1996 došlo k zmene dánskeho lesného zákona. Jedna zo zmien sa týkala článku upravujúceho, že „dubové porasty“ budú zachované. Štát na základe toho musel evidovať dubové porasty a následne zabezpečiť ich ochranu. Takmer všetky porasty typu biotopu 9190 v rámci NATURA 2000 „staré kyslomilné dubové lesy s dubom letným - *Quercus robur*- na pieskových rovinách“ zodpovedajú aj definícii pre dubové porasty podľa lesného zákona. Od roku 1996 všetky dubové porasty boli evidované a väčšina z nich bola označená za vhodné z hľadiska ochrany prírody. Pre väčšinu z nich boli pripravené dohody s vlastními lesov, týkajúce sa špecifického spôsobu manažmentu, zahŕňajúce aj kompenzačné opatrenia. V princípe je v súčasnosti na týchto lokalitách zakázaná výsadba nepôvodných druhov drevín a akákoľvek obnova musí byť s využitím miestnych dubov – buď ako výmladkové porasty, prirodzenou obnovou alebo výsadbou/ sadením semenáčikov z tohto porastu. Zakázané je používanie pesticídov a hnojív, rovnako ako rozorávanie (do hĺbky). Bránenie je povolené za účelom obnovy. Kompetentné inštitúcie sú oprávnené odstrániť nepôvodné invázne druhy drevín, ak sa to považuje za nevyhnutné a vlastník túto činnosť nevykonáva.

Kontaktná osoba:

pán Erik Buchwald, tel. : +45 39 472000, e-mail: ecb@sns.dk

8.1.3 Nemecko

I. Federálne inštitúcie určili, že pracovná skupina federálnych štátov ustanovená pre problematiku ochrany prírody a rekreácie, bude najvhodnejším „zdrojom informácií“ o stave implementácie NATURA 2000. Predložili nasledovné:

- Nakoľko je implementácia NATURA 2000 v procese a v mnohých spolkových krajinách nebola ukončená koordinácia s inštitúciami zodpovednými na miestnej úrovni za lesníctvo za účelom ochrany prírody, v súčasnosti nie sú dostatočné skúsenosti o manažmente lesa v lokalitách NATURA 2000, ktorý by bol zameraný na ochranu prírody. V spolkových krajinách sa začali viaceré projekty a dobre pokračuje aj proces vytvárania administratívnych podmienok pre implementáciu NATURA 2000 v lesoch. V jednotlivých spolkových krajinách sú na dosiahnutie dlhodobej ochrany lokalít NATURA 2000

využívané rôzne prostriedky. Rôznym spôsobom sa pristupuje k otázkami prispôsobenia legislatívy, formátu pre plány manažmentu, riešení vzťahov s vlastníckmi lesných pozemkov a s verejnosťou. Celkovo, približne polovica spolkových krajín (nerátajúc do toho mestské štáty) už začala so štatutárnymi a/alebo administratívnymi opatreniami súvisiacimi s manažmentom lesa v lokalitách NATURA 2000.

Uvedená pracovná skupina v súvislosti s výberom projektov zdôraznila:

1. Implementácia opatrení na ochranu prírody v rámci „veľkých“ projektov ochrany prírody (“Naturschutzgrossprojekte”)

„Veľké projekty“ ochrany prírody sú financované z prostriedkov federálnej vlády, realizujú sa v územiach významných z hľadiska prírodných zdrojov. Financovanie je určené na opatrenia ochrany prírody v záujmovom území projektu.

75 % nákladov projektov hradí federálna vláda, 20 % spolková vláda a 5 % regionálna inštitúcia. Financovanie je v princípe určené pre tzv. jadrové zóny, kde je koncentrovaný výskyt biotopov alebo druhov, ktoré sú predmetom ochrany.

Regionálnou inštitúciou je miestna mimovládna organizácia (NGO) spoločne so zástupcami miestnych politických skupín, vlastníckov pozemkov, inštitúcií regionálneho plánovania a ochrany prírody. Súčasťou týchto projektov sú aj lesné oblasti, požadované opatrenia na ochranu prírody sú zapracované do plánu manažmentu. Takéto projekty prebiehajú napríklad v Sasko-Anhaltsku na strednom Polabí a v prírodnom parku Uckermaerkische Seen v Brandenbursku (jazerá v Uckermark).

2. Zabezpečenie vlastníckych práv prevodom správy pozemkov na nadácie ochrany prírody alebo asociácie ochrany prírody

V súlade s dohodou medzi spolkovou vládou a asociáciou alebo nadáciou, sú pozemky bezplatne prevedené do správy tejto inštitúcie za účelom ochrany prírody. Realizuje sa to verejným obstarávaním, v ktorom sú stanovené základné kritériá manažmentu. Tieto základné kritériá musia byť rozpracované do podrobných návrhov ochranárskymi organizáciami, ktoré sa výberového konania chcú zúčastniť. Jedná sa väčšinou o už chránené územia alebo o územia, ktorých vyhlásenie za chránené sa pripravuje. Zmluvní partneri musia spĺňať podmienky upravené v dohode, týkajúce sa regulovania chránených území a/alebo iných podmienok, ďalej špecifikovaných v dohode. Na to, aby sa zabezpečilo dlhodobé plnenie cieľov ochrany prírody, je písomná záruka o prevode do správy za účelom ochrany prírody v určenej oblasti zaznamenaná v pozemkovej knihe (Land Register). V dohodách sú ďalej zahrnuté podmienky „ekologicky vhodného“ manažmentu lesa. V lesných oblastiach, ktoré sú vymedzené za pSCI, sa musia okrem toho, v súlade s dohodou, zohľadňovať formálne prijaté ciele ochrany prírody. Tento prístup bol využitý v Brandenbursku v oblasti, ktorú federálna vláda previedla za účelom ochrany prírody do správy “Land”.

3. Kontrakty na činnosti pre ochranu prírody ako opatrenia na implementáciu smernice o biotopoch

Vlastníci lesa môžu pre realizáciu osobitných opatrení ochrany prírody, ktoré prekračujú rámec tradičného využívania lesa a pôvodného lesníctva, podpísať kontrakty, ktoré im umožňujú požadovať pre zabezpečenie opatrení ochrany prírody osobitné finančné prostriedky. V spolkovej krajine Šleswig - Holšteinsko, Bavorsko, Severné Westfálsko a Sasko už boli vytvorené právne podmienky pre uzatváranie tohoto druhu kontraktov na činnosti pre ochranu prírody.

V Šleswig – Holšteinsko napríklad, môžu byť takéto kontrakty uzavreté pre súkromné lesy, ktoré majú osobitné postavenie z hľadiska ochrany prírody. Umožňuje sa tak implementovať opatrenia ochrany prírody, ktoré by inak mohli byť realizované len prostredníctvom odkúpenia pozemkov alebo podľa formálnych právnych postupov. Niektoré kontrakty sú spolufinancované z fondov EÚ, akým je napríklad fond pre podporu plánov rozvoja vidieka. V rámci týchto opatrení sú lesy v NATURA 2000 stanovenou prioritou. Kontrakty môžu byť uzavreté aj v rámci lokálneho programu „budúcnosť vidieckej oblasti“ (“The future of the rural area”, ktorý prebieha viac ako 30 rokov, bez podpory EÚ).

4. Plány manažmentu pre prírodné parky a národné parky

Pre veľkoplošné chránené územia, akými sú národné parky alebo prírodné parky, sú pripravované osobitné plány starostlivosti, ktoré obsahujú aj časti týkajúce sa uplatňovania lesníckych postupov. Tieto plány sú schvaľované po konzultáciách so špecializovaným poradným orgánom, v ktorom majú zastúpenie miestni politici, regionálne inštitúcie, mimovládne organizácie, vlastníci pozemkov a odborníci. Plány sú v rámci regiónov propagované a sú predmetom diskusie. Za účelom oslovenia čo najvyššieho počtu osôb sa publikujú súhrny konečných verzií plánov. Je potrebné poznamenať, že národné parky ani prírodné parky vyhlásené v Nemecku nie sú prírodnými rezerváciami. Väčšinou sú na ich územiach časti, kde sú už vyhlásené právne obmedzenia využívania krajiny (t. j. existuje územná ochrana) a časti využívané na lesníctvo, kde inštitúcie zodpovedné za lesníctvo prijali záväzok uplatňovať „viac ekologický prístup“.

5. Dohoda o spolupráci pri ochrane rašelinísk v Durínsku medzi inštitúciou zodpovednou za lesy a inštitúciou ochrany prírody

Rašeliniská nachádzajúce sa v oblasti “Thueringer Wald” a “Westliches Schiefergebirge” majú osobitný význam z hľadiska implementácie smernice o biotopoch. Tieto rašeliniská nepredstavujú rozsiahle územia s výskytom typov biotopov uvedených v smernici o biotopoch, sú to však výnimočné a vzácne ekosystémy.

Nakoľko väčšina rašelinísk bola z hľadiska ochrany prírody v nepriaznivom stave, bolo nevyhnutné prijať opatrenia na ochranu týchto hodnotných biotopov a/alebo na obnovu poškodených rašelinísk. Pretože väčšina rašelinísk bola v určitej miere už premenená na lesy, pre realizáciu opatrení na potrebnú ochranu a obnovu bola nevyhnutná spolupráca medzi lesníkmi a ochranárskymi inštitúciami. Bol dohodnutý spoločný postup, s cieľom zabezpečenia podmienok pre priaznivý stav rašeliniskových biotopov. Významným výsledkom tejto spolupráce bol koordinovaný všeobecný koncept ďalšieho rozvoja rašeliniskových lesíkov, ako aj zoznam prioritných opatrení, ktoré by mali byť prijaté.

6. Program LOEWE v Dolnom Sasku

V Dolnom Sasku inštitúcie zodpovedné za lesy realizujú stratégiu pre “lesníctvo bízke prírode” („close-to-nature forestry”) s názvom “LÖWE” (skratka pre dlhodobý ekologický rozvoj lesov v Štátnych lesoch Dolného Saska - Langfristige Ökologische Walderneuerung”). Jedným z výsledkov, ktorý LÖWE od začiatku realizácie priniesol, je drastický pokles priemerných nákladov za ťažbu za meter kubický. Podľa programu LÖWE sú „využívané prírodné procesy“, kdekoľvek je to možné, napríklad pri prirodzenej obnove lesa. V programe LÖWE sú využívané opatrenia, ktoré sú základom pre zmenu na „ekologický manažment lesa“, najmä na zabezpečenie primerane nízkych stavov jelenej zveri na hektár, aby bola

umožnená prirodzená regenerácia drevín bez výdavkov na oplocovanie (Janssen, 2000; www.forstnds.de/portrait/loewe.htm).

Dosiaľ bol program LÖWE realizovaný veľmi úspešne, bol publikovaný v roku 1991 ako ucelený dokument a stratégia ochrany prírody. Medzi jeho 13 princípami pôvodne neboli zohľadnené ekonomické aspekty, ekonomické výhody však vyplývajú z činností programu. Cieľ limitovať ťažbu podľa obvodu stromov, napríklad, znamenal ekonomický profit. Už po 8 rokoch realizácie programu v praxi viedlo uplatnenie „ekologicky zameraného“ lesníctva k výraznému zníženiu nákladov a k tomu zodpovedajúcemu zvýšeniu príjmov štátnych lesov Dolného Saska.

Z uvedeného príkladu je zrejmé, že „ekologicky zamerané“ lesníctvo môže, za určitých podmienok, predstavovať ekonomicky vhodnejšiu formu manažmentu.

Pracovná skupina tiež uviedla používané spôsoby financovania:

1. Lesy vo vlastníctve „Laender“

Opatrenia sú integrálnou súčasťou manažmentu štátnych lesov, ktoré sú v správe štátnej inštitúcie pre lesy Landesforstverwaltung. Implementácia opatrení je súčasťou výkonnej činnosti lesníckych inštitúcií na miestnej úrovni.

2. Lesy vo vlastníctve združení a súkromných osôb

Realizáciu potrebných opatrení koordinujú spoločne – na základe vzájomnej dohody – štátne lesy a vlastníci lesa. Opatrenia môžu byť realizované pracovníkmi štátnych lesov. Na nákladoch sa podieľajú inštitúcie zodpovedné za lesníctvo a za ochranu prírody, vlastníkom lesov nevznikajú žiadne náklady. Týmto spôsobom bolo možné odstrániť smrekové monokultúry z prírodnej rezervácie “Saukopfmoor” v oblasti na ploche vyše 7 ha v “Regenmoorkalotte”, ktorá je vo vlastníctve súkromnej spoločnosti “Bodenverwertungs- und -verwaltungs GmbH”.

Podobné opatrenia môžu byť financované v rámci podporného programu na ochranu prírody a vidieckej krajiny v Durínsku.

3. Opatrenia na vytváranie pracovných príležitostí (ABM) a/alebo štrukturálne opatrenia (structural adjustment measures - SAM)

Lesnícke inštitúcie, v prípade, že realizovali opatrenia ochrany prírody, často získali podporu zo strany zamestnancov druhotného trhu práce. Implementácia niektorých opatrení (napríklad vodohospodárske projekty, čistenie vytŕažených lesných plôch) znamená dobré možnosti zamestnania nezamestnaných, pričom zamestnávateľ nemá veľké výdavky.

4. Kompenzačné opatrenia v súvislosti s vplyvmi projektov na prírodu a krajinu

Na kompenzovanie vplyvov, ktoré mala na prírodu a krajinu výstavba elektrárne “Goldisthal” boli revitalizované narušené mokraďové spoločenstvá v lesoch západných bridlicových pohorí (Westliches Schiefergebirge). Tieto kompenzačné opatrenia boli plánované v spolupráci inštitúcií pre lesníctvo a pre ochranu prírody a realizované pod vedením lesníckych komisí na miestnej úrovni.

II. V Severnom Vestfálsku (NRW) je v súčasnosti prijímaná ucelená legislatíva pre implementáciu NATURA 2000, ktorá vychádza z týchto zásad:

Všetky pSCIs v Severnom Vestfálsku musia mať štatút chránených území alebo pre ne musia platiť obmedzenia z hľadiska územného plánovania.

Boli uplatnené celoštátne „povinné modely“ pre kontrakty medzi inštitúciou zodpovednou za krajinu a vlastníkmi lesa. Týmto spôsobom sa dosiahlo, že vo vymedzených lesných oblastiach je zabezpečený súlad s podmienkami manažmentu v zmysle smernice o biotopoch a tiež to, že vlastníci lesa majú istotu z hľadiska dlhodobosti plánov. Navyše, vo vyhláške (s pôsobnosťou pre Severné Vestfálsko) je upravená spoluúčasť združení zameraných na ochranu prírody.

Bude zabezpečený pravidelný monitoring stavu biotopov a druhov (z hľadiska ochrany prírody) vyskytujúcich sa v pSCIs v rámci všetkých lesných oblastí, zohľadnená bude tiež štruktúra porastu, zoznam druhov a vonkajšie vplyvy. Na realizáciu týchto činností bola v Severnom Vestfálsku vydaná špecifická metodika pre kartografiu a hodnotenie.

„Lesné“ lokality NATURA 2000 musia byť vymedzené hlavne na oblasti „s prirodzenými jednotkami lesa“, ktoré sú schopné udržať si funkcie jadrových území bez zásahov človeka. Súčasný manažment lesa okolo týchto jadrových území musí byť nasmerovaný tak, aby bol dosiahnutý vyvážený stav medzi rôznymi štádiami, ktoré v rámci sukcesie lesa môžu v poloprirodzených porastoch existovať.

Ak je to možné, prostredníctvom opatrení manažmentu lesa musia byť zachované vlastnosti súčasných typov biotopov zaradených do prílohy I smernice o biotopoch (napríklad zachovať viac ako 50 % zastúpenie duba v type biotopu č. 9190 – „staré kyslomilné dubové lesy s dubom letným - *Quercus robur*- na pieskových rovinách”).

Všeobecne platia pre manažment lesa tieto predpisy:

žiadna náhrada listnatých porastov ihličnatými;

stabilizácia podielu ihličnatých porastov podľa súčasného stavu;

do 10 stromov na hektár musí byť zachovaných ako hniezdisko pre netopiere, dravce, sovy, d'atle, bociana čierneho;

zákaz holorubov s rozlohou vyššou ako 0,3 ha.

Stupeň záväznosti týchto predpisov pre jednotlivé biotopy a druhy je upravený v podrobných usmerneniach a predpisoch.

Náhrady majetkovej ujmy sú možné vo vzťahu ku:

udržiavaniu presne definovanej miery porastov s odumretými alebo rozkladajúcimi sa stromami;

premene ihličnatých monokultúr na listnaté porasty.

Osobitná forma podpory bola vytvorená pre ochranu bukových lesov v asociácií *Luzulo—Fagetum* (typ biotopu číslo 9190) a dubových lesov „staré kyslomilné dubové

lesy s dubom letným - *Quercus robur*- na pieskových rovinách (typ biotopu číslo 9190).

III. V Bavorsku boli prijaté opatrenia na plánovanie manažmentu v „lesných“ lokalitách NATURA 2000, ktoré vychádzajú z týchto zásad:

Implementácia NATURA 2000 je úplne transparentná a mala by vychádzať zo spolupráce zainteresovaných.

Zainteresované verejné inštitúcie majú rozdelené úlohy:

štátne ministerstvo životného prostredia má celkovú riadiacu úlohu;

štátne lesy a inštitúcie ochrany prírody spracujú konkrétne ciele ochrany prírody;

štátne lesy sú plne zodpovedné za činnosti v rámci lokality (príprava a realizácia plánov manažmentu, monitoring, kontrola, podávanie správ), nakoľko majú dlhodobé skúsenosti s implementáciou „ekologického“ lesníctva, potrebné administratívne kapacity a vysoký stupeň dôvery zo strany súkromných vlastníkov lesa.

Vlastníci pôdy sú zapojení do všetkých krokov plánovania manažmentu: pred začatím činností, počas terénnych výskumov, pripomienkovania návrhov plánov a počas záverečnej prípravy plánov. Na internete majú k dispozícii všetky verzie plánov a mapy.

Za hodnotný zdroj informácií pre plánovanie manažmentu sa považujú vedomosti miestnych odborníkov a mimovládnych organizácií zameraných na ochranu prírody.

Všetky uvedené zásady a postupy boli najprv testované na pilotných projektoch.

Plán manažmentu NATURA 2000 je pre štátne lesy záväznou súčasťou platného plánu manažmentu lesa.

IV. Federálna inštitúcia pre ochranu prírody (BfN) zadala Univerzite vo Freiburgu štúdiu na definovanie koncepcie „dobrých lesníckych postupov“ (Good Forestry Practice, vychádzajúcej zo súčasných pravidiel a predpisov platných vo všetkých 15 federálnych štátoch.

V štúdiu, ktorú realizoval kolektív vedený Prof. G. Winkelom, boli definované „dobré lesnícke postupy“, založené na niekoľkých kritériách integrácie ochrany prírody a manažmentu lesa. Splnenie týchto kritérií je základnou podmienkou pre to, aby mohla byť požadovaná kompenzácia za „straty“ v rámci manažmentu lesa, ktoré nastali z dôvodu špecifických „ekologických“ požiadaviek.

Je potrebné zdôrazniť, že federálna inštitúcia pre ochranu prírody (BfN) prezentovala, že táto štúdia je len základom pre začiatok intenzívnejšieho dialógu s lesníckym sektorom a neznamená rad záväzných pravidiel. Väčšina kvantitatívnych údajov, ktoré sú potrebné pre použitie týchto kritérií v praxi, sa musí získať v rámci diskusie medzi sektormi.

The kritériá pre „dobré lesnícke postupy“, prezentované Prof. Winklerom, sú:

* využitie prirodzenej regenerácie;

- * využitie prirodzených procesov sukcesie;
- * prísne regulované používanie strojov v lese;
- * minimalizovanie narušovania pôdy orbou;
- * starostlivé plánovanie systému lesných ciest;
- * stanovenie minimálnej doby rotácie;
- * ochrana špecifických prvkov biotopov, napríklad jednotlivých lesov;
- * integrovanie opatrení ochrany prírody v komerčne využívaných porastoch
- * rešpektovanie ekologických funkcií v odlišných štruktúrach porastov v okrajových častiach lesa;
- * obmedzenie používania pesticídov, herbicídov a chemických látok na ochranu lesa;
- * udržiavanie adekvátnych stavov poľovnej zveri;
- * zabránenie používania geneticky modifikovaných organizmov;
- * obmedzenie vytvárania monokultúrnych porastov;
- * obmedzenie využívania nepôvodných druhov drevín;
- * zabránenie používania dusíkatých hnojív;
- * obmedzenie holorubov na minimálnu plochu.

Kontaktná osoba na federálnej úrovni:

Dr. H.-J. Mader, vedúci oddelenia, Brandenburské ministerstvo poľnohospodárstva, ochrany životného prostredia a územného plánovania, tel. +49 331 8667500, fax +49 331 8667158, e-mail: hajo.mader@mlur.brandenburg.de

8.1.4 Grécko

Grécko sprostredkovalo svoje skúsenosti z viacerých projektov LIFE, v ktorých bolo lesníctvo realizované integratívnym spôsobom, zohľadňujúc biologickú diverzitu a ochranu krajiny. Jedným z prvých krokov v plánovaní je príprava plánov manažmentu. Moderné plány manažmentu lesa by nemali zahŕňať len trvalo udržateľné ťažobné postupy, ale tiež by mali zohľadniť otázky ochrany biologickej diverzity.

V prípade „lesných“ lokalít NATURA 2000, musia plány manažmentu obsahovať činnosti zamerané na typy biotopov a druhy rastlín a živočíchov významných z hľadiska spoločnosti. Monitoring výsledkov manažmentových činností vo vzťahu so stavom uvedených druhov z hľadiska ich ochrany je podstatnou „spätnou väzbou“ manažmentu. V 10 pSCI bol realizovaný národný projekt „Ochrana a manažment lokalít významných z hľadiska Spoločnosti v Grécku“, 5 z týchto lokalít boli „lesné lokality“, boli v nich uplatnené tieto princípy manažmentu:

- 1) Na začiatku projektu bol určený kontext, t. j. spracované usmernenia a charakteristiky, vychádzajúce zo súčasnej úrovne vedeckých výsledkov a z podstaty a obsahu smernice o biotopoch č. 92/43/EHS a z biologickej diverzity. Podstatné bolo, že po prvý raz od prijatia smernice o biotopoch boli stanovené charakteristické prvky plánov manažmentu v lesných oblastiach (vychádzajúce z uvedených požiadaviek) a bola spracovaná príručka pre monitoring, ktorá je základom pre vytvorenie programov monitoringu v rámci lokality, typu biotopu a druhu.
- 2) Boli prehodnotené súčasné spôsoby manažmentu lesa a predpísané činnosti manažmentu, so zameraním na ťažbu, plánovanie a výstavbu lesných ciest a manažment návštevnosti. Súčasťou plánov manažmentu je systém monitoringu, ktorý je spracovaný na základe príručky pre monitoring pre každú lokalitu, typ biotopu a pre každý druh.

Možno zovšeobecniť, že hlavným prínosom týchto projektov bolo zmena spôsobu manažmentu lesa smerom zohľadňujúcim ciele ochrany lokalít NATURA 2000.

Ďalším zaujímavým príkladom je projekt využitia lesných oblastí pre cestovný ruch, realizovaný v polo-suchej oblasti v palmovom lese vo Vai lies na severovýchodnom cípe ostrova Kréta na ploche približne 20 hektárov. Význam tejto lokality je v tom, že je to jediný prirodzený palmový les v Európe a možno aj jediný porast *Phoenix theophrasti* na svete, významná je aj jeho plocha. Je jednou z hlavných turistických atrakcií na Kréte, ročne sem príde približne 200 000 návštevníkov. Projekt bol zameraný na prepojenie činností na zvýšenie povedomia verejnosti, obnovy a zalesnenia s cieľom dosiahnutia trvalo udržateľného manažmentu cestovného ruchu.

Kontaktná osoba:

Pán Panagiotis Drougas, tel. : +30 1 3628327, e-mail: daspro5@minagr.gr

8.1.5 Fínsko

Fínske ministerstvo životného prostredia sprostredkovalo niekoľko príkladov najlepších postupov vo vzťahu k manažmentu lesa a manažmentu sústavy NATURA 2000

Národný program pre les 2010

Národný program pre les 2010 bol prijatý fínskou vládou ako strategický nástroj starostlivosti o lesy. Na príprave tohto programu mali možnosť sa zúčastniť odborníci a veľký počet záujmových skupín a súkromných osôb - obyvateľov. Podľa tohoto programu bude trvalo udržateľné lesníctvo zabezpečené vtedy, ak v komerčne využívaných lesoch sa bude uplatňovať „ekologický“ manažment a vtedy, ak lokality zahrnuté do národných programov ochrany prírody budú vyhlásené za chránené územia. Väčšina z týchto lokalít je tiež súčasťou sústavy NATURA 2000.

Od roku 1999, kedy bol Národný program pre les 2010 prijatý, boli vo všetkých provinciách spracované regionálne programy pre les. Fínska vláda navyše zostavila pracovnú skupinu pre prípravu programu na ochranu lesa v oblastiach južného Fínska, západnej časti provincie Oulu a juhozápadnej časti Laponska. Do konca júna 2002 by pracovná skupina mala odovzdať svoje návrhy.

Sústava NATURA 2000 vo Fínsku

V súlade s rozhodnutím fínskej vlády o vymedzení lokalít NATURA 2000 bolo do sústavy lokalít vo Fínsku zaradené približne 1 500 lokalít s rozlohou okolo 4,77 milióna hektárov. Väčšina z týchto lokalít (30 %) sú už existujúce chránené územia, nenarušené prírodné územia - wilderness areas (30 %) alebo lokality zahrnuté do národných programov pre ochranu (30 %), čo znamená, že v blízkej budúcnosti budú vyhlásené za chránené územia. Vo všeobecnosti je v nich zakázané komerčné využívanie, resp. toto využívanie môže byť povolené v obmedzenej miere. Na niektorých lokalitách je však umožnený flexibilný prístup, s ohľadom na typy biotopov alebo druhy, ktoré sa na nich vyskytujú.

Príklad z verejného sektoru: plánovanie „ekologického“ manažmentu lesa v krajine – správou lesov a parkov Metsähallitus

Táto metóda sa používala hlavne na lokalitách NATURA 2000, ktoré sú vo vlastníctve štátu a sú využívané na národnej úrovni na turistiku, ich rozloha je približne 28 000 hektárov, ale aj na niektorých ďalších lesných lokalitách, kde sa nachádzajú typy biotopov „ihličnaté lesy na glaciofluviálnych morénových valoch“ (9060), „rašeliniskové lesy“ (91D0), „fínsko-škandinávске prameniská a prameniskové slatiny“ (7160) a „západná tajga“ (9010).

Ekologické krajinné plánovanie (LEP) je prepojené s plánovaním manažmentu lesa. Účelom toho je, že „ekologické“ ciele sú obsiahnuté v rôznych spôsoboch využitia lesa, a súčasne sú zohľadnené aj ciele lesníctva v danej oblasti. LEP vychádza zo zásady, že les je potrebné chápať ako jeden veľký celok, pozostávajúci z obhospodarovaných porastov, oblastí vymedzených pre ochranu prírody, poľovných revírov a osobitných oblastí pre rekreačné využitie.

Dlhodobým cieľom LEP je zabezpečiť prežitie životaschopných populácií pôvodných druhov v danej oblasti. To vyžaduje, okrem iného, aj ochranu hodnotných súčasných biotopov a tiež „vytvorenie“ nových biotopov. Týmto spôsobom plánovanie prispieva k pretrvávajúcej prítomnosti hodnotných biotopov, v zmysle definície fínskeho lesného zákona a zákona o ochrane prírody. Plánovanie tiež môže byť využité na zvýraznenie činností starostlivosti o prírodu, vrátane obnovných postupov na lokalitách, ktoré sú významné z „ekologického“ hľadiska. Prostredníctvom plánovania je tiež možné zabezpečiť podmienky nevyhnutné pre rozšírenie rôznych druhov. V zmysle LEP sú hodnotné biotopy a ekologické procesy faktorom, ktorý dopĺňa a ďalej podporuje už existujúce územia ochrany prírody. Spolu vytvárajú ekologickú sieť, ktorej cieľom je ochrana biologickej diverzity.

Ďalším hlavným cieľom plánovania je zabezpečiť podmienky pre multifunkčné využitie lesa a pre prirodzené podmienky pre život. LEP teda znamená zahrnutie údajov o poľovnej zveri, hodnoty lokality z hľadiska scenérie, kultúrnych hodnôt, vzdelania a výskumu. V severnom Fínsku zohráva významnú úlohu problematika manažmentu sobov. Význam rekreačného využitia krajiny v rámci plánovania závisí od charakteristických prvkov oblasti a od potrieb regiónu z hľadiska cestovného ruchu.

Plán LEP sú pripravované „otvoreným spôsobom“, interaktívne a s orientáciou na potreby obyvateľov. Participatívny manažment LEP zahŕňa zhodnocovanie informácií a miestne „vklady“, rozhovory so zainteresovanými a s verejnosťou a spätnú väzbu. Cieľom tohoto prístupu je zlepšiť pracovné vzťahy so všetkými skupinami zainteresovanými na využívaní krajiny a v rámci procesu LEP v Metsähallitus (fínska správa lesov a parkov). Pre tieto účely sú počas prípravy plánov organizované otvorené fóra a pracovné skupiny zainteresovaných. Každý prínos verejnosti je zdokumentovaný, analyzovaný a, ak je to možné, aj zohľadnený.

Predpokladá sa, že Metsähallitus bude, prostredníctvom participatívneho manažmentu, zabezpečovať správu spoločného vlastníctva prijateľnejším spôsobom.

Na terénnych výskumoch realizovaných v posledných 5 rokoch sa zúčastnilo viac ako 100 odborníkov, vrátane vyše 20 profesionálnych biológov. Celkové náklady na tieto výskumy boli 7,5 milióna EUR. Výsledky výskumov, vrátane mapových výstupov, boli publikované v rámci plánov LEP, za nominálnu cenu ich možno získať od Metsähallitus.

V súčasnosti sú plány LEP ukončené pre územie s rozlohou 6,4 milióna hektárov. Z toho približne 3,3 milióna hektárov sú z hľadiska využitia krajiny štandardné lesy. Z celkovej plochy produkčných lesov boli na 129 400 hektárov vymedzené kľúčové biotopy a ekologické koridory. V týchto oblastiach nebude ďalej pokračovať komerčné využívanie lesa. Týmto „novými územia“ sa zvýši podiel prísne chránených lesov vo Fínsku o 18 %. Navyše, 205 000 ha produktívneho lesa, kde boli realizované činnosti na ochranu lesa, bolo vymedzených ako plochy, kde je lesohospodárske činnosti obmedzené. Lesníctvo je tu zamerané na zabezpečenie charakteristických prvkov a funkcií týchto oblastí. Sú to väčšinou územia hodnotné z hľadiska scenérie, akými sú pobrežné lesy a významné poľovné oblasti, napríklad Capercaillie leks.

Je zrejmé, že pre ochranu biologickej diverzity má väčší význam pozitívny vplyv kľúčových biotopov a ekologických koridorov než podiel územia s komerčne využívanými lesmi, nakoľko sú založené na systematickej analýze a terénnom prieskume prírodných zdrojov každej danej oblasti v rámci LEP. Vo všeobecnosti tieto oblasti pozostávajú zo starších lesných porastov a sú na úrodnejších pôdach než komerčne využívané lesy. Sú tiež najviac hodnotné z ekonomického hľadiska. V kľúčových biotopoch, ekologických koridoroch a porastoch je zavedený systém rozšírených rotačných období, čím sa o 12 % znižuje ročný rozpočet Metsähallitus na ťažbu. Inými slovami, investície do ochrany prírody, rekreácie, kultúrneho a iného využitia znamenajú zníženie profitu Metsähallitus o 24 miliónov EUR za rok.

Príklad zo súkromného sektoru: Projekt LIFE “Ochrana tajgy a sladkovodných ekosystémov v strednom Fínsku” (príprava plánov manažmentu – Lesníckym centrom pre stredné Fínsko)

Tento projekt sa týkal dvoch lokalít NATURA 2000 v strednom Fínsku, ktoré sú v súkromnom vlastníctve.

Lesnícke centrum pre stredné Fínsko vykonáva dozor nad implementáciou lesníckej legislatívy v oblasti stredné Fínsko. Cieľom projektu LIFE bolo pripraviť plány manažmentu lesa pre dve súkromné lokality NATURA 2000 s celkovou rozlohou 400 hektárov, ktoré sú chránené v zmysle lesného zákona. Lesnícke centrum pripravilo plány manažmentu pre obe lokality: "Vaarunvuoret" (FI0900039) v Korpilahti a "Iilijärven alue" (FI0900083). Lesnícke centrum bolo zodpovedné za rokovanie so súkromnými vlastníckmi pozemkov a za prípravu plánov, v ktorých boli obsiahnuté návrhy manažmentu každej lesníckej jednotky, ako aj dozor nad možnou ťažbou.

Príprave plánov predchádzala podrobná inventarizácia, v rámci ktorej boli významne využité letecké snímky. Boli zostavené zoznamy, zamerané na druhy a biotopy, ktoré sú predmetom smernice o biotopoch a smernice o vtákoch. Navyše, lesnícke centrum určilo kľúčové biotopy

v zmysle lesného zákona a lokality výskytu ohrozených a vzácných druhov vtákov, hmyzu, húb a vyšších rastlín, ktoré boli zohľadnené v plánoch manažmentu.

Zoznamy boli základom pre to, aby sa zabránilo nepriaznivým vplyvom manažmentu lesa na biologickú diverzitu. Časť inventarizačnej činnosti bola realizovaná v spolupráci s biológmi z Centrálného fínskeho regionálneho strediska pre životné prostredie. V územiach LEP bolo identifikovaných niekoľko ohrozených a vzácných druhov chrobákov. Pre každý lesnícky celok pripravilo Lesnícke centrum podrobné návrhy manažmentu.

Pre úspešný priebeh projektu zohrávala hlavnú úlohu účasť vlastníkov pozemkov. Lesnícke centrum oslovilo priamo 27 vlastníkov lesa. Spolu bolo pripravených 9 plánov manažmentu lesa celkovo pokrývajúcich plochu 188 hektárov. Niektorí vlastníci lesa získali finančnú kompenzáciu za to, že podľa dohody za účelom ochrany prírody vylúčili z obhospodarovania časti lesov, ktoré predstavovali najrozmanitejšie lokality.

Veľká pozornosť bola venovaná osobným usmerneniam vlastníkov pozemkov za účelom ich lepšieho zoznánania sa s cieľmi plánov a s ich obsahom. Väčšina vlastníkov lesa podporila tento spôsob plánovania manažmentu lesa, nakoľko očakávala, že bude mať väčšie možnosti výberu postupov starostlivosti o lesy v ich vlastníctve. Predtým, ako projekt začal, vlastníci pozemkov nemali jasnú predstavu o cieľoch sústavy NATURA 2000 a mali pochybnosti o tom, do akej miery budú môcť obhospodarovať svoje pozemky. Úspechom projektu bolo tiež to, že lesnícke činnosti boli prispôbené cieľom ochrany lokalít. Vlastníci pozemkov budú môcť svoje lesy využívať efektívne bez toho, aby došlo k poškodeniu biotopov alebo vymiznutiu druhov, pre ktoré boli tieto lesné územia vymedzené ako lokality NATURA 2000.

Kontaktná osoba:

pán Heikki Korpelainen, e-mail: heikki.korpelainen@ymparisto.fi

8.1.6 Francúzsko

A. Všeobecná prezentácia implementácie NATURA 2000 vo Francúzsku

V roku 2001, Francúzsko ukončilo transpozíciu smerníc EÚ pre ochranu prírody do národnej legislatívy, prijatím osobitných predpisov týkajúcich sa vymedzenia lokalít a ich manažmentu.

Boli ustanovené tri základné možnosti:

činnosti založené na transparentnosti a spolupráci, na všetkých stupňoch, predovšetkým ale prostredníctvom činnosti riadiaceho výboru ustanoveného pre každú lokalitu;

rozvoj manažmentu prostredníctvom kontraktu, ktorý je založený na iniciatíve a motivácii vlastníkov a manažérov dotknutých území;

uplatnenie aspektov životného prostredia v manažmente vidieckych oblastí a ich rozvoji.

Základnými prvkami prístupu k implementácii NATURA 2000 vo Francúzsku je:

"DOKUMENT – CIELE" (Document d'objectifs - DOCOB)

V DOCOB sú definované usmernenia manažmentu a opatrenia na uzatváranie kontraktov na činnosti pre ochranu prírody a v prípade potreby sú tu navrhnuté aj

administratívne a regulačné opatrenia, ktoré majú byť na lokalite realizované. Sú tu špecifikované spôsoby financovania opatrení v súlade s kontraktom. Dokument je spracovaný technickým koordinátorom, ktorého určí štátna správa, v spolupráci s miestnymi aktérmi, ktorý sú členmi **riadiaceho výboru**, ustanoveného pre každú lokalitu. DOCOB je schválený na úrovni prefektúry a je základom pre prípravu kontraktov pre lokality NATURA 2000.

Verejná služba a technickí koordinátori môžu pri príprave DOCOB využívať viaceré nástroje:

- **metodickú príručku** vypracovanú na základe skúseností z 37 pilotných lokalít, príručka bola spolufinancovaná z prostriedkov Európskej únie;
- **plán školení**, ktorý sa realizuje od roku 1999 pre úradníkov a technických koordinátorov a je založený na výmene skúseností medzi regiónmi;
- sériu **príručiek pre biotopy**, v ktorých sú zosumarizované vedomosti o biotopoch a druhoch uvedených v smernici o biotopoch, ako aj ich manažment;

RIADIACI VÝBOR

Riadiaci výbor je hlavným nástrojom pre výmenu informácií a pre spoluprácu na jednotlivých lokalitách. Zostavuje ho miestny prefekt, ktorý mu aj predsedá. Vo výbore pre každú lokalitu sú zastúpení zainteresovaní ako partneri, sú to napríklad volení zástupcovia, vlastníci a užívatelia pozemkov, mimovládne organizácie a iní. Riadiaci výbor má pravidelné zasadnutia, môže vytvoriť špecializované pracovné skupiny.

Vznik riadiaceho výboru nadväzuje na DOCOB. Technický koordinátor predkladá správy o výsledkoch práce a zohľadňuje názory členov výboru. Po tom, ako prefekt schváli DOCOB, dostane riadiaci výbor informácie o implementácii DOCOB, požaduje sa od neho, aby sa členovia dohodli o opatreniach, ktoré majú byť uskutočnené a o následnom vyhodnotení týchto opatrení.

KONTRAKTY PRE NATURA 2000

Individuálna účasť aktérov, ktorí sú zodpovední za manažment a ochranu prírodného prostredia, na implementácii DOCOB, je upravená zmluvami s verejnou správou, ktoré sa nazývajú "kontrakty pre NATURA 2000". Podpísanie týchto zmlúv umožní vlastníkom, farmárom, lesníkom, poľovníkom, asociáciám, komunitám a iným, aby boli za prácu a služby v prospech komunity odmenení. Zmluvy musia byť podpísané priamo medzi prefektom – zastupujúcim štát a držiteľmi vlastníckych a užívateľských práv na dotknutej lokalite. Zmluvy sú uzatvárané najmenej na obdobie 5 rokov.

V „kontraktoch pre NATURA 2000“ sú definované úlohy, požadované na dosiahnutie ochrany alebo obnovy prirodzených biotopov a druhov, pre ktoré bola lokalita vymedzená. Sú v nich špecifikované možnosti i zásady kompenzácie zo strany štátu (a ak je potrebné zo strany miestnych úradov) v súvislosti so získanými prínosmi pre ochranu prírody. Tieto finančné náhrady sú vyplácané vo forme grantov pre podporu investícií alebo ako ročná podpora na hektár. Zmluvy musia byť v súlade s pravidlami stanovenými v DOCOB a budú vytvárať atraktívne podmienky pre financovanie lokalít NATURA 2000.

Týmto spôsobom bude NATURA 2000 „vybavená“ základnými finančnými zdrojmi a stane sa zásadným nástrojom územného rozvoja, ktorý zabezpečí ochranu rastlinstva, živočíšstva a prirodzených biotopov.

B. Implementácia NATURA 2000 vo Francúzsku v rámci lesných oblastí

VEDECKÉ A ODBORNÉ NÁSTROJE

Francúzske úrady vydali metodické pokyny pre manažment lesa orientovaný na ochranu biologickej diverzity, ktoré sú výnimočne hodnotné, pretože je v nich prepojená vedecká presnosť s praktickými odporúčaniami.

1. S podporou v rámci projektu LIFE-Environment, ktorý bol realizovaný spoločne s Regiónom Valónsko a Luxemburskom bola v roku 2000 publikovaná vynikajúca príručka na identifikáciu a integrovaný manažment lesných biotopov a druhov. Má názov Manažment lesa a biologická diverzita ("Forest Management and Biological Diversity") a pozostáva z troch dielov, zameraných na Valónsko, Luxemburskom a na atlantickú a kontinentálnu časť Francúzska. Je to veľmi užitočný nástroj-pomôcka pre vlastníkov lesa, aby mohli určiť, ktoré biotopy a druhy sa nachádzajú v ich lese a aby mohli na základe popísaných konkrétnych situácií, navrhnuť závery pre manažment lokality. V publikácii je tiež osobitná kapitola týkajúca sa biologickej diverzity a ochrany prírody. Najzaujímavejším aspektom projektu bolo, že organizácie vlastníkov lesa spolupracovali na príprave publikácie, čím sa umožnil participatívny prístup „zdola nahor“, ktorého cieľom je zlepšiť podporu NATURA 2000 zo strany kľúčových zainteresovaných.
2. V roku 2001, francúzske ministerstvo životného prostredia a ministerstvo poľnohospodárstva, v spolupráci s národným Prírodovedeckým múzeom, začalo edíciu série "Referenčné publikácie pre biotopy NATURA 2000" a vydali ucelenú príručku o lesných biotopoch vo Francúzsku. Bolo to prvá edícia série podrobných príručiek pre biotopy a druhy zaradené do príloh smernice o biotopoch. Nasledovala edícia o pobrežných, vlhkých pastvinových a skalných biotopoch a tiež dva zväzky o druhoch, jeden o živočíchoch a druhý o rastlinách.

Uvedená príručka o biotopoch bola zostavená ako súhrn prehľadných záznamov, každý typ biotopu je zaradený podľa francúzskeho ekvivalentu s kódom podľa NATURA 2000 a CORINE. Pre každý typ biotopu nasleduje popis, fytoecologické zloženie, štádium sukcesie, asociované biotopy, floristické zloženie, význam z hľadiska ochrany prírody, možné ohrozenia, produkčné kapacity a hospodárske využitie, postupy manažmentu a požiadavky z hľadiska výskumu.

Výnimočná hodnota týchto príručiek je v ich integrovanom prístupe, ktorý umožňuje manažerom lesa systematickú väzbu na údaje potrebné z hľadiska ochrany prírody a na hospodárske využitie.

ŠPECIFICKÉ OPATRENIA V RÁMCI ROZVOJA VIDIEKA PRE KONTRAKTY NA ČINNOSTI PRE OCHRANU PRÍRODY V LESNÝCH OBLASTIACH

Vo francúzskom národnom pláne rozvoja vidieka sa uvažuje, že spolufinancovanie z prostriedkov spoločenstva v rámci riadiacej sekcie EAGGF bude môcť byť využité na kontrakty na činnosti pre ochranu prírody v rámci lokalít NATURA 2000 (jednotlivé opatrenia realizované v rámci pSCIs a SPAs predkladané Európskej komisii). Plán rozvoja vidieka tiež, s ohľadom na spoločné činnosti pre NATURA 2000, zahŕňa školenie a činnosti na zvyšovanie povedomia verejnosti.

Finančné zabezpečenie manažmentu lokalít NATURA 2000 v lesoch a okolí prostredníctvom kontraktov je teda zabezpečené opatrením číslo 2.7 a opatrením číslo 7.2 plánu rozvoja vidieka (ktoré zodpovedá hlave VIII, článku 30 a článku 32 nariadenia o rozvoji vidieka).

Jedná sa o investície rovnako ako o podporu pre manažment (pozri prvý indikatívny zoznam oprávnených lesníckych opatrení).

Indikatívny zoznam opatrení pre kontrakty na činnosti pre ochranu prírody v rámci lokalít NATURA 2000 v lesoch a ich okolí, ktoré sú oprávnené z hľadiska opatrenia číslo 2.7 a opatrenia číslo 7.2 francúzskeho plánu rozvoja vidieka:

I. TYPY OPATRENÍ OPRÁVNENÝCH Z HLADISKA OPATRENIA ČÍSLO 1.2.7 PLÁNU ROZVOJA VIDIEKA (ČLÁNOK 30 NARIADENIA O ROZVOJI VIDIEKA – mimo rámca pomoci pre investície do lesníctva):

- Vytváranie a obnova „lesných čistín“ v rámci „uzavretých“ lesných porastov, za účelom vytvorenia priaznivého prostredia na zachovanie a rozšírenie biotopov alebo biotopov druhov významných z hľadiska Spoločenstva;
- Vytváranie a obnova vodných plôch v lese, ktoré tvoria základ pre zachovanie a rozšírenie biotopov alebo biotopov druhov významných z hľadiska Spoločenstva
- Obohatenie porastov o mimoprodukčné ciele, s cieľom obnoviť biotopy alebo biotopy druhov významných z hľadiska Spoločenstva;
- Príprava a monitoring prirodzenej regenerácie v porastoch, ktoré nemajú vysokú produktivitu a kde by podľa súčasnej stratégie lesa mala byť naplánovaná umelá obnova porastov;
- Ťažba a prebierka porastov podľa zásad uplatnených v mimoprodukčných porastoch, s cieľom obnovy biotopov alebo biotopov druhov významných z hľadiska Spoločenstva tam, kde sa požaduje zvýšenie bylinného poschodia v lese;
- Vytváranie a obnova lužných lesov, vrátane činností na stabilizáciu brehov, s cieľom obnovy biotopov alebo biotopov druhov významných z hľadiska Spoločenstva;
- Vytvorenie komplexného, viacvrstvého porastu (s viacerými poschodiami) a postupného okraja lesa, s cieľom obnovy biotopov alebo biotopov druhov významných z hľadiska Spoločenstva;
- Uhradenie dodatočných nákladov v súvislosti z ručnou ťažbou alebo prebierky stromového podrastu, ktoré sú v súlade s ochranou biotopov alebo biotopov druhov významných z hľadiska Spoločenstva, na lokalitách, kde podľa súčasnej lesníckej stratégie by sa realizovali mechanické alebo chemické zásahy;
- Vytváranie jednoduchých a odolných „prechodov“ pre malé vodné toky v lesoch, kam patria aj biotopy druhov rýb, významných z hľadiska Spoločenstva, s cieľom predchádzať poškodeniu týchto biotopov pri použití strojov;
- Oplocovanie a ochrana malých oblastí s prirodzenou obnovou, umožnenie výrazného zníženia podielu „jednotnej regenerácie na celej lesníckej jednotke tam, kde zachovanie biotopov alebo osobitne zraniteľných druhov významných z hľadiska Spoločenstva vyžaduje existenciu mozaikovej horizontálnej štruktúry lesa.

II. TYPY OPATRENÍ OPRÁVNENÝCH Z HLADISKA OPATRENIA ČÍSLO I.7.2 PLÁNU ROZVOJA VIDIEKA (článok 32 nariadenia o rozvoji vidieka):

- Účasť na finančných poplatkoch vyplývajúcich zo zvyšovania heterogénosti porastov, s cieľom obnovy biotopov alebo druhov významných z hľadiska Spoločenstva, kde toto vedie k stratám očakávaného prínosu a k obmedzeniu využiteľnosti porastu;
- Zachovanie „lesných čistín“ a vodných plôch v lesoch, za účelom zabezpečenia ochrany biotopov a rozmnožovania druhov významných z hľadiska Spoločenstva;
- Vytvorenie komplexného, viacvrstvého porastu (s viacerými poschodiami) a postupného okraja lesa, s cieľom obnovy biotopov alebo biotopov druhov významných z hľadiska Spoločenstva.

ŠTÚDIA PRE PRÍPRAVU TECHNICKO-EKONOMICKÉHO REFERENČNÉHO RÁMCA PRE MANAŽMENTOVÉ OPATRENIA V LESE A JEHO OKOLÍ

Na uľahčenie prípravy DOCOB a opatrenia na uzavretie kontraktov, ktoré z neho vychádzajú, zadalo v júni 2002 ministerstvo pre ekológiu a trvalo udržateľný rozvoj spracovanie štúdie, ktorá by definovala úvodný referenčný rámec pre technické a ekonomické aspekty a v ktorej by boli zosumarizované súčasné údaje na regulačnej úrovni, najmä s ohľadom na odborné aspekty a metódy financovania. Účelom tohto rámca nebolo podať konečný a vyčerpávajúci zoznam opatrení v rámci kontraktov oprávnených z hľadiska financovania NATURA 2000. Naopak, sú v ňom obsiahnuté jednoduché a platné spôsoby na podporu implementácie NATURA 2000.

Štúdiu spracovala poradenská firma, v spolupráci s ministerstvom životného prostredia a ministerstvom poľnohospodárstva. Štúdia je naplánovaná na obdobie 10, 5 mesiacov, rozdelené do troch fáz:

Národná fáza

Paralelne bude spracovaná:

- Národná praktická príručka o hlavných spôsoboch implementácie – administratívnych opatreniach, podmienkach na „oprávnenosť“, všeobecné princípy výpočtu podpory, organizácia rôznych zdrojov financovania, definícia dobrých lesníckych postupov, mimo oblasti financovania..
- Národná príručka technických opatrení (kompenzačné opatrenia alebo platby) v rámci lesných biotopov, lesných druhov, biotopov a mikrobiotopov naviazaných na les.

Na zasadnutí národného riadiaceho výboru pre NATURA 2000, kde majú zastúpenie rôzni zainteresovaní, boli dohodnuté konečné verzie oboch publikácií, ktoré po spoločnom posúdení na ministerstve životného prostredia ako aj na ministerstve poľnohospodárstva mali byť vydané s účelom začať diskusiu na úrovni regiónov.

Regionálna fáza: „lesnícko-ochranárske“ stretnutia

Za účelom rozpracovania národnej príručky do 22 regionálnych katalógov opatrení a za účelom upresnenia definícií úloh na základe skúseností v teréne bude zorganizovaných 12 regionálnych stretnutí v jednotlivých francúzskych regiónoch. Zasadnutia budú zamerané na odborné a finančné aspekty možných opatrení.

Záverečná fáza: Konečný katalóg opatrení a referenčný rámec pre financovanie

Na základe výsledkov predchádzajúcich fáz (ako syntéza 12 regionálnych katalógov) bude spracovaný referenčný rámec opatrení na národnej úrovni, s uvedením všetkých odborných a finančných aspektov. Príprava konečných dokumentov a súhrnnej správy bude závisieť od výberu a návrhov národného riadiaceho výboru a nakoniec, od ministerstva poľnohospodárstva a ministerstva životného prostredia.

Kontaktné osoby:

Pán François BLAND, tel. + 33 1 42191926,

e-mail: francois.bland@environnement.gouv.fr

pán Christian BARTHOD, tel. + 33 1 49555119,

e-mail: christian.barthod@agriculture.gouv.fr

Website: <http://natura2000.environment.gouv.fr>

8.1.7 Írsko

Ministerstvo morských a prírodných zdrojov, írsky inštitúcia pre lesy (Irish Forest Service "Coillte") preložila tieto príklady manažmentu lesa v Írsku, v lokalitách NATURA 2000 alebo ich okolí.

V Írsku existujú tri spôsoby prepojenia lokalít NATURA 2000 a lesníctva:

1. „lesné“ lokality NATURA 2000, ktoré boli vymedzené z dôvodu „vlastných vnútorných“ hodnôt lesa;
2. lesy v rámci (rozsiahlých) lokalít NATURA 2000;
3. Zalesňovanie v rámci lokalít NATURA 2000 alebo v ich okolí.

Uvedené možnosti sú bližšie špecifikované v ďalšom texte:

1. „Lesné“ lokality NATURA 2000, ktoré boli vymedzené z dôvodu „vlastných vnútorných“ hodnôt lesa.

Jedná sa o polo-prirodzené lokality (zvyčajne označované ako polo-prirodzené lesné porasty), ktoré sú najbližšie k prirodzeným lesom. Mnohé z nich vyžadujú manažment, aby bol „zabezpečený“ potenciál pre ich biologickú diverzitu a sú chránené v rámci Schémy pre pôvodnú lesnú krajinu - Native Woodland Scheme (popísanej ďalej v texte), vytvorenej na ich podporu.

Projekt Lesy v ľudskom tisícročí (Peoples Millennium Forests project – tiež popísaný ďalej v texte) bol veľkým prínosom na zvýšenie úrovne poloprirodzených lesných porastov v Írsku.

Úvod

Približne 9 % rozlohy Írska pokrývajú lesy, z čoho len malú časť – 1 % - tvoria pomerne zriedkavé polo-prirodzené lesné porasty. Plocha, ktorú polo-prirodzené lesy zaberajú v rámci „lesných“ lokalít NATURA 2000, je 6 000 ha. Sú tu zastúpené dubové lesy, lužné lesy, rašeliniskové lesíky a porasty tisu.

Tieto lesy sú ohrozené nasledujúcimi činnosťami (a) introdukciou a rozširovaním nepôvodných druhov drevín – hlavným nebezpečenstvom pre polo-prirodzené lesné porasty na kyslých pôdach, kde boli pôvodne vysádzané ihličnaté dreviny je *Rhododendron ponticum*; (b) spásaním ovcami alebo srnčou zverou. Vo všeobecnosti pre tieto lesy platí, že nie sú obhospodarované, resp. boli obhospodarované v minulosti, ale manažment prestal približne pred storočím a súčasne majú rovnakú vekovú štruktúru. Výsledkom toho je, že v korune stromov dominuje jeden druh. Preto je dôležité, aby sa v týchto lesoch začalo s manažmentom a predpokladá sa, že veľmi významným spôsobom by mohla prispieť Schéma pre pôvodnú lesnú.

Stručný popis Schémy pre pôvodnú lesnú krajinu

Schéma je výsledkom spolupráce írsky inštitúcie pre lesy a inštitúcie pre dedičstvo (Dúchas - The Heritage Service) ministerstva životného prostredia, miestnej samosprávy a pracovnej skupiny pre prípravu Schémy pre pôvodnú lesnú krajinu (v ktorej sú zastúpení štatutári, všetky sektory – drevospracujúci priemysel, výskum, vlastníci pozemkov a mimovládne organizácie - NGOs).

Pozostáva z dvoch častí – ochrany pôvodnej lesnej krajiny a „vytvorenia“ pôvodnej lesnej krajiny. Vytvára podmienky pre realizovanie činností podľa schválených štandardov a pre vyplácanie ročných odmien („premium“). Dôležitou skutočnosťou schémy je, že každý projekt spracujú spoločne lesník a ekológ. Hlavným cieľom schémy je ochrana a zveľadenie prírodných zdrojov pôvodných lesných porastov v Írsku a na ne viazanej biologickej diverzity

prostredníctvom lesohospodárskych postupov, ktoré sú „blízke prírode“. Kde je to vhodné, podporuje sa zvýšenie potenciálu pre funkcie lesa z hľadiska produkcie dreva a iných funkcií. Prioritou je ochrana biologickej diverzity, produkčné činnosti sa podporujú tam, kde je to vhodné.

Projekt Lesy v ľudskom tisícročí

Projekt Lesy v ľudskom tisícročí pozostáva z výsadby stromov a obnovy lesných porastov. Veľká jeho časť sa realizovala v lokalitách NATURA 2000, v ktorých došlo k odstráneniu nepôvodných druhov (vrátane rhododendrónov a ihličnatých drevín, k výsadbe pôvodných druhov a k oploteniu porastov. Koncept pôvodných lesných porastov bol vysvetlený širokej verejnosti, prostredníctvom programov pre verejnosť a zapojením miestnych obyvateľov a škôl do prípravných prác. Na vhodných miestach boli vysádzané stromy. Každý rodine bol „pridelený“ novo vysadený strom a dostala certifikát o tom, kde bol tento strom vysadený. Stromy „patriace“ každej rodine sú priebežne registrované.

2. Lesy v rámci lokalít NATURA 2000

Postavenie lesov v lokalitách NATURA 2000 je významné z hľadiska ich funkcií v krajine. Môžu byť napríklad súčasťou chránenej zóny pobrežných lesov alebo súčasťou SPAs (smernica o vtákoch) – sú časťou krajiny v širšom zmysle. Tieto lesy môžu pozostávať z polo-prirodzených porastov, vekovo starších porastov i z novo vysadených, či už pôvodnými alebo nepôvodnými druhmi drevín.

V týchto lesoch môžu byť ciele manažmentu rôzne, v závislosti od podmienok životného prostredia. V prípade obhospodarovovaných porastov je primárnym cieľom produkcia dreva. Prostredníctvom konzultácií je zabezpečené, že ciele ochrany životného prostredia a hospodárske záujmy sú v rovnováhe. Plán manažmentu pre lokalitu NATURA 2000 (za ktorý je zodpovedný Dúchas) rovnako vychádza z početných konzultácií. Navyše, pred vydaním licencie na ťažbu (požadovanej v zmysle lesného zákona z roku 1946) sú v prípade ťažby v týchto lokalitách potrebné konzultácie s Dúchas.

3. Zalesňovanie v rámci lokalít NATURA 2000 alebo v ich okolí

Každé zalesňovanie je podmienené predchádzajúcimi konzultáciami a postupmi na reguláciu tak, aby nedošlo k poškodeniu lokality NATURA 2000.

Na zalesňovanie sa požaduje predchádzajúci súhlas inštitúcie zodpovednej za lesy, odboru pre komunikáciu, moria a prírodu. Pred prijatím rozhodnutia zalesniť lokalitu NATURA 2000 alebo jej okolité chránené územia sú potrebné tieto konzultácie:

V prípade, že sa navrhuje zalesnenie v rámci lokality NATURA 2000, návrh je predmetom verejnej diskusie a konzultácií, vrátane konzultácií s Dúchas a An Taisce, mimovládnu organizáciou zameranou na životné prostredie.

V prípade, že sa navrhuje zalesnenie do 3 km nad navrhovanou lokalitou NATURA 2000, inštitúcia pre lesníctvo pred vydaním súhlasu na zalesňovanie konzultuje s Dúchas.

Kontaktná osoba:

Pán Noel Foley, e-mail: tnoelfoley@eircom.net

8.1.8 Taliansko

Všeobecné princípy manažmentu

Cieľom manažmentu „lesných“ lokalít NATURA 2000 v Taliansku je implementovať všetky činnosti potrebné a vhodné pre zachovanie a zlepšenie z hľadiska ochrany prírody stavu biotopov alebo druhov, pre ktoré bola lokalita vymedzená (stratégia ochrany prírody zameraná na určité prvky – „object oriented conservation strategy“).

V rozhodovacom procese sa vyžadujú primerané vedomosti týkajúce sa: posudzovania danej lokality (prostredníctvom vhodných indikátorov) z hľadiska podmienok jej „prvkov“, ktoré sú predmetom záujmu; určenie súčasných (alebo potenciálnych) miestnych faktorov, ktoré vedú alebo môžu viesť k poškodzovaniu týchto biotopov alebo druhov; použitie manažmentových opatrení, ktoré sú najvhodnejšie z hľadiska zachovania „prvkov“ lokality (ktoré sú predmetom záujmu).

V závislosti od miestnych podmienok môže zachovanie biotopov znamenať, že hospodárske činnosti doteraz vykonávané na lokalite budú pokračovať alebo môže znamenať prijatie primeraných „nápravných činností“ (opatrení na obnovu), ak z hľadiska ochrany prírody nie je stav biotopu priaznivý alebo ak môže v dôsledku miestnych vplyvov dôjsť k zhoršeniu ochrany týchto biotopov.

V Taliansku platí, že „lesné“ lokality NATURA 2000 sú často príkladom území s „ekologickou“ rovnováhou, kde zásahy človeka sú „doplňkom“ prírodných procesov. Preto manažment polo-prirodzených území, ktorý je kľúčovou podmienkou zachovania celistvosti sústavy NATURA 2000, znamená aj účinný nástroj rozvoja vidieckych oblastí a lesov v rámci nich. Týmto spôsobom možno podľa stavu lesných biotopov, z hľadiska ochrany prírody, neustále testovať účinnosť prijatých usmernení pre manažment a súčasne je stav lesných biotopov aj kvalitatívnym faktorom integrácie ľudských činností v rámci životného prostredia.

Špecifické odborné usmernenia:

I. V rámci projektu LIFE "Verifikácia sústavy NATURA 2000 a usmernení pre manažment" talianska inštitúcia pre ochranu prírody (Italian Nature Conservation Direction) spracovala zásadné rámcové usmernenia pre manažment lokalít NATURA 2000 a referenčnú publikáciu pre jednotlivé popisy manažmentu. Vzhľadom na štruktúru sústavy NATURA 2000 v Taliansku boli popisy spracované podľa 24 kategórií klasifikácie lokalít NATURA 2000 (klasifikácia podľa „prvkov“, ktoré sú predmetom záujmu), v 10 z uvedených kategórií je predmetom záujmu jeden alebo viac lesných biotopov.

Projekt bol osobitne zameraný na:

- informácie (ktoré sú uvedené v referenčnej publikácii), týkajúce sa manažmentu lesa a osobitne biotopov, ktoré sú predmetom záujmu ochrany prírody; ekologických požiadaviek biotopov; parametrov požadovaných pre celoštátne štatistické vyhodnotenie hlavných faktorov poškodzovania klasifikovaných lokalít (t. j. nebezpečenstvo požiarov, vplyvy pastvy, percentuálny podiel zastavaných plôch na lokalite); indikátorov posudzovania stavu biotopu z hľadiska ochrany prírody; určenia lesníckych postupov, ktoré v súčasnosti (alebo v minulosti) vedú k poškodzovaniu biotopov, ktoré sú predmetom záujmu; usmernenia pre trvalo udržateľný manažment lesa (návrh činností manažmentu lesa vo vzťahu o stavu biotopu);
- usmernenia na rozvoj opatrení na ochranu 3 kategórií lesných biotopov viazaných na mediteránnu oblasť (bližšie informácie sú uvedené v nasledujúcej tabuľke):

	Biotop, ktorý je predmetom záujmu	Preventívne opatrenia voči faktorom poškodenia	Usmernenia pre trvalo udržateľný manažment lesa
Mediterránne dubové lesy	6310 *91H0 9280 9330 9340	Kontrola požiarov, zastavenie alebo obmedzenia pastvy.	Biotop je v priaznivom stave z hľadiska jeho ochrany: 1. pokračuje výmladkové pestovanie s použitím menej intenzívnych metód manažmentu v prospech „retenčných stromov“ a diverzifikovanej štruktúry; 2. Prechod k vysokému lesu. Biotop je v priaznivom stave z hľadiska jeho ochrany: 1. prechod k vysokému lesu tam, kde je to „ekologicky“ a ekonomicky možné; 2. rozšírenie cyklov pestovania, uplatnenie vhodných postupov pre obnovu výmladkov.
	9250 9350	Kontrakty pre získanie okolitých pozemkov vhodných pre (novú) výsadbu <i>Quercus trojana</i> a <i>Q. macrolepis</i>	
Mediterránne borovicové lesy	9530 *9535 9540	Kontrola požiarov a škodcov	Aktívny manažment zameraný na <i>in situ</i> ochranu genetickej diverzity endemických druhov borovice (<i>Pinus nigra</i> , <i>Pinus leucodermis</i>)
Mediterránne duny s porastami krov	2260 *2270 5211 5212	Kontrola erózie pobrežia, obmedzenie prístupu a pohybu návštevníkov na piesočných dunách.	Biotop nie je v priaznivom stave z hľadiska jeho ochrany: obnova pokrývnosti vegetácie na piesočných dunách výsadbou bylenných a sklerofylných druhov.

II. Nakoľko veľký počet „lesných“ lokalít NATURA 2000 bolo vymedzených v rámci „národné“ chránených území, na podporu a vysvetlenie spôsobov správneho manažmentu „lesných“ lokalít NATURA 2000 boli vydané: „**Usmernenia pre trvalo udržateľný manažment lesných zdrojov v chránených územiach**“. Príručka, ktorú spracovala talianska inštitúcia ochrany prírody spoločne s talianskou akadémiou lesných vied, je rovnako zameraná na návrh opatrení pre zachovanie a obnovu z hľadiska ochrany prírody priaznivého stavu prirodzených a polo-prirodzených lesných biotopov významných z hľadiska Spoločenstva, berúc do úvahy hospodárske, sociálne a kultúrne požiadavky a regionálne a miestne charakteristiky.

Kontaktná osoba:

pán Eugenio Dupré, tel. +39 6 57 22 82 0, e-mail: Dupre.Eugenio@minambiente.it

8.1.9 Holandsko

Holandská vláda predložila túto informáciu:

1. Manažment lokalít NATURA 2000

Takmer na všetkých lokalitách NATURA 2000 zabezpečuje manažment štátna inštitúcia pre lesy (Staatsbosbeheer) alebo súkromné organizácie zamerané na ochranu prírody ("Vereniging Natuurmonumenten" - "Provinciale Landschappen"), hoci dosiaľ tieto organizácie takmer neboli zapojené do procesu výberu lokalít. Znamená to teda, že zatiaľ neboli realizované žiadne špeciálne projekty alebo iniciatívy, ktoré by zahŕňali mimovládne organizácia alebo

súkromných vlastníkov lesa a tiež, že v takmer všetkých „lesných“ lokalitách NATURA 2000 je už zabezpečený manažment zameraný na ochranu prírody.

Súčasnú skúsenosť v manažmente lesov na lokalitách NATURA 2000 vychádzajú predovšetkým z podkladov Staatsbosbeheer, podľa ktorého je trvalo udržateľný manažment lesa užitočným a prijateľným prístupom.

Podľa Staatsbosbeheer môže mať trvalo udržateľný manažment lesa rôzne ciele:

- * **v lesoch s dôrazom na zachovanie prírodných hodnôt:** manažment je zameraný na podporu prírodných hodnôt, t. j. na stimuláciu rôznorodosti štruktúry lesa, odstránenie nepôvodných druhov drevín, veľmi nízku ťažbu alebo žiadnu ťažbu a iné;
- * **v multifunkčných lesoch s bežným obhospodarovaním:** manažment pozostáva z bežnej ťažby (ale vždy do 70 % ročného prírastku), žiadnych holorubov alebo holorubov na veľmi malých plochách (do 0,5 ha), ťažby v období mimo leta, uprednostňovania prirodzenej obnovy a ponechania odumretých stromov a starších stromov s priemerom nad 40 cm.

Významnou podmienkou trvalo udržateľného manažmentu lesa je schválenie plánu manažmentu, v ktorom je okrem iného popis súčasnej situácie a prebiehajúcich procesov (interných i externých), ciele a metódy manažmentu (vrátane monitoringu) a hodnotenie výsledkov manažmentu. Tento spôsob manažmentu využíva Staatsbosbeheer i súkromné organizácie ochrany prírody „Natuurmonumenten“ a „Provinciale Landschappen“ a zdá sa, že je celkom vyhovujúci aj pre zabezpečenie ochrany biotopov sústavy NATURA 2000.

Pre hodnotenie výsledkov manažmentu Staatsbosbeheer stanovil sústavu všeobecných a logických indikátorov. Z doterajších skúseností vyplýva, že je potrebné doplniť základné indikátory (charakteristiky) pre kvalitu typov biotopov (vrátane lesných typov).

V blízkej budúcnosti bude tiež **potrebné viac upresniť** niektoré aspekty výberu a vymedzenia biotopov v rámci NATURA 2000 na národnej úrovni; očakáva sa, že v najbližších rokoch bude doplnená informácia predovšetkým o:

- zachovaní malých celkov v určitých typoch lesných biotopov (často sa jedná o malé územia, kde sú porasty v rovnakom veku alebo štádiu rozvoja lesného typu)
- stave (a manažmente) necieľových lesných biotopov v rámci vymedzených lokalít (napríklad v územiach s výskytom dubových a borovicových porastov v rámci "de Sallandse Heuvelrug", kde sú prioritným typom biotopov vresoviská);
- vplyv významných zmien abiotických podmienok z nedávneho obdobia; najlepším príkladom je "De Biesbos" – lužný les, kde po ukončení „Deltaplan“ došlo k nahradeniu režimu prílivu a odlivu režimom oveľa stabilnejšej vodnej hladiny; dlhodobými zmenami vodného režimu a obsahu látok s obsahom dusíka sú však ovplyvnené aj mnohé ďalšie územia.

2. Ekonomické využitie SFM vo vzťahu k NATURA 2000

Špeciálnym aspektom manažmentu „lesných“ lokalít NATURA 2000 v Holandsku je **význam rekreácie**. Prakticky celé územie v správe Staatsbosbeheer je prístupné verejnosti a rekreačné činnosti sú súčasťou plánu manažmentu. Zatiaľ nebolo jasne potvrdené, že rekreačné využitie je v rozpore so zásadami pre NATURA 2000. Bolo by však potrebné ďalej analyzovať vplyvy rekreačného využívania na kvalitu vymedzených lokalít. Rekreačné využívanie často ponúka možnosť kompromisu medzi ekonomickými prínosmi a opatreniami ochrany prírody.

V rámci výskumného projektu “Niche“ trhy pre produkty a služby cestovného ruchu a životného prostredia z produkčných lesných systémov - Niche Markets for Recreational and Environmental Goods and Services from multiple Forest Production Systems” -RES-projekt FAIR1 PL95-0743), ktorý bol realizovaný s podporou EÚ, boli navrhnuté možnosti a stratégie trhu a uplatnenia rôznych „produktov“ lesa.

V prípadovej štúdii RES-projektu sú popísané viaceré úspešné príklady manažmentu multifunkčného lesa na lokalitách NATURA 2000 v Holandsku alebo v ich blízkosti:

Nadácia Národného parku “De Hoge Veluwe”

Národný park vlastní súkromná nadácia. Z jeho celkovej rozlohy približne 5 500 ha pokrývajú 50 % lesy, zvyšok duny a mokrade. Národný park je známy z hľadiska výskytu poľovnej zveri (jelene, diviaky). Okrem cenných prírodných zdrojov ponúka množstvo informačných a rekreačných zariadení. Jeho súčasťou je aj známe múzeum umenia. Národný park je ohradený, vstupné poplatky závisia od počtu dopravných prostriedkov, veku návštevníkov a dĺžky ich pobytu. Kapacita je približne 700 000 návštevníkov, je tu zamestnaných spolu 42 stálych zamestnancov a 40 zamestnancov na dohodu. V súčasnosti príjmy národného parku pokrývajú výdavky.

Poplatky za rekreačné využitie Národného parku provincie Severné Holandsko

Provincia Severné Holandsko (Noord-Holland) „odstúpila“ ochranu prírody vodohospodárskej inštitúcii (Water-works). Water-works boli pôvodne boli určené na spracovanie pôdnej vody, postupne sa však územie začalo využívať na rekreačné ciele a bol zavedený systém vstupných poplatkov. Ročne národný park navštívi 5 miliónov osôb, ktorí prichádzajú kvôli veľmi zaujímavej krajine, je tu vybudovaných približne 30 rôznych turistických trás a plocha s panoramatickými výhľadmi a reštauráciami. Water-works spravujú územie nezávisle, so spoluúčasťou malopodnikateľov, ktorí majú podiel z predaja lístkov (vstupné). V súčasnosti sú už pozitívne zisky. Významnou podmienkou bolo vytvorenie rámca pre ochranu vôd.

Trasa V korune stromov štátnej inštitúcie pre lesy

Národná inštitúcia pre správu lesov (3 000 ha lesov) ponúka informačnú trasu až ku korunám stromov, ďalej sú v ponuke pre návštevníkov turistické trasy, jazda na koni, náučné chodníky, jazdy električkou ťahanou koňmi a iné činnosti pre deti.

Víkend ochrany prírody “Vereniging Natuurmonumenten”

Táto organizácia zameraná na ochranu prírody ponúka rôzne možnosti ochranárskych víkendov v lokalitách Loonse a Drunense Duinen (2,500 ha). Ich súčasťou môže byť pobyt v luxusnom hoteli s prezentáciou diapozitívov, návšteva informačného strediska, jazda na bicykli, pozorovanie vtáctva, a ďalšie informačné činnosti.

„Environmentálne sponzorstvo nadácie „Het Gelders Landschap”

“Het Gelders Landschap” je organizácia zameraná na ochranu prírody, ktorá spravuje približne 9 500 ha území ochrany prírody, spravidla s príspevkom sponzorov. Hlavnými sponzormi sú tri Water-works, ktoré financujú napríklad výsadbu listnatých drevín namiesto ihličnatých monokultúr za účelom zlepšenia dodávky podzemnej vody.

3. Ďalšie nástroje na podporu a rozvoj trvalo udržateľného manažmentu lesa.

V husto osídlenej krajine, akou je Holandsko, sa stali „ekologické“ a sociálne funkcie lesa oveľa významnejšie než produkčné funkcie. Odrazom tejto situácie je existencia štruktúr a regulácií na podporu trvalo udržateľného manažmentu lesa, čo môže mať význam pre financovanie manažmentu „lesných“ lokalít NATURA 2000, ktorý je zameraný na ochranu prírody.

Schéma manažmentu prírody

Prostredníctvom tejto schémy je možné stimulovať súkromných vlastníkov lesa, aby zabezpečili sociálne a „ekologické“ funkcie lesa. Miera finančnej kompenzácie závisí od typu a úrovne „služieb“, ktoré lesy poskytujú (biologická diverzita, krajina, rekreačné a environmentálne služby). Vládna inštitúcia a vlastník lesa podpíšu kontrakt, v ktorom sú dohodnuté opatrenia potrebné na dosiahnutie špecifických „ekologických“ a iných cieľov.

Pre lesný sektor možno uplatniť pravidlá troch daní, ktoré vychádzajú zo zákona o nehnuteľnostiach z roku 1928:

- lesné územia (a prírodné územia), do ktorých je umožnený prístup verejnosti, sú oslobodené od dane z dedičstva;
- právnické osoby a súkromní vlastníci pozemkov sú oslobodení od dane z nehnuteľnosti za lesy;
- príjem z lesníctva a manažmentu prírody nie je zdanený (ale to neznamená odčítanie finančných strát).

Podľa zákona o ochrane prírody môžu byť vlastníci pozemkov zvýhodnení prostredníctvom špeciálneho systému daní, ak ponechajú najmenej 30 % svojich pozemkov zalesnených.

Kontaktná osoba:

pán Ghijs van Tol, e-mail: g.van.tol@eclnv.agro.nl

8.1.10 Španielsko

Španielske ministerstvo životného prostredia zaslalo tri príklady multifunkčného manažmentu lesa, ktorý sa nachádza na rozsiahlych pozemkoch v štátnom i zmiešanom vlastníctve a boli tam vymedzené SPA - chránené vtáčie územia a nSCI - navrhované územia európskeho významu. Z jedného príkladu vyplýva, že aj súčasný spôsob manažmentu môže byť v súlade s cieľmi NATURA 2000. V ďalšom príklade sú popísané koncepty primeraného manažmentu, ktoré boli navrhnuté s podporou v rámci regionálneho plánu rozvoja vidieka.

Nakoľko ochrana životného prostredia a ochrana prírody sú v Španielsku decentralizované, sú za prípravu podrobných usmernení pre manažment lokalít NATURA 2000 zodpovedné regionálne vlády. Mnohé regionálne vlády už prijali predpisy o plánoch manažmentu lesa, ktorý zohľadňuje NATURA 2000, v iných regiónoch sa takéto predpisy pripravujú.³⁰

1. Les Valsaín v Segovia

Lesný komplex vo Valsaín sa nachádza na ploche takmer 14 000 ha, na severných svahoch pohoria Sierra de la Guadarrama. Pozemok, ktorý bol pôvodne vo vlastníctve koruny, prešiel do rúk verejných inštitúcií a je v autonómnej správe Španielskej správy národných parkov

³⁰ Pozri webovú stránku <http://www.larioja.org/ma/econoticias/indexgob.htm> príklad z La Rioja

(Spanish National Parks Service). Dominantným druhom je borovicový les (*Pinus sylvestris*), s prímiesou asociácií s výskytom listnatých druhov. Po storočia bol obhospodarovaný za účelom produkcie mimoriadne kvalitného dreva, súčasná ťažba sa odhaduje na približne 35 000 m³/rok.

V minulosti i v súčasnosti bola oblasť významná z hľadiska komerčného pestovania lesa a jeho spracovania na pilách a rovnako predstavovala výnimočnú oblasť biologickej diverzity. Z tohoto dôvodu bola navrhnutá do NATURA 2000. Bolo tu zaznamenaných viac ako 800 druhov rastlín a viac ako 100 druhov hniezdiacich vtákov, z ktorých 10 je zaradených do prílohy I smernice o vtákoch. Bol tu potvrdený stály výskyt *Aguila adalberti* a *Aegypus monachus* a viaceré endemické druhy netopierov; 54 endemických druhov bezstavovcov a vyše 400 druhov hmyzu.

Napriek tomu sa jedná o multifunkčný les, kde je manažment lesa založený na cyklickej výberkovej ťažbe a prirodzenej obnove a pozostáva z viacerých zachovaných spôsobov využívania územia, akým je ťažba, pastva, zber lesných plodov, ochrana prírody a rekreácia. Pre účely osobitnej ochrany prírody bola 1 z 25 „cuarteles“ (lesohospodárske celky) vyčlenené z hospodárskeho využitia a ponechaná bez zásahu. **V prípade lesa Valsaín, vymedzenie v rámci NATURA 2000 neprinieslo veľké zmeny existujúceho manažmentu.**

2. Oblasť Alduide v Navarra

Táto oblasť na predhorí západných Pyrenejí má rozlohu vyše 9 000 ha. Dve tretiny územia sú pokryté polo-prirodzenými bukovými lesmi, kde sú zvyšky rôznych typov tradičného pasenia. Viac ako polovica územia sa považuje za územie významné z hľadiska spoločenstva, pastva je tu na ústupe. Takmer celá oblasť je vo vlastníctve miestnych verejných subjektov. Oblasť je známa ako hlavná lokalita výskytu d'atlov a sú tu tiež najväčšie populácie riečnych pstruhov.

V tomto prípade prinieslo vymedzenie NATURA 2000 významné zmeny s manažmentom lokality. Pôvodné spôsoby ekonomického využívania viedli k výraznému ústupu prírodných zdrojov.

- Pozitívnymi stránkami pôvodného manažmentu bolo využívanie prirodzenej obnovy, veľmi nepatrné využívanie nepôvodných druhov, vyrovnané rozmiestnenie vekových tried porastov, veľmi efektívna ochrana pred eróziou a dobrý stav lesných živočíchov z hľadiska ochrany prírody.
- Negatívnymi stránkami pôvodného manažmentu (z hľadiska ochrany prírody) bola koncentrácia hospodársky významných druhov drevín (*Fagus sylvatica*), nedostatok „ekologického prepojenia“ medzi jednotlivými lesnými porastami, dôraz na budovanie homogénnych porastov na „objem dreva“ s málo čistinkami alebo podrastom.

Súčasťou plánu rozvoja vidieka pre oblasť Navarra (2000-2006) bol projekt na prípravu vhodného plánu oblasti, v spolupráci so všetkými miestnymi zainteresovanými (konzultácie). V schválenom pláne manažmentu boli špecifikované nielen úrovne hospodárskeho využívania a spôsoby obnovy lesa, ale tiež povinnosť zvozu investovať stanovené percento príjmu do činností súvisiacich s využívaním lesa a ochranou prírody. Boli dohodnuté osobitné usmernenia na dosiahnutie zmeny porastov z bukovej monokultúry na postupný prechod medzi lesnými porastami a ďalšími spôsobmi využívania krajiny, na zvýšenie podielu odumretých stromov na lesnej pôde, na zvýšenie rôznorodosti štruktúry lesných porastov „otvorením“ koruny, na vytvorenie „čistiniiek“ v lese, na nahradenie a manažment mokraďových území a vodných tokov z hľadiska ochrany prírody.

3. “Montes de Aralar” v Baskicku

Lokalita NATURA 2000 Aralar v provincii Gipuzkoa má rozlohu 10 000 ha, z nich dve tretiny sú vo verejnom vlastníctve. Multifunčné využívanie v minulosti viedlo k vytvoreniu rôznorodnej krajiny, v ktorej dominuje bukový les (Atlantické kyslomilné bukové lesy – 9120) a extenzívne pastviny (druhovo bohaté psiarkovité travinno-bylinné porasty – 6230). Jedným z problémov manažmentu tejto lokality je, že prirodzené bukové porasty sú výrazne zdegenerované dlhodobým výmladkovým hospodárením a nadmernou pastvou. Regionálna vláda Baskicka schválila osobitné plány manažmentu pre zalesnené časti a „otvorenú krajinu“, ktorých cieľom je dosiahnutie vyrovnaného využívania prírodných zdrojov. Takéto využívanie by malo byť v prípade bukových porastov zabezpečené cez plány obnovy lesa s jasnými zásadami manažmentu lesa: rotačným obdobím 140 rokov a rozdelením existujúcich porastov do 7 obnovných sektorov. Základnou súčasťou tejto schémy manažmentu je produkcia dreva a skupinová ťažba, ktorá umožňuje obnovu porastov podľa špecifických požiadaviek *Fagus sylvatica* z hľadiska svetla.

8.1.11 Švédsko

Uvedené dva príklady najlepších postupov pre NATURA 2000 a lesy predložila sekcia ochrany prírody Švédskej agentúry životného prostredia (Swedish Environmental Protection Agency - SEPA). Je zaujímavé, že oba prípady sú založené na spolupráci medzi verejným a súkromným sektorom.

1. príklad: Projekt Snöberget

Tento projekt je príkladom spolupráce medzi regionálnou správou (County Administration), regionálnou radou pre lesníctvo (Regional Forestry Board) a súkromnou lesníckou spoločnosťou SCA, ako aj mimovládnu organizáciou Asociácia ochrany prírody. Účelom projektu bolo dosiahnuť v území ciele ochrany prírody a produkčné ciele prostredníctvom „ekologického“ územného plánovania so zapojením viacerých inštitúcií. Súčasťou projektu bolo „ekologické“ územné plánovanie, rozvoj nových postupov a vyhlásenie prírodnej rezervácie. Dôležitú úlohu zohrávalo využívanie geografického informačného systému (GIS).

V roku 1993 došlo k zmene cieľov regionálnej rady pre lesníctvo, ciele „produkčné“ a environmentálne boli postavené na rovnakú úroveň (pôvodne boli hlavnými cieľmi „produkčné“ so zohľadnením záujmov ochrany prírody). Štátna inštitúcia (regionálna správa) nesie hlavnú zodpovednosť za vyhlasovanie prírodných rezervácií.

Snöberget sa nachádza na severe Švédska v regióne Norrbotten a okrese Luleå. Všetky spolupracujúce inštitúcie sa zúčastňovali aj finančne, v rámci svojho rozpočtu.

Výsledkom projektu je model (Snöberget model) použitia plánovacieho procesu v prípade konfliktu medzi záujmami ochrany prírody a silnými záujmami lesníctva. Projekt je tiež príkladom toho, ako môže byť „ekonomická zodpovednosť“ za ochranu biologických zdrojov krajiny rozdelená medzi štátne a lesnícke inštitúcie.

Kontakt:

The Regional Forestry Board, Håkan Håkansson.

2. príklad: Projekt Krajina s d'atlom bielochrbtým a nové prírodné rezervácie (Fjornshöjden)

Tento projekt je príkladom spolupráce už uvedených inštitúcií – švédskej Asociácie ochrany prírody, regionálnej rady pre lesníctvo (Regional Forestry Board) a regionálnej správy (County Administration, s účasťou Švédskej agentúry životného prostredia (SEPA). Ďateľ bielochrbtý (*Dendrocopus leucotos*) je ohrozeným druhom západnej Európy. Jeho najvýznamnejším biotopom je západná tajga. Najmä z dôvodu straty biotopov početnosť tohto druhu poklesla. Cieľom projektu bolo zachovanie a rozvoj prirodzených boreálnych lesov s **aspen** na zlepšenie biotopov d'atla bielochrbtého a dosiahnutie toho, že vlastníci pozemkov sa budú zaujímať o projekt, zapoja sa do neho a pozitívne budú reagovať na potrebné opatrenia. Projekt sa týkal prírodných rezervácií, biotopových rezervácií, kontraktov pre ochranu prírody a tiež obsahoval opatrenia z hľadiska životného prostredia. Jeho základom bolo územné plánovanie. Na zvýšenie povedomia s ohľadom na potrebu zachovania týchto „ekologicky“ významných lesov bola zahájená informačná kampaň pre vlastníkov pozemkov. Súčasťou projektu boli aj praktické manažmentové opatrenia, napríklad vypaľovanie lesa.

Projekt sa realizoval v oblasti rozšírenia d'atla bielochrbtého na juhu Švédska, s rozlohou 20 000 ha, na 10 územiach s prevládajúcim biotopom západná tajga. Napríklad Fjornshöjden sa nachádza v strednej časti Švédska v regióne Värmland a okrese Årjäng. Celkové náklady boli 30 miliónov švédskych korún (3 milióny EUR), z čoho polovica bola hrazená z projektu LIFE-Nature, časť hradili z rozpočtu pre prírodné rezervácie a kontrakty pre ochranu prírody hradili jednotlivé švédske inštitúcie.

Výsledky

Spolu 1 913 ha je chránených ako prírodné rezervácie, biotopové rezervácie alebo pre ne boli uzavreté kontrakty pre ochranu prírody. Ďalších 250 ha bolo manažovaných na zlepšenie ich prírodných hodnôt – prostredníctvom usmerneného vypaľovania za účelom ochrany prírody, zvýšenie výskytu odumretej drevnej hmoty, nahradenia smreka sčasti listnatými drevinami a podobne. Do všetkých častí projektu boli zapojení vlastníci pozemkov. Na rozsiahlej časti záujmového územia projektu bolo uplatnené lesníctvo s dobrovoľnými opatreniami na ochranu prírody a životného prostredia (ktoré nie je finančne kompenzované).

Spolu s obnovou biotopov sa pokusne začalo so zavedením nových jedincov na zvýšenie početnosti populácie. Tieto činnosti koordinuje a priebežne hodnotí skupina, kde sú zástupcovia Švédskej agentúry životného prostredia, švédskej Asociácie ochrany prírody, regionálnej rady pre lesníctvo (Regional Forestry Board), lesníckej spoločnosti Stora-Enso a švédskej Univerzity poľnohospodárskych vied.

Kontaktná osoba:

pani Helene Lindahl, tel. +45 8 69 81 422, e. mail: helene.lindahl@naturvardsverket.se

8.1.12 Spojené kráľovstvo

Projekt Dubový les v Sunart predložila britská Komisia pre lesníctvo (UK Forestry Commission) ako dobrý príklad manažmentu lesa v lokalitách NATURA 2000. Pre tento projekt je charakteristické, že sa podarilo zabezpečiť financovanie z rôznych zdrojov a počas značného obdobia sa vyvíjali činnosti pre systematické a postupné naplnenie rovnakých cieľov.

Projekt Dubový les v Sunart

Záujmové územie: Atlantické dubové lesy Loch Sunart v Ardnamurchan, Lochaber, Škótsko.

Tento projekt je príkladom úspešnej obnovy lesných porastov na ploche takmer 3 000 ha. Na začiatku boli jeho ciele definované „skromne“ a postupne sa zmenil na hlavnú iniciatívu pre lesné oblasti. Jeho hybnou silou bolo úsilie zachovať a obnoviť atlantické dubové lesy a tiež maximalizovať prínosy rozvoja vidieka súvisiace s lesom pre „zraniteľné“ miestne vidiecke populácie. Kľúčom k úspechu bol rozvoj pevných pracovných partnerstiev, najmä v rámci komunít, ale aj medzi inštitúciami. Vďaka partnerstvu bolo zabezpečené základné financovanie, hlavne z prostriedkov spoločenstva, pre obnovu, zapojenie komunít, rekreačné činnosti a cestovný ruch. Dosiaľ boli vynaložené prostriedky vyše 1,5 milióna libier.

Zdroje verejného financovania:

- **Domáce zdroje** – Komisia pre lesníctvo (cez grantovú schému pre lesy a Lesný podnik – Forest Enterprise) a ďalšie inštitúcie - The Highland Council, Scottish Natural Heritage, Local Enterprise Company (Lochaber Enterprise), Millennium Forest for Scotland (Lottery), Crofters Commission a Rural Challenge Fund (Scottish Executive).
- **Zdroje EÚ**
 - Leader 2- Úvodný prieskum ohrozenia pre dubové porasty, školenie pre používanie reťazovej píly, rekreačné a informačné zariadenia a projektový manažér;
 - LIFE-Nature- odstránenie ohrozenia na SAC a v jeho okolí na pozemkoch v štátnom i súkromnom vlastníctve. Dôraz na usmernenie pastvy a výskytu rhododendrónov a na obnovu vysadených ihličnatých drevín, na rozšírenie vstupu s ponukou na doplňujúcu interpretáciu.
 - Cieľ 1 prechodného fondu v správe Highlands & Islands Partnership Programme – rozvoj rekreácie, „zeleného“ cestovného ruchu, zapojenie verejnosti a personálne vybavenie projektu.

Najlepšie postupy demonštrované v projekte

Realizácia pozitívnej práce pre ochranu prírody a doplnkovým cieľom maximalizovať možnosti pre rozvoj vidieka viedla k výraznej spoluúčasti na miestnej úrovni a k rozšíreniu cieľov projektu a prínosov pre ekonomiku a ochranu prírody na miestnej úrovni.

Zapojenie komunít:

- Rozsiahle konzultácie – plánovanie reálnych situácií;
- Vytvorenie riadiacej skupiny na koordináciu projektu, v ktorej mali podstatné zastúpenie komunity;
- Zapojenie miestnych škôl, t.j. rozvoj interpretačných činností a vytvorenie lesných škôlok;
- Zamestnanie miestneho projektového manažéra a strážcu – z komunity;
- Získanie miestnej politickej podpory pre obnovu a rozšírenie dubových porastov;
- Program stretnutí a podujatí za účelom demonštrácie a diskutovania ďalších možností;
- Zvyšovanie povedomia o význame a potenciáli oblasti s lesnými porastami a zvýšenie kapacít komunity pre manažment lesa;
- Účasť miestnych súkromných vlastníkov lesných pozemkov v „pozitívnom“ manažmente lesa, v niektorých prípadoch na pozemkoch pôvodne využívaných v poľnohospodárstve.

Ekonomické prínosy:

- Lesníctvo riadené na miestnej úrovni a programy environmentálneho vzdelávania, ktorých výsledkom je zlepšenie úrovne zručností na miestnej úrovni a „zdroj“ spolupracovníkov na miestnej úrovni;

- Zamestnanie týchto miestnych pracovníkov na vykonanie väčšiny obnovných prác a to na dohodu, aby mohli plniť aj ďalšie pracovné povinnosti, súvisiace napríklad s cestovným ruchom, rybárstvom a remeslami/rezbárstvom. Niektorí z nich investovali do techniky (strojov), používaných v lese.
- Zlepšenie prístupu do lesnej krajiny, jej interpretácia a marketing cez miestne asociácie cestovného ruchu;
- Podpora dodávok dreva pre pily pôsobiace na miestnej úrovni a ďalším drobným spracovávateľom a „užívateľom“ drevnej hmoty.

Prínosy pre ochranu prírody:

- Pokračujúce zlepšovanie podmienok lesnej krajiny – cez odstránenie ohrození (pastva, rododendróny, ihličiny a zanedbanie starostlivosti), zvýšenie rozlohy, vekovej a druhovej štruktúry
- Pokračujúce vylepšovanie spôsobov obnovy na základe skúseností
- Rozsiahly monitoring úrovne obnovy, populácií motýľov a jelenej zveri, ktorý prináša informácie pre rozhodovanie o manažmente
- Výchova verejnosti - ‘globálne’ environmentálne problémy akým je biologická diverzita, trvalá udržateľnosť napríklad prostredníctvom činností na miestnej úrovni.

Širšie ciele:

- Sektor súkromných vlastníkov je katalyzátorom demonštračných projektov obnovy a možností rozvoja vidieka a získavania verejných finančných prostriedkov pre súkromných vlastníkov;
- Ustanovenie Vedeckej skupiny pre dubové lesy v Sunart, ktorá realizuje prieskum v rámci komunity a registruje archeologické prvky, vrátane predchádzajúcich systémov manažmentu lesnej krajiny;
- Inovatívny prístup vychádzajúci z partnerstva medzi verejnými a súkromnými vlastníkmi, ktorý sa uplatňuje pri vzájomne usmernenej pastve, vrátane kontroly jelenej zveri a v súčasnosti viac pri manažmente v širšom zmysle;
- Ukončenie štúdie Profesora George Peterkena a Dr. Ricka Worrella, v rámci ktorej bol určený spôsob manažmentu dubových lesov v SAC (smernica o biotopoch), ktorý je optimálny z hľadiska ochrany prírody. Tento manažment, vytvárajúci potenciál podpory rozvoja vidieka, je základom pre nové a širšie aplikovateľné prepojenie manažmentu a socio-ekonomických prínosov na miestnej úrovni a pre integráciu najlepších postupov ochrany prírody a socio-ekonomických prínosov na miestnej úrovni;
- Dlhodobý rozvoj siete pre lesné biotopy (Forest Habitat Network), ktorá je zameraná na SAC, ale je prepojená aj na ďalšie prirodzené a polo-prirodzené lesné oblasti v území.

Zabezpečenie dostatočného financovania zo strany EÚ bolo kľúčovou podmienkou nielen na obnovu dubových porastov, ale na „spustenie“ možností rozvoja vidieka, ktoré majú verejní aj súkromní vlastníci lesa. Nadväznosť medzi vymedzením lokalít a financovaním zo strany EÚ viedla k tomu, že komunity sa stále viac presvedčovali o praktických prínosoch. Neskôr boli vymedzené územia rozšírené o ďalšie lesné pozemky, v ktorých došlo o odstránení ihličnatých drevín a „nastúpil“ spôsob manažmentu zameraný na záujmy ochrany prírody.

Priama kontaktná osoba:

Jamie McIntyre, Sunart Project Manager, Forest Enterprise, Lochaber Forest District, Torlundy, Fort William, e-mail: jamie.mcintyre@forestry.gsi.gov.uk

Koordinátor pre NATURA 2000 v rámci Lesníckej komisie (Forestry Commission): pán Gordon Patterson, tel. +44 131 3146464, email: gordon.patterson@forestry.gsi.gov.uk

8.2 Príklady vybraných projektov z LIFE-Nature a LIFE-Environment

Údaje o projekte LIFE	Popis projektu LIFE
<p>Štát: Rakúsko</p> <p>Názov: "Ramsarský manažment pre nivy March-Thaya (LIFE95 NAT/A/00076)</p> <p>Príjemca: Distelverein, Franz-Mair Strasse 47, 2232 Deutsch-Wagram Österreich</p> <p>Kontakt: Pán Michael Kaplan, tel. 43.2247.51.108 Fax: 43.2247.51.108 Trvanie: 1.4. 1995 – 1.7.1998</p> <p>Celkový rozpočet: 1.963.200 €, z toho LIFE: 981.600 € (50 %)</p>	<p>Krajina v nive riek March-Thaya (Morava-Dyje) východne od Viedne je výnimočnou oblasťou. Na dolnom toku je March s plytkým korytom, typickou nížinnou riekou s meandrami. Jej výnimočný hydrodynamický režim (pomalý tok, extenzívne jarné záplavy) a kombinácia kontinentálneho podnebia s tradičným extenzívnym poľnohospodárstvom viedla k vzniku širokej škály biotopov, ktoré sú atraktívne najmä pre vtáctvo.</p> <p>Ochrana tejto mokrade európskeho významu je tiež previazaná na zachovanie hodnôt kultúrneho dedičstva ako príkladu tradičnej poľnohospodárskej krajiny. Mali by byť rozšírené alebo znovu zavedené „ekologicky vhodné“ formy využívania krajiny a zdrojov (napríklad spásanie periodicky zaplavovaných lúk) a to bez toho, aby sa to príliš zdôrazňovalo a aby nedošlo k strate sympatií zo strany komunity. Poľnohospodári, poľovníci, rybárske farmy a vlastníci lesa budú oslovení ako potenciálni partneri pre spoločné činnosti pre trvalo udržateľný rozvoj a na získanie podpory na miestnej úrovni bude pripravená intenzívna práca s verejnosťou.</p> <p>Technické opatrenia zahŕňajú počiatočnú obnovu prirodzených podmienok v riekach na zlepšenie vodného režimu v nivách, v spolupráci so správcom toku, rovnako ako manažment lúk a lužných lesov. Bude podporená trilaterálna spolupráca medzi Rakúskom, Českou republikou a Slovenskou republikou.</p>
<p>Štát: Dánsko</p> <p>Názov: Obnova rozsiahlych území prirodzených lesov za účelom ochrany ohrozených druhov vtákov, rastlín a biotopov (LIFE95 NAT/DK/000216)</p> <p>Príjemca: Ministerstvo životného prostredia, Národná</p>	<p>Dánska vláda v roku 1992 predstavila ambicióznú Národnú stratégiu pre prirodzené lesy v Dánsku, ktorá zahŕňa obdobie 50 rokov (National Strategy for Denmark's Natural Forests). Cieľom tohoto projektu LIFE bolo napomôcť implementovať časť programu na ochranu 14 navrhovaných území európskeho významu v lesných oblastiach, ktoré sú strategicky a inak najviac významné. Dôjde k odkúpeniu približne 65 ha prioritného prirodzeného lesa, na 400 ha súkromnej pôdy budú prerokované kontrakty manažmentu prírody a na ploche 700 ha v rámci dvoch lesných pozemkov v správe štátu budú prerokované možnosti nevyhnutných zásahov z hľadiska manažmentu.</p> <p>A nakoniec, ak má byť národná stratégia úspešná, musí dôjsť k zmene prístupu zo strany lesníkov. Preto základným prvkom projektu bude realizácia školiacich kurzov pre lesníkov na národnej úrovni a rovnako ďalšie iniciatívy na zvyšovanie povedomia.</p>

<p>agentúra pre lesy a prírodu, Haraldsgade 53 2100 Copenhagen Ø Danmark</p> <p>Kontakt: pán Mickey Kirkebaek Tel: 45.39.27.20.00 Fax: 45.39.27.98.99</p> <p>Trvanie: 1.4.1995 - 1.10.1999</p> <p>Celkový rozpočet: 2.430.800 €, z toho z LIFE : 1.215.400 € (50 %)</p>	<p>S rastúcim poznaním ohrozenej fauny a flóry je nám jasné, že pre zachovanie biologickej diverzity v Európe sú mimoriadne významné opadavé lesy. V rámci Európy a osobitne v Dánsku dochádzalo počas minulých storočí k nepretržitému a rýchlemu úbytku týchto prirodzených lesov, najprv na rozšírenie poľnohospodársky využívannej pôdy a neskôr boli tieto porasty nahradené vyskoprodukčnými komerčne pestovanými lesnými monokultúrami. V Dánsku bolo zachovaných len 34,000 ha prirodzených lesov, čo je menej ako 1 % rozlohy štátu. Majú však veľký význam z hľadiska ochrany prírody aj napriek tomu, že sú rozptýlené a zachovali sa len vo fragmentoch. Nachádza sa v nich napríklad 8 prioritných typov biotopov v zmysle smernice o biotopoch a vysoký počet druhov vtákov z prílohy I smernice o vtákoch. Dôkazom toho, aké sú tieto lesy významné, je i počet Dánskom navrhovaných území európskeho významu. Ich ochrana nie je zďaleka jednoduchá, najmä ak sú v súkromnom vlastníctve, nakoľko majú značný význam z komerčného hľadiska. Navyše, v štátnych ako aj súkromných lesoch, každej zmene spôsobov manažmentu z dôvodu ochrany prírody, dokonca aj vtedy, ak má malý alebo žiadny ekonomický dôsledok, musí predchádzať to, aby ju pochopili a podporili samotní lesníci.</p>
<p>Štát: Fínsko</p> <p>Názov: Súostrovie Quark (LIFE97 NAT/FIN /004110)</p> <p>Príjemca: Länsi- suomen ympäristö- keskus – Západ- fínske regionálne stredisko životného prostredia Koulukatu 19A - P.O.Box 262 65101 Vaasa, Finland</p> <p>Kontakt: pani Susanna Ollqvist Tel. : 358 61 3256511, fax: 358 61 3256596</p> <p>Trvanie: 1.2.1997 – 1.1.2001</p> <p>Celkový rozpočet: 2.323.480,89 €, z toho z LIFE: 1.161.740,45 € (50 %)</p>	<p>Je zázrakom, že Merenkurku dosiaľ zostalo tak nenarušené. Za účelom vzájomnej integrácie ochrany prírody, rekreačného využitia a tradičného využívania územia miestnymi obyvateľmi (poľovníctvo, zber plodov, výrub palivového dreva...), bude projekt LIFE doplnkom ďalších iniciatív smerujúcich k trvalo udržateľnému rozvoju, ktoré sú financované z ERDF, Interreg a nariadenia č. 2078/92. V projekte bude príprava plánu manažmentu v spolupráci s vlastníckmi pozemkov, prevádzkovateľmi cestovného ruchu a ďalšími záujmovými skupinami v časti tohoto súostrovia. Súčasťou projektu bude vytvorenie zón využitia krajiny a základného plánu cestovného ruchu tak, aby rekreačné využitie a "prírodný" cestovný ruch realizovaný v malom rozsahu bude v súlade so záujmami ochrany prírody.</p> <p>Výsledkom projektu LIFE bude 4-násobné zvýšenie rozlohy kľúčových chránených území, cez prostriedky na výkup pozemkov a kompenzovanie za prenechanie práva na výstavbu víkendových chát alebo za využívanie lesa. Budú odstránené lesné monokultúry a znovu sa začne s pastvou (ovce) a kosením na seno v lúčnych biotopoch.</p> <p>Ťažba stromov, zalesnenie borovicou, nekontrolovaný cestovný ruch a člnkovanie, výstavba víkendových chát a ústup tradičnej pastvy sú vo výhľade v unikátnom (na medzinárodnej úrovni) súostroví Merenkurku (alebo Kvarken alebo Quark). Svojou geomorfologickou výnimočnosťou súostrovie predstavuje jednu z najlepších ukážok dlhých a úzkych morén - De Geer, zriedkavých výtvorov pochádzajúcich z poslednej doby ľadovej. Povrch súostrovia je formovaný týmito morénami, ústupom ľadovca a „otváraním“ sa Baltického mora a rýchleho vytlačania pevniny (približne 9 mm/rok) v dôsledku ústupu ľadovca. V tejto lokalite sú zachované výnimočné sledy sukcesie (vegetácie i geologických formácií): lagúny a ďalšie formy („fladas, glo-lakes“; vresoviská), staré zmiešané lesy s prevahou smreka, bukové lesy, pobrežné lúky a „parkovité“ brezové porasty spásané ovcami. Je to najsevernejšie miesto výskytu morskej fauny a flóry Baltického mora.</p>

<p>Štát: Francúzsko</p> <p>Názov: Lesy a na ne viazané biotopy Burgund (LIFE99 NAT/F/ 006314)</p> <p>Príjemca: Regionálny odbor Národného úradu pre lesy v Burgundsku- Direction Régionale de l'Office National des Forêts de Bourgogne 29 rue de Talant 21000 Dijon France</p> <p>Kontakt: pán Jean-Pierre Perrot, tel.: 33/3/80 76 98 35 fax: 33/3/80 76 98 49</p> <p>Trvanie: 1.5. 1999 – 1.12.2002</p> <p>Celkový rozpočet: 2.048.599,22 €, z toho z LIFE: 1.024.299,61 € (50 %)</p>	<p>Cieľom projektu bolo definovať trvalo udržateľné metódy manažmentu lesných území a ich uplatnenie, cez vyvážené funkcie lesa z hľadiska ekonomického, sociálneho a z hľadiska životného prostredia. Základom bola úzka spolupráca medzi verejnými inštitúciami zodpovednými za správu neštátnych lesov vo Francúzsku (ONF) a regionálnou mimovládnu organizáciou (Conservatoire des Sites Naturels Bourguignons). Projekt je sústredený na neštátne lesy v 9 navrhovaných územiach eu-rópskeho významu (pSCI) a jeho výsledkom bude vytvorenie stratégie trvalo udržateľného manažmentu lesa, ktorá môže byť využiteľná i v súkromných lesoch. Pre to, aby mohla byť táto stratégia uplatnená, je potrebné zapojiť viac ako 500 ha súkromných lesných biotopov mimo-riadneho významu a vo všetkých týchto lokalitách budú spracované plány manažmentu lesa a programy obnovy. Pre kompenzáciu obmedzení súkromných vlastníkov budú prijaté opatrenia a budú stanovené obmedzenia pre verejné využívanie lokalít. A nakoniec sa plánuje, že budú prijaté opatrenia na ochranu lesov, ktoré majú výnimočné prírodné hodnoty. Plocha 9 navrhovaných území európskeho významu (pSCI) je 11 000 ha, z čoho 7 500 ha tvoria verejné lesy (bukové, dubové, javorové a borievkové pionierske dreviny a iné) a na ne viazané nelesné biotopy (travinnobylinné porasty na karbonátoch a iné). V území je spolu 20 typov biotopov európskeho významu, 6 z nich je prioritných a 17 druhov zaradených do prílohy II smernice o biotopoch, vrátane rastlinných druhov ako <i>Cypripedium calceolus</i> a <i>Liguria sibirica</i> a predstaviteľ hmyzu <i>Callimorpha quadripunctaria</i>.</p> <p>Hlavným problémom týchto lesných území sú ekonomické záujmy vedúce k intenzifikácii a štandardizácii lesníckych postupov alebo naopak, k zanedbaniu starostlivosti. Pre ochranu aspoň niektorých prirodzených biotopov týchto území je preto potrebná zmena zaužívaných metód manažmentu lesa (na zachovanie všetkých “štádií” rastu lesa v priestore a čase prostredníctvom celej škály činností od zachovania “otvorených biotopov” až k ochrane starých stromov).</p>
<p>Štát: Francúzsko</p> <p>Názov: Integrácia biologickej diverzity do manažmentu lesných ekosystémov (LIFE95 ENV/F/000542)</p> <p>Príjemca: Inštitút rozvoja lesa (Institut pour le développement forestier)</p> <p>Kontakt: pán Gérard Dume Tel.: +33/1/40.62.22.80</p>	<p>Budovanie sústavy NATURA 2000 v zmysle smernice o biotopoch bolo výrazným zásahom do činností tých, ktorí “kompetentní” za starostkľivosť o krajinu, hlavne vlastníkov a manažérov lesa. V skutočnosti napriek tomu, že sú oficiálne uvedení v stratégiách lesníctva vo Francúzsku, Valónsku a Luxemboursku, ostávajú pre nich niektoré “environmentálne” pojmy, napríklad biologická diverzita lesa, neznáme. Preto bolo potrebné začať s rozsiahlym programom na zvyšovanie povedomia, informovanosti a na školenie miestnej samosprávy a lesníckych odborníkov:</p> <ul style="list-style-type: none"> • o typoch “lesných” biotopov a druhov z prílohy I a II, ako aj druhov vtáctva (z príloh smernice č. 79/409/CEE) a • o princípoch a dobrých postupoch trvalo udržateľného manažmentu lesných lokalít osobitného “ekologického” záujmu, ktoré sa nachádzajú vo všetkých 3 členských štátoch EÚ. <p>Cieľom projektu bolo, po prvé, nájsť reprezentatívne praktické ukážky rôznych typov biotopov a druhov z prílohy smernice č. 92/43/CEE, kde</p>

<p>Fax: +33/1/ 45.55.98.54 E-Mail: idf.paris@wanado.fr</p> <p>Trvanie: 1.1. 1996 –1.1.1999</p> <p>Celkový rozpočet: 839.593,26, z toho z LIFE: 406.007,69 (48,36 %)</p>	<p>sú známe predchádzajúce spôsoby manažmentu. Tieto ukážky mali byť referenčnými príkladmi na demonštrovanie celého systému. Ďalej bude vydaná príručka na určovanie a trvalo udržateľný manažment lesných druhov a biotopov európskeho významu v rámci atlantického a kontinentálneho biogeografického regiónu Francúzska, Valónska a Luxemburska. V príručke bude popisná časť a časť zameraná na činnosti spracovaná na základe predchádzajúcich terénnych výskumov. Príručka má byť vzdelávacou pomôckou pre zvyšovanie povedomia, informovanosti a pre školiace programy určené miestnym voleným predstaviteľom, odborníkom zodpovedným za riadenie ekonomických lesníckych organizácií a manažérom verejných a neštátnych lesov. Prácu v teréne budú uľahčovať referenčné príklady (na demonštrovanie celého systému).</p>
<p>Štát: Francúzsko</p> <p>Názov: Trvalo udržateľný manažment opadavých lesov s rôznou vekovou štruktúrou. (LIFE99ENV/F/000477)</p> <p>Príjemca: Lesnícka spoločnosť - Sociétés Forestière de Franche-Comté 22bis, rue du Rond-Buisson, 25220 Thise, France</p> <p>Kontakt: pani Marie Cosar, tel. +33(0)3/81474737 Fax: 33(0)3/818026 00</p> <p>Trvanie: 1.9. 1999 – 1.3. 2003</p> <p>Celkový rozpočet: 596.311,95, z toho z LIFE: 296.326,59 (49,69 %)</p>	<p>Pre trvalo udržateľné využívanie opadavých lesov s rôznou vekovou štruktúrou aj v súčasnosti existujú určité nástroje. Je však potrebné ich doplniť ďalšími nástrojmi a hlavne zabezpečiť ich preukázateľnosť a ďalší rozvoj, aby všetky tieto nástroje boli využívané vo väčšej miere a účinnejšie.</p> <p>Projekt pozostáva zo 4 činností:</p> <ul style="list-style-type: none"> * dopracovanie dopĺňujúcich nástrojov pre rozhodovanie, manažment a monitoring; na základe štúdia existujúcich informácií (plány manažmentu lesa, databázy...) a na základe odbornej diskusie medzi rôznymi špecialistami; * vytvorenie “vzorovej” sústavy týchto nástrojov v súčinnosti s vlastníkmí lesa: plán manažmentu lesa na 50 pilotných lokalitách s rozlohou 1 000 ha; * realizácia činností pre vlastníkov a manažérov lesa (školenie, popularizácia a iné): spolu približne 1 100 osôb; * zabezpečenie rozsiahleho a účinného rozšírenia výsledkov projektu prostredníctvom informačných dokumentov (príručka pestovania lesa, dokument pre rozhodovanie o výbere zásahov, schémy plánu manažmentu lesa, spôsobe monitoringu, videokazeta), prostredníctvom periodík (Bulletin de la Société Forestière de Franche-Comté, Revue Forestière Française, Bois National...) a medzinárodných stretnutí. Do celého procesu sú zapojené komunity ako vlastníci lesa. <p>Kým manažment lesov s rovnakou vekovou štruktúrou je dlhodobo využívaný a dobre známy, manažment lesov s rôznou vekovou štruktúrou je nový a stále nesprávne uplatňovaný – väčšinou intuitívne a len v obmedzenom rozsahu. Na zabezpečenie trvalo udržateľného manažmentu lesa je teraz však potrebné mať k dispozícii niekoľko dobre rozpracovaných metód manažmentu, ktoré zodpovedajú rôznorodosti miestnych podmienok. Osobitne v rámci manažmentu lesov s rôznou vekovou štruktúrou je možná lepšia intergrácia “environmentálneho hľadiska”. Pri intuitívnom prístupe v manažmente lesov s rôznou vekovou štruktúrou je vysoká pravdepodobnosť, že nebude v súlade so zásadami trvalo udržateľného manažmentu.</p> <p>Preto je cieľom projektu, aby vlastníci lesa (komunity a súkromní vlastníci) a “manažéri lesa” mali k dispozícii spoľahlivé odborné nástroje prípravy trvalo udržateľného manažmentu lesa s rôznou vekovou štruktúrou. Projekt bude realizovaný v Franche-Comté, v najlesnatejšom regióne Francúzska, kde je tradícia spolupráce. Projekt bude založený na partnerstve zástupcov verejných a súkromných lesov (SFFC, ONF, CRPF a vlastníci), odborníkov a vedcov. Podporí ho Európska komisia,</p>

	<p>regionálna rada Franche-Comté, ministerstvo životného prostredia a ministerstvo pôdohospodárstva.</p> <p>V čase ukončenia projektu (marec 2003) bude prostredníctvom projektu zabezpečený:</p> <ul style="list-style-type: none"> * trvalo udržateľný manažment lesov v rôznej vekovej štruktúrou v opadavých lesoch (regenerácia, rovnováha, stabilita); * podpora biologickej diverzity prostredníctvom diverzifikácie metód manažmentu; * v určitej miere aj lepšia ochrana ekosystémov a "citlivej" krajiny; * ekonomické výhody pre vlastníkov; * možnosti vidieckej zamestnanosti.
<p>Štát: Nemecko</p> <p>Názov: Integrovaná ochrana biotopov jarabice v Čiernom lese (LIFE98 NAT/D/005087)</p> <p>Príjemca: Forstliche Versuchs- und Forschungsanstalt Baden-Württemberg</p> <p>Kontakt: pán Rudolf Suchant Tel: 49/761/4018-0 Fax: 49/761/4018-333 E-Mail: suchant@fva.lfv.bwl.fv.de</p> <p>Trvanie: 1.5.1998 – 1.5.2002</p> <p>Celkový rozpočet: 228.651,21, z toho príspevok z LIFE: 114.325,61 € (50 %)</p>	<p>Feldberg, nachádzajúci sa v južnej časti Čierneho lesa, je s nadmorskou výškou 1493 najvyšším pohorím Baden-Württemberg. Je obľúbenou celoročnou destináciou pre cestovný ruch a športy, ročne ho navštívi 2 milióny osôb. Feldberg má hustú sieť turistických chodníkov, trás pre bežecké i zjazdové lyžovanie, ktorá by mala byť ďalej rozšírená. Súčasne je Feldberg, vzhľadom na nadmorskú výšku, jedným z posledných zvyškov sub-alpínskej fauny a flóry mimo alpského masívu. Typickými druhmi sú napríklad tetory a jarabica. Kto spozoruje tieto živočíchy alebo stopy ich prítomnosti, môže si byť istý, že nablízku sú aj ďalšie charakteristické druhy lesných biotopov týchto nadmorských výšok. Za posledné roky došlo v výraznom úbytku počtu jarabíc a to nielen vo Feldberg. Čierny les je fakticky poslednou "baštou" medzi populáciami jarabice v Alpách a malými skupinami v areáloch strednej Európy (napríklad Vosges a Ardennes). Na úbytku jarabíc sa s určitou podielou prítomnosťou a celoročnou prevádzkou infraštruktúry cestovného ruchu, ako aj lesníctvom, ktoré podporuje udržanie vysoko produkčných monokultúr, ktoré neposkytujú biotopy vhodné pre tieto druhy vtáctva.</p> <p>Na podporu jarabíc je zameraný výskumný program Lesníckeho výskumného ústavu v Baden-Württemberg. Ústav sa usiluje zainteresovať všetky strany na vytvorení modelu cestovného ruchu rešpektujúceho dlhodobé požiadavky a podmienky krajiny, ako aj viac "ekologické" lesníctvo. Takýto model by znamenal zlepšenie podmienok biotopov jarabice i ďalších druhov. Ústav vychádza z modelu, ktorý bol už úspešne uplatnený v strednej časti Čierneho lesa, prínosom bude spolupráca kolegov podobne zameraného prilejt LIFE vo francúzskej jure.</p> <p>Cieľom projektu je zvýšiť populáciu jarabice, schopnú prežiť z dlhodobého hľadiska a podporiť hodnoty jedinečných lesných biotopov vo Feldberg. Súčasťou projektu bude príprava a realizácia plánu manažmentu, v ktorom budú integrované záujmy lesníctva, cestovného ruchu a ochrany prírody. Podstatou projektu je, aby zainteresovaní od začiatku vzájomne spolupracovali. Jednostranné zákazy by nahradilo jasné usmernenie cestovného ruchu a usmernenie lesníctva, čím by sa zlepšili podmienky pre prežitie jarabice a projekt by bol modelom pre podobné projekty.</p>
<p>Štát: Nemecko</p> <p>Názov: Európska sústava</p>	<p>Plánované vyhlásenie národného parku v Hainich má za cieľ ochranu bukových lesov a ich sukcesných štádií. Súčasne by mohlo napomôcť ekonomickému rozvoju oblasti a poskytnúť miestnym komunitám úlohu</p>

<p>Natura 2000; plány manažmentu pre plánovanú prírodnú rezerváciu Hainich (LIFE95 NAT/D/000070)</p> <p>Príjemca: Durínske MŽP - Thüringer Ministerium für Landwirtschaft Naturschutz und Umwelt</p> <p>Kontakt: pán Uwe Spangenberg, tel: 49.361.21.44.330 Fax: 49.361.21.44.750</p> <p>Trvanie: 1.11.1995 – 1.1.1999</p> <p>Celkový rozpočet: 1.151.200 €, z toho z LIFE: 575.600 € (50 %)</p>	<p>katalyzátora ďalšieho rozvoja.</p> <p>Základnou otázkou tohoto projektu LIFE je preto príprava plánu manažmentu, ktorý okrem zvyčajných aspektov plánovania tiež bude zohľadňovať sociálne a ekonomické aspekty, akým je napríklad možný príspevok národného parku k miestnemu hospodárskemu rozvoju. V rámci projektu budú okrem prípravy plánu realizované činnosti na získanie podpory miestneho obyvateľstva, prostredníctvom práce s verejnosťou a hlavne cez komunikáciu so starostami a ďalšími zástupcami komunít z iných, už vyhlásených národných parkov.</p> <p>Oblasť Hainich v Durínsku má rozlohu 20 000 ha, z čoho väčšinu tvoria lesné porasty takmer nenarušené cestnou sieťou. Je to najrozsiahlejší súvislý opadavý les v Durínsku. Na ploche dvoch, v nedávnej minulosti opustených výcvikových lokalít Červenej armády sa zachovala ukážka súvislej sukcesie bukoveho lesa – od odlesnenej pôdy po dospelý opadavý les. Je to jedna z najlepšie zachovaných oblastí bukových lesov v Nemecku, kde nebola narušená prirodzená sukcesia lesa na ploche 8 000 ha. Ďalšou zaujímavosťou v Hainichu je, že na ploche 4 000 ha stále existuje "Plenterwälder" (les po stáročia obhospodarovaný výberkovou ťažbou) a 25 25 ha borievkového vresoviska.</p> <p>Nakoľko oblasť bola v blízkosti hranice bývalej NDR, zostala relatívne nenarušená. Od pádu Berlínskeho múru je však ohrozená rôznymi plánmi rozvoja infraštruktúry. Tak ako v iných častiach východného Nemecka je tu vysoká nezamestnanosť a rozhodujúcim kritériom rozvoja je ekonomická obnova oblasti.</p>
<p>Štát: Grécko</p> <p>Názov: Ochrana a manažment pohoria Mainalo (LIFE99 NAT/GR/006481)</p> <p>Príjemca: Arcadia S.A. – rozvojová agentúra – Development Agency of ArcPref Eleftheriou Venizelou, 34 22100 Tripolis Ellas</p> <p>Kontakt: pán Panayiotis Giannopoulos, tel: 0/71/234124, fax: 0/71/234209, e-Mail: plan@tri.forthnet.gr</p> <p>Trvanie: 1.1. 2000 – 1.1.2003</p> <p>Celkový rozpočet:</p>	<p>Cieľom projektu je rozvoj právnej ochrany, ako aj ochrana a trvalo udržateľný manažmentu regiónu. Jedným z hlavných opatrení je príprava a implementácia plánu manažmentu, ktorý je zameraný na manažment porastov borovice čiernej. Cieľom projektu je tiež reorganizácia intenzívneho lensíctva cez certifikačný systém ISO 14 000. Cieľom projektu je tiež vytvorenie akčného plánu cestovného ruchu, ktorý by napomohol miestnym úradom usmerňovať činnosti cestovného ruchu. Konkrétnymi činnosťami v rámci projektu sú napríklad oplocovanie "citlivých" oblastí, manažment vegetácie a vytváranie malých mokradí pre obojživelníky.</p> <p>Plánuje sa tiež obmedzenie prístupu na niektoré lesné cesty, úprava lesných chodníkov, zriadenie informačného strediska a dvoch stánkov. Na zvyšovanie povedomia verejnosti budú pripravené informačné brožúry, plagáty a diapozitívy, pre užívateľov lesa budú zorganizované semináre.</p> <p>Pohorie Mainalo leží v strede Peloponnese a je symbolom zachovaného prírodného a kultúrneho dedičstva. Sú tu zachované rozsiahle prírodné lesy, mediteránne kroviny a alpinske lúky, ako aj množstvo malých osád mimoriadne významných z hľadiska historického i kultúrneho. Vzhľadom na zemepisnú polohu je Mainalo prirodzenou hranicou medzi masívom severného Peloponézu a južného (Taigetos) a východného Peloponézu (Parnonas). Vzhľadom na hodnotné zdroje dreva sa oblasť využíva na komerčné pestovanie lesa a dochádza tu k budovaniu siete lesných ciest. V biotopoch alpínskych lúk je problémom nadmerná pastva a nekontrolovaný rozvoj horskej turistiky. Všetky tieto činnosti vedú k fragmentácii a ničeniu biotopov. V kombinácii s poľovníctvom a nezákonným zberom rastlín dochádza k situácii, že z hľadiska ochrany nie</p>

<p>1.418.515,68, z toho z LIFE: 709 257,84 (50 %)</p>	<p>je priaznivý stav druhov rastlín a živočíchov zaradených do prílohy II smernice č. 92/43/EHS. Napriek tomu, že oblasť má veľký “ekologický” význam, prírodné zdroje nie sú predmetom právnej ochrany.</p>
<p>Štát: Taliansko</p> <p>Názov: Integrovaný akčný plán na ochranu 2 lokalít NATURA 2000 sites (LIFE98 NAT/IT/005112)</p> <p>Príjemca: Università degli Studi di Udine - Dip. di Scienze della Produzione Animale Via S. Mauro, 2 33010 Pagnacco (UD) Italia</p> <p>Kontakt: pán Piero Susmel, tel: 9/0432/65011; fax: 39/0432/660614 E-Mail: Piero.Susmel@dspa.uniud.it WWW-Page: http://www.uniud.it/dspa/</p> <p>Trvanie: 1.1. 1999 – 1.1.2002</p> <p>Celkový rozpočet: 665.799,42 €, z toho príspevok z LIFE: 332.899,71 € (50 %)</p>	<p>Cieľom projektu je integrovaný systém manažmentu prírodných zdrojov a pastvy v lesoch v rámci dvoch navrhovaných území európskeho významu (pSCIs), ktorý by mal umožniť prepojenie záujmov ochrany prírody so sociálnym a ekonomickým rozvojom. Prvým krokom je vymedzenie lesa v Tarvisio ako chránené vtáčie územie (SPA) v zmysle smernice o vtácoch. Ďalej bude spracovaný plán manažmentu s činnosťami pre ochranu 7 typov biotopov a 14 druhov významných z hľadiska Spoločenstva, ktoré sú v oblasti prítomné. S cieľom znížiť nepriaznivý vplyv činností človeka by sa malo uskutočniť usmernenie cestovného ruchu, spracovať plán manažmentu poľovníctva, mali by byť zapojené miestne záujmové skupiny (lesníctvo a chov dobytka). Súčasťou projektu bude aj práca s verejnosťou. Výsledkom činností v lesníctve, by okrem zlepšenia biotopov malo byť aj posilnenie populácií druhov <i>Rosalia alpina</i>, <i>Lynx lynx</i>, <i>Canis lupus</i>, <i>Ursus arctos</i> a viacerých druhov vtákov vymenovaných v prílohe I smernice o vtácoch.</p> <p>Tarvisio má strategickú polohu v strete hraníc Talianska, Rakúska a Slovenska. Cez tento koridor prechádzajú do Talianska medvede z ostatných dvoch štátov a osídľujú vhodné biotopy. Kvôli prítomnosti mnohých druhov vtáctva by územie malo byť vymedzené za SPA, ministerstvo pre poľnohospodársku politiku už v tomto smere vykonalo príslušné administratívne opatrenia. V oblasti už boli vymedzené dva pSCIs na ochranu bohatej a rozmanitej vegetácie: značný podiel majú porasty <i>Pinus nigra</i>, zmiešané bukové lesy, alpínske vápnomilné bylinno-travné porasty, alpínske a subalpínske vresoviská a psicové porasty. Z prioritných druhov živočíchov je prítomný medveď hnedý, vlk dravý a z chrobákov <i>Rosalia alpina</i>.</p> <p>Z činností človeka má v oblasti najväčší vplyv cestovný ruch, prevádzkovaný v lete i zime, a často bez usmernenia a zohľadnenia biologickej rovnováhy lesa a cyklov rastlín a živočíchov. Rozšírené je aj poľovníctvo, zamerané na lov vysokej zveri a vtáctva. V dôsledku zníženia alebo zmeny tradičnej pastvy v lese dochádza k úbytku lúk a znižovaniu počtu typických “ukážok” využívania lesného prostredia.</p>
<p>Štát: Taliansko</p> <p>Názov: Príroda Valgrande (LIFE95/NAT/IT/000764)</p> <p>Príjemca: Ente Parco Nazionale Valgrande Villa S. Remigo,</p>	<p>Prostredníctvom projektu LIFE bude poskytnutá podpora Európskej komisie pre spracovanie plánov manažmentu vychádzajúcich zo strategických priorít. Plány budú spracované pre manažment lesa, kontrolu vstupu do národného parku, manažment voľne žijúcich organizmov, využitie krajiny a celkový “ekologický” manažment národného parku.</p> <p>V národnom parku bude vytvorený geografický informačný systém – GIS, spoločne s inštitúciami na regionálnej a národnej úrovni, čím sa umožní prepojenie ich databáz. Spolupráca je významná pre prípravu plánov a ich implementáciu. Súčasťou projektu budú tiež kampane pre verejnosť</p>

<p>Via S. Remigo 28922 Verbania Pallanza (VB)</p> <p>Kontakt: pani Franca Olmi, tel. 39-0323.557.960 Fax: 39- 0323.556.397 E-Mail: parco.nazionale.valgr ande@comunic.it WWW-Page: http://www.parks.it</p> <p>Trvanie: 1.1.1995 – 1.1.1999</p> <p>Celkový rozpočet: 228.800, z toho z LIFE: 114.400 (50 %)</p>	<p>s cieľom informovať, ale aj zapojiť miestne obyvateľstvo do vytvárania podmienky pre trvalo udržateľný rozvoj celej tejto súvislej prírodnej oblasti.</p> <p>Valgrande v Piedmont predstavuje jednu z najvýznamnejších oblastí v rámci Álp z hľadiska voľne žijúcich organizmov. Je tu len niekoľko ciest, ekonomické činnosti sú veľmi obmedzené a chýba tu infraštruktúra cestovného ruchu. Národný park Valgrande bol vyhlásený na ploche 12 000 ha, SPA bolo vymedzené na území s rozlohou 3 400 ha, žije tu viacero druhov vtáctva uvedených v prílohách smernice č. 79/409/EHS a biotopov i druhov vymenovaných v prílohách smernice č. 92/43/EHS, vrátane prioritných typov biotopov akými sú kvetnaté psicové porasty, aktívne vrchoviská a silikátové skalné sutiny.</p> <p>Národný park Valgrande bol vyhlásený v roku 1993. Hlavnými prioritami rady NP pre tento rok sú rozvoj metód prevencie vzniku početných požiarov v lese a riešenie nepriaznivých vplyvov neregulovaného pohybu turistov.</p>
<p>Štát: Švédsko</p> <p>Názov: Ukážka metód monitoringu trvalo udržateľného lesníctva (LIFE98 ENV/S/000478)</p> <p>Príjemca: Skogsstyrelsen 551 83 Jönköping Sverige</p> <p>Kontakt: pán Erik Sollander, tel: +46 36 15 57 27, fax: +46 36 16 61 70 E-Mail: erik.sollander@svo.se e WWW-Page: http://www.svo.se</p> <p>Trvanie: 1.7.1998 – 1.1.2002</p> <p>Celkový rozpočet: 1.950.071,29, z toho z LIFE: 968.337,79 (49,66 %)</p>	<p>V projekte budú demonštrované a porovnávané metódy monitoringu rôznych aspektov trvalo udržateľného lesníctva v Švédsku, Francúzsku, Dánsku, Nemecku a Fínsku. Z analýzy chýbajúcich častí (gap analysis) v rámci pan-európskeho procesu na ochranu lesov bude viditeľné, aké metódy je potrebné ďalej rozvíjať. Budú spracované nové metódy, niektoré metódy budú upravené a testované v pilotných územiach. Výsledkom bude podpora trvalo udržateľného lesníctva v európskych krajinách.</p> <p>Projekt vychádza z potreby efektívneho posúdenia trvalo udržateľného využívania lesov. Takmer v každom štáte v Európe došlo v posledných rokoch k revízii koncepcií lesníctva. V projekte budú demonštrované možnosti monitoringu udržateľnosti lesníctva, vychádzajúce z nových podmienok a metód.</p> <p>Vedúcou inštitúciou je Švédska národná rada pre lesníctvo, ktorá bude spolupracovať s dánskym Výskumným ústavom les a krajinu, fínskym Strediskom pre rozvoj lesníctva (TAPIO), francúzskym Ústavom pre rozvoj lesníctva (CEMAGREF), nemeckou Niedersächsische Forstliche Versuchsanstalt a Švédskou agentúrou pre životné prostredie.</p> <p>Projekt vychádza zo šesť pan-európskych kritérií a kvantitatívnych indikátorov trvalo udržateľného lesníctva. V prvej fáze sa vykonajú “národné” analýzy toho, či sú súčasné metódy monitoringu v súlade s kritériami a analýza vhodnosti použitia ďalších indikátorov. V druhej fáze každý štát vyhodnotí v pilotných územiach vybrané indikátory. Do procesu budú prizvané aj ďalšie organizácie. Osobitná pozornosť bude venovaná použiteľnosti a presnosti metód, ako aj efektívnosť ich nákladov. Súčasťou projektu bude neustála výmena skúseností získaných na národnej úrovni a tieto skúsenosti budú neustále porovnávané.</p> <p>Každá z partnerských inštitúcií zabezpečí zviditeľnenie výsledkov projektu v rámci štátu, súčasťou čoho budú aj semináre. Francúzski partneri pozvú kolegov z Belgicka, Luxemburska a štátov pri Stredozemnom mori. Dolné</p>

	<p>Sasko pozve ďalšie nemecké štáty a Rakúsko; Dánsko pozve Spojené kráľovstvo, Írsko a Holandsko. Fínsko a Švédsko pripraví seminár pre pobaltské štáty a Nórsko (v Švédsku sa bude konať úvodný seminár a vo Fínsku záverečný, na ktorom budú hodnotené silné a slabé stránky jednotlivých metód).</p>
<p>Štát: Švédsko</p> <p>Názov: Ochrana západnej tajgy v Svealand a Götaland (LIFE98 NAT/S/005369)</p> <p>Príjemca: Švédska agentúra životného prostredia -Swedish Environmental Protection Agency (SEPA)</p> <p>Kontakt: pani Christina Lindhal Tel: 46/8,6981409, fax: 46/8.6981042 E-mail: christina.lindhal@environ.se</p> <p>Trvanie: 1.2.1998 – 1.7. 2002</p> <p>Celkový rozpočet: 4.007.959,68 €, z toho z LIFE: 2.003.979,84 € (50 %)</p>	<p>Západná tajga je prioritným typom biotopu, ktorý sa v rámci Spoločenstva vyskytuje len v Švédsku a Fínsku. Je pre ňu charakteristická prítomnosť mladých i vekovo starých ihličnatých i listnatých porastov, pralesov hodnotných z biologického hľadiska, keďže sú biotopom pre mnohé ohrozené druhy živočíchov a rastlín. Odumreté drevo má osobitnú úlohu v tomto procese a jeho úbytok predstavuje jednu z najvýznamnejších hrozieb pre biologickú diverzitu. Toto prírodné bohatstvo bolo zachované z dôvodu, že lesy boli ponechané po stáročia bez zásahu alebo zásah človeka bol len malý, dochádzalo tu iba k samovoľným požiarom.</p> <p>V súčasnosti však vo väčšine pôvodných prirodzených lesov dochádza k ťažbe a náhrade pôvodných porastov monokultúrami. Odhaduje sa, že z pôvodných lesov západnej tajgy sa zachovali len približne 3 % a aj tu hrozí nebezpečenstvo komerčnej ťažby. Práve z tohoto dôvodu bol tento typ biotopu označený v smernici o biotopoch za prioritný a Švédska agentúra pre životné prostredie začala národný program jeho ochrany. Ochrana významných biologických zdrojov zachovalých častí západnej tajgy spočíva v rozsiahlych opatreniach na obmedzenie komerčného lesníctva. Jedinou možnosťou dlhodobej ochrany je výkup pozemkov od vlastníkov pozemkov alebo ich kompenzácia. Projekt je zameraný na 7 z najlepšie zachovaných oblastí ihličnatých lesov (69 - 992 ha) v južnom strednom Švédsku. Po odkúpení sú územia ponechané na prirodzený rozvoj, len v dvoch oblastiach sa sčasti plánuje vypaľovanie za účelom obnovy vhodných podmienok pre určité druhy.</p> <p>Projekt by, spolu s dvoma ďalšími projektami, ktoré sa budú tento rok vo Švédsku realizovať, mal významným spôsobom prispieť k dlhodobej ochrane tohto typu biotopu v rámci Európskej únie.</p>
<p>Štát: Spojené kráľovstvo</p> <p>Názov: Zabezpečenie cieľov Natura 2000 v New Forest (LIFE97 NAT/UK/004242) Príjemca: Hampshire County Council, The</p>	<p>Vplyvné konzorcium organizácií – zabezpečujúcich pasenie, lesníctvo a ochranu prírody – spoločne pripravilo ambiciózný program pre New Forest, zameraný na celý rad opatrení manažmentu biotopov a ich obnovy, berúc do úvahy hlavné ohrozujúce faktory. Hlavnými cieľmi je príprava plánu manažmentu pre celé pSCI; zvýšenie rozlohy pozemkov, kde cieľom vlastníctva i využívania je ochrana prírody; obnova 4 000 ha biotopov pSCI na dosiahnutie ich priaznivého stavu. Väčšinu obnovných prác bude tvoriť odstraňovanie rododendronov, odstraňovanie nasadených a invázných ihličnatých drevín, výsadba tradičných listnatých porastov, manažment lesnej krajiny (napríklad “pollarding”), kontrola erózie a obnova pôdy. Jedným z najviac inovatívnych prvkov projektu je činnosť na dosiahnutie</p>

<p>Castle, Winchester SO23 8UE Hampshire United Kingdom</p> <p>Kontakt: pán Tim Greenwood, tel: 44.1962.841841 Fax: 44.1962.846776 E- Mail:plantg@hants. gov.uk</p> <p>Trvanie: 1.2.1997 – 1. 10. 2001</p> <p>Celkový rozpočet: 7.488.389,67, z toho z LIFE: 3.744.911,76 (50,01 %)</p>	<p>dlhodobého zachovania pasenia v New Forest. Z hľadiska záujmov ochrany prírody je veľmi dôležité, aby tradičné spôsoby spásania – poníkmi, dobytkom a ošípanými – neustupovali. Najviac je v New Forest ohrozené pasenie poníkov, preto sú v projekte motivačné nástroje na činnosti smerujúce k zlepšeniu úrovne stád a na vytvorenie konkurenčného prostredia vlastníkov poníkov.</p> <p>New Forest (Nový les) ustanovil v 11. storočí Viliam Dobyvateľ ako poľovnícku oblasť s rozlohou takmer 300 km². Pravdepodobne je však New Forest najznámejší ako územie so zachovalou „otvorenou“ lesnou krajinou a voľne sa pohybujúcimi pasúcimi čriedami poníkov. Z hľadiska záujmov Spoločenstva je tu 9 typov biotopov (vrátane 3 prioritných), 2 druhy vymenované v smernici o biotopoch a 5 druhov z prílohy I smernice o vtákoch. Vzhľadom na svoju polohu v husto osídlenom južnom Anglicku, je New Forest magnetom pre návštevníkov, ročne ich sem príde približne 16 miliónov. Vysoká návštevnosť so sebou prináša problémy: eróziu a rušenie rekreačnými aktivitami. V dôsledku zalesnenia nepôvodnými druhmi tu boli vytvorené ihličnaté monokultúry, ktoré sú vzdialené od pôvodného charakteru územia. Integritu územia ohrozujú aj ďalšie invázne druhy, ako papraď (bracken) a rododendron.</p>
---	---

8.3 Príklady projektov Leader+ a Interreg III

LEADER+ a Interreg sú iniciatívami Spoločenstva, ktorých cieľom je podporovať trvalo udržateľný rozvoj na vidieku a v cezhraničných oblastiach. Pri kombinácii ochrany prírody a hospodárskych záujmov v rámci lesníctva, by projekty LEADER+ mohli byť jednou z možností pre financovanie inovatívnych prístupov k manažmentu lokalít NATURA 2000 (pozri webovú stránku v poznámke pod čiarou v časti 8,3,4).

Skupina LEADER v Garfagnana v talianskom regióne Toskánsko implementovala sériu projektov zameraných na manažment lesa, ktorý súčasne chráni životné prostredie a vytvára pracovné príležitosti. V rámci projektov prebiehali paralelne „predstavenie“ a experimentálne uplatnenie „ekologického manažmentu lesa“ v oblasti a, na základe školiacich programov, boli realizované ďalšie činnosti „ekolesníctva“ – experimentálne použitie lesných mechanizmov, ktoré sú lepšie prispôbené ťažbe lesa a čo je najdôležitejšie, aj pestovanie pôvodných druhov drevín, ktoré boli používané na obnovu/zalesnenie prírodných oblastí vážne poškodených eróziou a záplavami.

Kľúčové prvky:

- Akreditové školenie lesných robotníkov a nezamestnaných, za účelom posilnenia postavenia lesníctva ako sektoru so zásadným významom pre miestnu zamestnanosť a za účelom obnovy poškodených alebo zraniteľných častí životného prostredia.
- Rozšírenie vhodných postupov v oblasti obnovy krajiny a vegetácie, ktorá bola poškodená eróziou a záplavami
- Špecializácia lesných škôlok na pestovanie pôvodných druhov drevín.

Mnohé ďalšie projekty Leader+ boli realizované „v malom rozsahu“ pre marketing a spracovanie „lesných produktov“.

8. 4 Plány vidieckeho rozvoja a lesníctvo

Podanie vyčerpávajúcich informácií o lesníckych „prvkoch“ v rámci plánov rozvoja vidieka v súčasnom rozpočtovom období sa ukázalo ako úloha prekračujúca rámec tejto príručky. Vyžaduje to totiž výskum vo veľkom rozsahu, programy sú komplexné a mnohé prvé správy o projektoch, ktoré začali v roku 2001 a trvajú dodnes, ešte neboli dosiaľ spracované.

Veľmi zaujímavý pokus prezentovať syntézu súčasného stavu činností súvisiacich s lesníctvom, ktoré sú súčasťou rozvojových programov, pochádza zo Spojeného kráľovstva. Projekt realizuje Univerzita v Gloucestershire a Univerzita v Exeter v spolupráci s Inštitútom pre európsku environmentálnu politiku (Institute for European Environmental Policy - IEEP). Kolektív vedený Prof. H. Bullerom and Prof. M. Winterom predložil správu porovnávajúcu programy rozvoja vidieka niekoľkých členských štátov Európskej únie a prehľad používaných „prvkov lesníctva“. Projekt zadala Komisia Spojeného kráľovstva pre lesníctvo a Skupina pre stratégiu využívania krajiny, ktorú vytvorili agentúry Veľkej Británie pre vidiek. Je k dispozícii na webovej stránke www.forestry.gov.uk.

8.5 Pro Silva –prírode blízke lesníctvo

PRO SILVA je Európskou federáciou lesníkov, ktorí sú zástancami typu manažmentu lesa s názvom „continuous cover forestry“.

Pro Silva podporuje realizáciu lesného hospodárstva založenej na:

- výmene informácií v rámci regionálnych pracovných skupín;
- „vytvorení“ ukázkových lesov (pre demonštráciu);
- stretnutiach a exkurziách do ukázkových lesov;
- spolupráci so vzdelávacími a vedeckými inštitúciami a ich orgánmi.

PRO SILVA PRINCÍPY PRE LESNÍCTVO

PRO SILVA podporuje manažment lesa, v ktorom je optimálne zabezpečené zachovanie, ochrana a využívanie lesných ekosystémov takým spôsobom, že ekologické a socio-ekonomické funkcie sú trvalo udržateľné a sú prínosom; prínosy pre spoločnosť je možné rozdeliť do štyroch skupín:

1. OCHRANA EKOSYSTÉMOV

Akékoľvek je želanie spoločnosti využívať lesy, životaschopnosť a vzájomné vzťahy foriem života v rámci lesných ekosystémov je základom pre všetky ďalšie funkcie lesa. Ochrana a v prípade potreby aj obnova ekosystémov je preto hlavnou prioritou.

Podľa PRO SILVA sa odporúčajú tieto postupy na zabezpečenie funkčnosti lesných ekosystémov:

- Venovanie dostatočnej pozornosti (t. j. zachovanie alebo obnova) prirodzeného „modelu“ lesnej vegetácie, využívajúc pritom to, čo les poskytuje;
- Zachovanie pôdnej produktivity prostredníctvom „súvislého zápoja“ a ponechaním biomasy v lese (vrátane odumretých stromov);
- Rozširovanie zmiešaných lesov s osobitnou pozornosťou na zriedkavé a ohrozené druhy;

- Obmedzenie používania nepôvodných druhov drevín na prípady, kedy je to nevyhnutné z ekonomických dôvodov a ak môžu byť v určitej miere premiešané s pôvodným typom vegetácie;
- V osobitných prípadoch vylúčiť akúkoľvek ťažbu.

2. OCHRANA

Na získanie úžitkov i v rámci ochranných funkcií lesa PRO SILVA považuje za zásadné uplatniť nasledovné postupy:

- Prijat' holistický prístup zahŕňajúci zachovanie pokryvnosti lesa;
- Dosiahnuť špecifické biologické aspekty ochranných funkcií lesa – opatreniami ako je obmedzenie využívania lesa, použitie nepôvodných druhov, hnojív, spôsoby ťažby, odvodnenie a iné;
- Vytvoriť regionálnu sieť chránených lesných oblastí rôzneho typu, vrátane porastov, ktoré sú bez zásahu človeka;

3. PRODUKCIA

PRO SILVA podporuje manažment lesa a využívanie jeho obnoviteľných zdrojov, akým je drevo a ostatné „lesné produkty“.

Pre dosiahnutie funkčných produkčných lesov PRO SILVA odporúča tieto metódy:

- Zachovať pokryvnosť lesa na zachovanie produktivity pôdy;
- Podporiť výskyt porastov vo všetkých vývojových fázach s využitím výberkovej ťažby a výchovy porastu;
- Zachovať optimálnu mieru prírastkov drevnej hmoty;
- Smerovať k rovnováhe medzi prírastkom drevnej hmoty a ťažbou na jednotlivých lesohospodárskych celkoch;
- Pri ťažbe a výchove porastu venovať pozornosť funkciám každého stromu;
- Vyhnúť sa holorubom a ďalším postupom, ktoré poškodzujú kontinuitu lesa;
- Odstrániť „vekovú hranicu“ (v rámci rotácie), podľa ktorej by sa určovalo, kedy sa má uskutočniť ťažba jednotlivých stromov;
- Podporiť spontánnu obnovu a rozvoj lesa prostredníctvom ťažby podľa jednotlivých stromov alebo ich skupín v rámci dlhých regeneračných období;
- Podporiť metódy ťažby, ktoré nepoškodzujú pôdu ani porast;
- Minimalizovať použitie doplnkových látok (hnojivá a prostriedky chemickej ochrany rastlín);
- Limitovať početnosť poľovnej zveri na úroveň, ktorá zodpovedá únosnosti územia.

4. REKREÁCIA, A KULTÚRNE ASPEKTY

PRO SILVA uznáva rastúci význam lesov pre „fyzické a mentálne zdravie“ populácie, hlavne v husto osídlených štátoch Európy.

Pre rozvoj rekreačných funkcií lesa PRO SILVA odporúča tieto postupy:

- Uprednostniť „tiché“ formy rekreácie prostredníctvom vybudovania vhodných turistických chodníkov a iných zariadení;
- Ak je to potrebné, koncentrovať rekreačné zariadenia a služby do určených zón;
- Podporiť výskyt stromov, hájov a ďalších osobitných krajinných prvkov, ktoré sú pre návštevníkov atraktívne;
- Zachovať a podporiť rôzne štruktúry lesa, ktoré sú pre návštevníkov atraktívne;

- Vymedziť územia „pre prírodu“, kde budú vylúčené zásahy človeka a príroda sa bude vyvíjať samovoľne;
- Zachovať lúky v lesoch, údolia, skalné útesy, vodné toky, vyhliadky a podobne.

Z uvedeného textu vyplýva, že manažment lesa v zmysle princípov PRO SILVA môže byť celkom porovnateľný s vymedzením lokalít NATURA.

Princípy PRO SILVA prijal značný počet verejných a súkromných vlastníkov lesa ako východisko pre obhospodarovanie lesných pozemkov.

Kontaktná osoba:

*pán Thomas Harttung, prezident PRO SILVA, Barritskov God , 7150 Barrit, Dánsko
Tel. : + 45 75691177, e-mail: Th@barritskov.com*

8.6 Úľavy z hľadiska ochrany prírody (conservation easements): americké riešenie

A “conservation easement” je právnym nástrojom vo všeobecnosti využívaným v USA na zachovanie pozemkov pred ich ďalším „rozvojom“. Jedná sa o uzavretie dobrovoľnej dohody medzi vlastníkom pozemku a oprávnenou organizáciou, akou je napríklad „land trust“ alebo vládna inštitúcia. V dohode sú upravené obmedzenia pre činnosti a bežné využívanie pozemkov „výmenou“ za kompenzáciu vlastníkov pozemkov. Vlastníci pozemkov sa môžu „vzdať“ vlastníckých práv na svojom vlastníctve – selektívnym spôsobom, „úľava“ (easement) môže byť dohodnutá len pre časť pozemku.

Zvyčajne tretia strana je zodpovedná za monitoring dodržiavania dohodnutých obmedzení. V každom prípade si vlastník plné oprávnenia s ohľadom na pozemok, môže ho predat' kedykoľvek a komukoľvek si želá, hoci „úľavy“ (easements) sú dlhodobé a sú zaznamenané v územnom katastri.

Tento systém kompenzácie ušlého zisku a kapitálového zníženia sa ukázal ako efektívny nástroj proti “šíreniu urbanizácie” a viedol k ochrane lesov (“working forests”) v oblastiach s vysokou biologickou diverzitou v mnohých štátoch USA. Úľavy pre ochranu prírody (conservation easements) môžu byť financované z rozpočtu pre ochranu prírody alebo z prostriedkov súkromných nadácií, povolené sú aj všetky formy spolufinancovania – zo strany verejných i súkromných finančných zdrojov. Takýto nástroj tiež umožňuje spoluprácu medzi verejným sektorom a viacerými nadáciami, združeniami, mimovládnyimi organizáciami a jednotlivými rodinami farmárov, bez narušenia sociálnych štruktúr vidieckych oblastí.

Informácie:

Society of American Foresters (SAF) - April/May and June/July 2002 issues of “Journal of Forestry” alebo webová stránka <http://www.safnet.org/pubs/periodicals.html>

8.7 Príklad z opačnej strany: ochrana prírody na súkromných pozemkoch v Tasmánii

Na vytvorenie systému chránených území, ktoré by skutočne reprezentovali výnimočne rozmanité prírodné dedičstvo Austrálie, austrálska vláda vytvorila systém „zmlúv pre ochranu prírody (“conservation covenants”) určených súkromným vlastníkom. Sú doplnkom opatrení v rámci chránených území vo verejnom vlastníctve. Tieto zmluvy sú dobrovoľné a v rámci nich je pre územia s vedecky potvrdenou „hodnotou“ pre ochranu prírody upravený finančný príspevok/ odmena vlastníkom za to, že na svojich pozemkoch neumožnia ďalší

rozvoj, že akceptujú obmedzenia hospodárskeho využitia alebo realizujú opatrenia na manažment biotopov.

Regionálna správa Tasmánie spracovala popis postupných krokov pre účasť v „**programe pre súkromné lesné rezervácie**“:

1. Kontakty medzi vlastníckmi pozemkov a programov s cieľom začatia procesu posudzovania.
2. Návštevy „orgánov ochrany prírody“ na lokalite alebo lokalitách za účelom vysvetlenia povinností a „odmien“ za účasť v programe a posúdenia zdrojov, ktoré by boli predmetom ochrany.
3. Využívajúc informácie získané z posudzovania, vedecká poradná skupina pripraví odporúčania o možnom začlenení lokality do systému súkromných lesných rezervácií. V prípade, že odporúčania sú pozitívne, pripraví „negociátor“ návrh zmluvy, ktorá vyhovuje všetkým stranám.
5. Poradný výbor posúdi návrhy zmúv, ktoré boli prerokované a odporučí, aby boli na úrovni ministerstva posúdené z hľadiska financovania.

*Kontaktná osoba: Dr. Steven Smith, e-mail: steven.smith@dpiwe.tas.gov.au
www.privaterfa.tas.gov.au*

9. Všeobecné závery o lesníctve a lokalitách NATURA 2000

Proaktívny prístup –účasť vlastníkov lesa a lesníkov v diskusiách na všetkých úrovniach - je prvotnou podmienkou zachovania multifunkčného lesníctva na lokalitách NATURA 2000. Pokiaľ nie je žiadny zámer zastaviť na lokalitách NATURA 2000 hospodárske činnosti v lese, ekonomické funkcie lesa, ktoré sú pre lesnícky manažment zvyčajne tie najdôležitejšie, budú musieť byť na väčšine „lesných“ lokalít NATURA 2000 prispôbené požiadavkám „ekologických“ funkcií a ochrany biologickej diverzity.

Môže to znamenať zmenu súčasných spôsobov manažmentu lesa, či už cez nájdenie nových a doplnkových zdrojov príjmov na zachovanie tradičného spôsobu manažmentu, ktorého výnosnosť je na ústupe, alebo zvýšením podnetov na využitie „produktov lesa“ takým spôsobom manažmentu, ktorý je založený na ochrane a ktorý nahradí získavanie prírodného „materiálu“ neobnoviteľným spôsobom, ktorý vo väčšej miere znečisťuje prostredie a vyžaduje intenzívnejšie energiu. Nie je nemožné nájsť rovnováhu medzi potenciálom miestneho rozvoja založeného na ochrane krajiny, prírody a miestnych kultúr a dosiahnutím globálnych cieľov životného prostredia. Nakoľko väčšinu regiónov, ktoré majú výnimočný význam z hľadiska ochrany prírody, možno označiť za ekonomicky „znevýhodnenú“, bolo by chybou trvať na tom, aby súperili s regiónmi, kde je krajina využívaná intenzívnym spôsobom. Ak sa takéto územia majú uplatniť v konkurencii, ich výhody je potrebné hľadať vždy z hľadiska ich „kvality“, ktorá je faktorom diferenciacie.

Lokality NATURA 2000 majú takéto „kvality“ - vďaka výnimočným prírodným zdrojom v nich môže (pokračovať) získavanie „tovarov“ a poskytovanie služieb spôsobom rešpektujúcim životné prostredie a kultúru za predpokladu, že bude uplatňovaný koncept trvalo udržateľného manažmentu lesa (SFM), vychádzajúci z predpokladu, že „ekologické požiadavky“ nie sú izolované od ďalších funkcií lesa, ale ich cieľom je dosiahnutie spoločných prínosov z hľadiska ekonomického, ekologického a sociálneho. Toto tiež znamená zvýšenú mieru práce s verejnosťou hlavne s ohľadom na lesníkov a asociácie vlastníkov lesa, aby sa poukázalo na to, že ak majú byť splnené záväzky ochrany biologickej diverzity,

niekedy môže byť najvhodnejšou cestou do budúcnosti „produkcia tovarov“ trvalo udržateľným spôsobom používaným v minulosti.

9. Zoznam literatúry

- AMMER, C. & STIMM, B., 1995. *Biodiversität im und Waldbau im Bergwald- eine Fallstudie*. Ludwig-Maximilians-Universität, München, Germany
- BARBIER, J.-M., 2000. Proceedings of International Conference on Natura 2000 in France and the EU, Metz, 5-6 Dec. 2000
- BEST, C., 2002. *America's private forests, challenges for conservation*. Journal of Forestry, Apr/May 2002.
- BM VEL, 2002. *Report on the Implementation of the Strategy on Forestry and Biodiversity*. Federal Ministry of Consumer Protection, Food and Agriculture, Bonn, Germany.
- BUCHWALD, E. and SØGAARD, S., 2000. *Danske Naturtyper i det europæiske NATURA 2000 netværk*. Danish Forest and Nature Agency, Copenhagen.
- CEPF – Confédération Européenne des Propriétaires Forestiers, 2001. *Europe's forests*. Brochure of CEPF, Brussels and Luxembourg.
- CHRISTOPHERSEN, T. and WEBER, N. 2002. *The Influence of NGOs on the Creation of Natura 2000 during the European Policy Process*. Journal of Forest Policy and Economics, Elsevier Science, Amsterdam (in print).

10. Užitočné elektronické adresy

Téma	Inštitúcia/ Agentúra/NGO	adresa
Prístup k informáciám o životnom prostredí	United Nations Economic Commission for Europe – Hospodárska komisia Organizácie Spojených národov pre Európu	http://www.unece.org/env/pp/
Bernský dohovor	Council of Europe - Rada Európy	http://www.nature.coe.int
Biologická diverzita – mechanizmus „clearing house“	European Environment Agency – Európska agentúra životného prostredia	http://biodiversity-chm.eea.eu.int
Smernica o vtákoch – text	DG Environment – generálne riaditeľstvo EK pre životné prostredie	http://www.europa.eu.int/comm/environment/nature/legis.htm
Dohovor o biologickej diverzite	CBD Secretariat- sekretariát dohovoru	http://www.biodiv.org
Ochrana životného prostredia v Európe	EEB – European Environmental Bureau – Európske byro pre životné prostredie	http://www.eeb.org/Index.htm
Mechanizmus „clearing	European Environment	http://biodiversity-chm.eea.eu.int

house“ EK pre biologickú diverzitu	Agency – Európska agentúra životného prostredia	
Európske časopisy a publikácie o ochrane prírody	European Centre for Nature Conservation – Európske stredisko pre ochranu prírody	http://www.ecnc.nl/
Certifikácia manažmentu lesa	PEFC – Pan-European Forest Certification – Pan-európska certifikácia lesa	http://www.pefc.org/
Certifikácia manažmetnu lesa	FSC – Forest Stewardship Council	http://www.fscoax.org/
Matrica na certifikáciu manažmentu lesa	CEPI – Confederation of European Paper Industries – Konfederácia európskeho papierenského priemyslu	http://www.cepi.org/htdocs/newsletters/
Zdroje lesa	European Forest Institute – Európsky ústav lesa	http://www.efi.fi
Zdroje lesa	United Nations Economic Commission for Europe – Timber Section – Sekcia ťažby pri Hospodárskej komisii Organizácie Spojených národov pre Európu	http://www.unece.org/trade/timber/Welcome.html
Lesy a biologická diverzita – výskum indikátorov	BEAR Project – projekt Medveď	http://www.algonet.se/~bear
Financovanie ochrany prírody	Institute for European Environmental Policy- Inštitút pre európsku environmentálnu politiku	http://www.ieep.org.uk/eufunds.html
Slovník medzinárodných pojmov o prirodzených lesoch a ich výskume	EFI – European Forest Institute (COST E4, 1999) – Európsky inštitút lesa	http://www.efi.fi/Database_Gateway/FRRN/howto/glossary.html..
Smernica o biotopoch - text	DG Environment – Generálne riaditeľstvo EK pre životné prostredie	http://www.europa.eu.int/comm/environment/nature/legis.htm
Indikátory biologickej diverzity lesov v Európe	BEAR Project – projekt Medveď	http://www.algonet.se/~bear/
Medzinárodná ochrana biologickej diverzity	World Wide Fund for Nature – Svetový fond ochrany prírody	http://www.wwf.org/
Právne texty legislatívy EÚ o ochrane prírody	DG Environment – Generálne riaditeľstvo EK pre životné prostredie	http://europa.eu.int/comm/environment/nature/natura.htm
Program LIFE	DG Environment – Generálne riaditeľstvo EK pre životné prostredie	http://www.europa.eu.int/comm/life/home.htm
Manažment európskeho prírodného dedičstva	Eurosite	http://www.eurosite-nature.org/

Ministerská konferencia o ochrane lesov v Európe	MCPFE - Liaison Unit Vienna- Jednotka MCPFE vo Viedni	http://www.mcpfe.org/
Monitoring činností politiky EÚ pre lesníctvo	Fern (NGO)	http://www.fern.org/
Národné programy pre lesníctvo	FAO – Organizácia Spojených národov pre výživu a poľnohospodárstvo	http://www.fao.org/forestry/foda/infonote/infonote-e.stm
Ochrana prírody v Európe	WWF European Policy Office – WWF kancelária pre európsku politiku	http://www.panda.org/resources/programmes/epo/
Ochrana prírody v Európe	IUCN – The World Conservation Union- Svetová únia ochrany prírody	http://www.iucn-ero.nl/eng_working_in_europe.htm
Regionálna politika a správa štrukturálnych fondov	DG Regional Policy – generálne riaditeľstvo EK pre regionálnu politiku	http://europa.eu.int/comm/dgs/regional_policy/index_en.htm
Výskum	Joint Research Centre of the European Commission – Spoločné výskumné stredisko EK	http://www.jrc.org/
Výskum lesníctva a poľnohospodárstva	DG Research – Generálne riaditeľstvo EK pre výskum	http://www.europa.eu.int/comm/research/quality-of-life/ka5/
Výskum lesníctva a poľnohospodárstva	DG Research – Generálne riaditeľstvo EK pre výskum	http://www.europa.eu.int/comm/research/agro/fair/en/index.html
Rozvoj vidieka v Európe a iniciatíva LEADER II	LEADER Community Initiative – LEADER	http://www.rural-europe.aeidl.be/
Správa o globálnom stave lesov za rok 2001	Food and Agricultural Organization of the United Nations – Organizácia Spojených národov pre výživu a poľnohospodárstvo	http://www.fao.org/docrep/003/y0900e/y0900e00.htm
Štúdie o financovaní ochrany prírody a rozvoja vidieka	Institute for European Environmental Policy – Inštitút európskej environmentálnej politiky	http://www.ieep.org.uk/
Dohovor o biologickej diverzite - text	Earthsummit 2002 – Svetový summit 2002	http://www.earthsummit2002.org/toolkits/women/un-doku/otherun/biodivtext.htm

Príloha I: Všeobecná informácia o lesoch a lesníctve

I. Lesy v rámci sveta

Lesy pokrývajú plochu približne 3 870 miliónov ha, čo je 30 percent povrchu Zeme. Zo všetkých lesov tvoria tropické a subtropické lesy 56 percent a lesy mierneho a boreálneho pásma spolu 44 percent (FAO, 2001).

Tropické lesy, lesy mierneho a boreálneho pásma sú miestom výskytu rozličných biotopov rastlín, živočíchov a mikroorganizmov, žije v nich veľká väčšina suchozemských druhov. Organizmy žijúce v lese poskytujú mnohoraké formy „tovaru a služieb“, od drevnej hmoty a iných „produktov lesa“ k významnej úlohe, ktoré lesy zohrávajú v zmiernení klimatických zmien svojim postavením v kolobehu uhlíka. Súčasne, lesy vytvárajú pracovné príležitosti a živobytie pre stovky miliónov obyvateľov celej Zeme. Biologická diverzita lesa má význam z hľadiska ekonomického, sociálneho a kultúrneho prínosu pre život mnohých pôvodných skupín obyvateľstva a pre miestne spoločenstvá. Lesy majú preto zásadný význam pre zachovanie biologickej diverzity na svete (Kapos a Iremonger, 1998).

Za posledných 8 000 rokov zmizlo z povrchu Zeme viac ako 45 percent lesov, väčšina pôvodných lesov bola vyrúbaná v minulom storočí. Tento proces globálneho odlesnenia naďalej pokračuje v rovnakej miere (FAO, 2001), mnohé druhy rastlín a živočíchov navždy vymizli spolu s ich lesnými biotopmi. Odhaduje sa, že len v rokoch 1990 až 2000 sa, v globálnom meradle, rozloha lesa zmenšila o približne 5 percent, čo znamená „stratu“ lesa približne 14 miliónov hektárov za rok. Odlesňovanie je najrozsiahlšie v tropickom pásme, kde sú lesy najhodnotnejším zdrojom biologickej diverzity a tieto lesy majú nezastupiteľné funkcie pre celosvetovú klímu. Odlesňovanie je značné aj boreálnom pásme, kde sa lesy obnovujú veľmi pomaly.

Európska únia patrí medzi hlavných aktérov v medzinárodnej diskusii o lesoch. Jej snahou je zastavenie celosvetového trendu odlesňovania a dosiahnutie trvalo udržateľného manažmentu lesa (sustainable forest management - SFM) prostredníctvom spolupráce v rámci všetkých globálnych strategických procesov, ktorými sú napríklad:

- “follow-up proces” vyplývajúci z UNCED (napríklad Fórum OSN o lesoch a nadväzujúce fóra IPF a IFF);
- Dohovor o biologickej diverzite (CBD) a jeho nedávno prijatý rozšírený pracovný program pre biologickú diverzitu lesa (“Expanded Programme of Work on Forest Biodiversity”)
- Príprava stratégií, ktoré zohľadňujú záujmy životného prostredia;
- Integrovanie ochrany životného prostredia do nových zásad získavania výrobkov drevospracujúceho priemyslu z trvalo udržateľných zdrojov (“Green procurement”).

II. Lesy v rámci Európskej únie

Európska únia a jej členské štáty sa rozhodli pre zodpovedný prístup k ochrane a trvalo udržateľnému manažmentu lesa, ktoré patria medzi hlavné „ekologické výzvy“ našej doby. V roku 1998³¹ bola prijatá Stratégia Európskej únie pre lesy, ktorú navrhla Európska komisia.³²

Zo silného vplyvu Európskej únie v rámci medzinárodnej diskusie o stratégii pre lesy vyplýva, že krajiny Európskej únie majú čoraz väčšiu zodpovednosť za to, aby samy boli príkladom

³¹ Rezolúcia Rady z 15.12.1998, O.J. no. C 56/1 z 26.09.1999

³² COM (1998) 649 final z 03.11.1998, O.J. no. z 18.11.1998

ochrany lesa a jeho trvalo udržateľného manažmentu. V tomto smere je významným prínosom EÚ z medzinárodného hľadiska úspešné budovanie NATURA 2000 rovnako ako ďalšie iniciatívy, napríklad národné programy pre les a uplatňovanie rezolúcií Ministerskej konferencie o ochrane lesov v Európe (MCPFE).

Socio-ekonomický význam lesov v Európe

Pre les a lesníctvo v rámci Európskej únie je charakteristická veľká rozmanitosť klimatických, geografických, ekologických ako aj socio-ekonomických podmienok. Približne 70 percent všetkých lesov EÚ sa nachádza v štyroch krajinách - Fínsku, Francúzsku, Nemecku a Švédsku. Napriek tomu najväčší potenciál pre ochranu a obnovu biologickej diverzity lesa má južná Európa. V mediteránnej biogeografickej oblasti rastie neuveriteľný počet 30 000 druhov vyšších rastlín, z ktorých viac ako 10 000 je viazaných len na túto oblasť, čím sa región stáva jedným z najbohatších území výskytu endemických druhov.

Lesníctvo je považované za jeden z najvýznamnejších faktorov hospodárskeho rozvoja v Európe: v lesníctve a s ním súvisiacom priemysle je zamestnaných vyše 2,2 milióna ľudí. V roku 1998 bola ročná produkcia priemyselnej guľatiny v EÚ 226 miliónov kubických metrov (FAO, 2001). Švédsko, Fínsko, Nemecko, Francúzsko a Rakúsko patria medzi desať najväčších svetových vývozcov „lesných produktov“. Napriek tomu, vo väčšine hospodárskych využívatel'ných lesoch dochádza k zníženiu ťažby a bolo zistené, že biomasa lesa sa vo všeobecnosti zvyšuje. V skutočnosti ročné prírastky prevyšujú ťažbu a v mnohých krajinách EÚ prevažujú lesné porasty s veľmi hustými porastami (napríklad DFWR, 2001). Trvalo udržateľné využívanie prírodných zdrojov, ktoré lesy EÚ majú, zohľadňujúce ekonomické, sociálne a „ekologické“ ciele akým je ochrana biologickej diverzity, by malo byť nielen zachované, ale aj posilnené a, ak je ovplyvnené aj územie NATURA 2000, mali by byť zohľadnené jeho dôsledky pre špecifický manažment jednotlivých lokalít.

V súčasnosti je počet vlastníkov lesa v EÚ približne 12 miliónov, priemerne vlastnia menej ako 5 hektárov lesa. Vlastnícke vzťahy sa však v rámci Spoločenstva odlišujú. V Grécku a Írsku sú približne dve tretiny lesných pozemkov v rukách štátu, kým v Belgicku, Španielsku, Taliansku, Luxembursku, Francúzsku a Nemecku, majú z hľadiska vlastníckych vzťahov významné postavenie miestne komunity. V priemere pripadá na obyvateľa EÚ 0,3 ha lesa, ale toto číslo je rovnako veľmi odlišné v rámci členských štátov EÚ.

Zvyšovanie plochy lesa v EÚ je dôsledkom *nielen* realizácie zalesňovacích programov spolufinancovaných Európskou úniou (1 milión ha od roku 1991), ale dokonca väčšou mierou je dôsledkom prirodzenej sukcesie na pozemkoch, ktoré sa prestali využívať, hlavne bývalých pasienkoch (IDF, 2001), čo predstavuje vyše tretiny celkovej rozlohy EÚ (FAO, 2001). Hoci tento všeobecný trend možno považovať za pozitívny, súvisí s ním aj viacero skutočností, ktoré vedú k obavám. Tým, že zalesňovanie, často nepôvodnými drevinami, prebieha najmä v oblastiach s chudobnými pôdami a v okrajových oblastiach, sú ohrozené niektoré kľúčové biotopy voľnej krajiny, ak súčasne dochádza k intenzifikácii a ďalšej špecializácii ostatných poľnohospodárskych pozemkov (EEA, 2001). Čiastočne z tohoto dôvodu by malo byť financovanie významných nových projektov na zalesnenie, ktoré môžu mať vplyv na existujúce prirodzené alebo poloprirodzené typy voľnej krajiny, podmienené posudzovaním vplyvov na životné prostredie (EIA).

Zvyšovanie plochy lesa „ukrýva nebezpečenstvo“, že môžu byť ohrozené niektoré z posledných pôvodných lesov v Európe, ktoré zvyčajne majú vysokú biologickú diverzitu a ohrozené

druhy. Hrozí totiž, že tieto lesy budú nahradené intenzívne obhospodarovanými polo-prirodzenými lesnými porastami alebo lesnými plantážami (EEA, 1998). Navyše, hoci dochádza k celkovému zvýšeniu podielu lesa, vážnou hrozbou je preferovanie ihličnatých lesov pred opadavými a nepôvodných druhov pred pôvodnými, čo môže mať nepriaznivý vplyv na biologickú diverzitu. Preto by sa súčasné iniciatívy mali sústrediť viac na kvalitu ako na kvantitu lesa.

História lesov v Európe

Z historických výskumov vyplýva, že lesy mali zásadný význam a boli základným prírodným zdrojom umožňujúcim rozširovanie ľudského osídlenia a vytváranie civilizovanej a prosperujúcej Európy. Ku sklonku 18. storočia boli lesy v Európe chápané hlavne ako obávaná a nehostinná „divočina“, nad ktorou je potrebné zvíťaziť a tiež ako nevyčerpatelný zdroj materiálov, potraviny a energie, ktoré je k dispozícii rastúcej ľudskej populácii.

Od 17. storočia v mnohých stredoeurópskych krajinách došlo k prudkému úbytku rozlohy lesa, tieto devastujúce vplyvy trvali až do 19. storočia. Ničenie mnohých európskych regiónov s vysokou lesnatosťou sa zastavilo až vtedy, keď drevo ako hlavnú energetickú surovinu nahradilo uhlie a neskôr ropa. V súvislosti s rôznymi spôsobmi využitia dreva, napríklad na stavbu lodí a obydli, pre baníctvo, získavanie soli, na kúrenie a výrobu dreveného uhlia a skla, boli mnohé lesy úplne vyťažené bez toho, aby sa uvažovalo o zachovaní trvalo udržateľných výnosov. Situáciu zhoršovala aj skutočnosť, že lesy boli tiež často „primitívne a multifunkčne“ využívané vidieckym obyvateľstvom a toto využívanie bolo len čiastočne regulované, realizované málo usmernenými spôsobmi, zamerané na „užívateľské práva“ miestnych. Viedlo to k vzniku „otvorenej“ odlesnenej krajiny, v ktorej lesy boli degradované a ochudobnené extenzívnou pastvou a rozptýleným zberom „lesných produktov“, ako možno vidieť na prvých presných mapách „typov krajiny“ z konca 18. storočia, v podobe vresovísk alebo vnútrozemských dún. K všeobecnému vývoju smerujúcemu k úbytku lesa prispievala aj to, že chýbala jasná štruktúra vlastníckych vzťahov, ako aj rozsiahle obdobia vojnových konfliktov.

V mnohých európskych krajinách došlo k zastaveniu úbytku lesných zdrojov súčasne s poznáním, že v krátkom čase môžu byť ohrozené zásoby dreva a tiež s „povýšením“ lesníctva na vedeckú profesiu, v Európe sa rozšírili školy na získanie vyššieho vzdelania pre lesníkov. Začiatkom 19. storočia sa zmenil spôsob chápania lesníkov zo „strážcov lesov“, pôvodne len na pozemkoch európskej vyššej spoločnosti, na koncept „zdvojenej funkcie“ lesníka ako manažéra a „strážcu“ národného vlastníctva - lesa ako celku, povereného samostatnou správou lesa. V dôsledku toho bol úbytok lesov postupne zastavený a mnohých rozsiahlych oblastiach mohlo dôjsť k regenerácii lesa alebo k jeho aktívnemu zalesneniu. Tento trend sa zrýchlil po roku 1850, keď bolo zalesnených oveľa viac pozemkov, ktoré boli pôvodne využívané ako polia a pasienky, ale hospodárenie prestalo. Hlavným cieľom tohoto zalesňovania však bola možnosť rýchlejšej a efektívnej produkcie dreva pre rastúci dopyt na trhu a ochrana proti erózii. Dochádzalo predovšetkým k vysádzaniu ihličnatých monokultúr, kde stromy boli v rovnakom veku. Tieto „nové lesy“ mali len malý význam pre biologickú diverzitu, hoci niektoré z nich sa postupne diverzifikovali v dôsledku prirodzeného vývoja alebo zásahov človeka.

Po prvej a druhej svetovej vojne došlo, hoci v menšej miere, v niektorých častiach Európy k opätovnému nedostatku dreva. Mnohé oblasti, ktoré boli zdevastované alebo vyťažené počas alebo tesne po vojne, boli zalesnené za účelom produkcie dreva, na uspokojenie

aktuálnych potrieb spoločnosti. Preto je pre mnohé časti Európy charakteristická prevaha lesov relatívne mladého veku, s rovnako starými porastami pozostávajúcimi len z niekoľkých druhov drevín, ktoré sú biotopmi len pre obmedzený počet organizmov.

Uvedené problémy sa netýkajú, alebo neplatia v rovnakom rozsahu, v rozsiahlych lesných oblastiach severnej Európy, neprístupných alpských regiónoch a v horských masívoch južnej Európy, kde sa dosiaľ zachovali relatívne nenarušené multifunkčné lesy. Práve tieto oblasti reprezentujú posledné zvyšky prirodzených lesov a tradičného využívania lesa v Európe a preto sú mimoriadne významné z hľadiska vedeckého i ekologického. Nakoľko ekonomická hodnota pomaly rastúceho dreva je často rovnako vysoká a nakoľko pokračuje tlak na intenzifikáciu poľnohospodárstva, komerčné využívanie je často v rozpore so záujmami ochrany prírody týchto území.

Prirodzenosť lesov v Európe

Súčasný stav lesov v Európe vyplýva z kombinácie dvoch zásadné odlišných skutočností (Falinski a Mortier, 1996)³³:

- Primárnej diferenciácie, ktorá nastala po ústupe ľadovca, kedy sa rozširoval les; začínajúc geologickým obdobím holocén približne pred 10 000 rokmi, tento proces bol podmienený faktormi podnebia a pôdy;
- Sekundárnej diferenciácie od neolitika, začínajúc pred 5 000 rokmi, vplyvom osídľovania lesov človekom, čím došlo k zmene rozlohy a štruktúry lesa.

A. Zaľadnenia zanechali výraznú „stopu“ na prírode severnej a strednej Európy a v horských regiónoch, pre ktoré je v súčasnosti veľmi typická severo-južná stupňovitosť vegetácie.

- Boreálne lesy severnej Európy sú vývojovo najmladšie a je pre ne typický výskyt menej druhov rastlín. Ich vznik súvisí s ústupom ľadovca, najmladšie formácie, akými sú dubovo-bukové a bukovo-smrekové lesy v strednej Európe sa sformovali len pred približne 5 000 rokmi. Pionierske formácie, akou sú borovicovo-brezové lesy, sa objavili oveľa skôr.
- Lesy južnej Európy sú oveľa staršie. Niektoré formácie vznikli už pred vyše 15 000 rokmi a pretože boli oveľa menej ovplyvnené zaľadnením, majú oveľa vyššiu početnosť druhov a diverzitu floristických asociácií.

K uvedenému je potrebné dodať, že pokles bohatosti druhov a typov vegetácie nastáva aj podľa západu-východného klimatického stupňovitosti – prechodu od oceánskeho ku kontinentálnemu.

B. História osídlenia človekom a jeho vplyv na lesy je tiež súbežný so severo-južnou stupňovitosťou, najstaršia kolonizácia začala na juhu, keď pred približne 8 000 rokmi sa osídľovanie presunulo zo stredného východu do Grécka, osídlenie Škandinávie začalo pred 2 500 rokmi.

Ľudské vplyvy začali najprv fragmentáciou lesa na rovinách a pokračovali odstraňovaním lesných porastov na úkor plochy pre poľnohospodárstvo, otvorené pastviny a kvôli získavaniu paliva. Čím starší bol proces kolonizácie, tým sú viditeľnejšie jeho dôsledky na súčasnom charaktere krajiny. Dosiaľ zachovaná vysoká lesnatosť Škandinávie a rozsiahle lesné oblasti v strednej Európe sú v silnom kontraste so situáciou na juho-západe kontinentu. Odhaduje sa, že vo Francúzsku bolo na začiatku rímskych vojen približne 80 % územia pokrytého lesom,

³³ Táto časť v podstatnej miere vychádza z publikácie autorov uvedených v osobitnom vydaní „Revue forestière française“ (XLVIII); ktorý je sám o sebe zostavený z rozsiahleho počtu literárnych zdrojov k danej téme. V menšom rozsahu, táto časť vychádza z práce NOIRFALISE o definíciách typov vegetácie CORINE.

do roku 1800 toto číslo pokleslo na 15 % , v súčasnosti vzrástlo na vyše 30 % . V Škandinávii pretrvával do 19. storočia významný vplyv kultivácie lesa výrubom a vypaľovaním, potom, ako sa prestala využívať, došlo k výrazne vyššej pokryvnosti „uzavretými lesmi“.

Za najvýznamnejšie vplyvy ľudských činností na biologickú diverzitu možno označiť:

- Ťažbu stromov pred dovŕšením ich fyziologickej dospelosti a potenciálneho veku, ktorá vedie k poklesu výskytu druhov viazaných na staré a rozkladajúce sa jedince;
- Odstránenie lesov na mokradiach a ich premena na pasienky, zmena štruktúry lužných lesov po zmene vodného režimu;
- Zmenu druhového zloženia stromov a zmena vertikálnej štruktúry vplyvom lesohospodárskych zásahov;
- Vytváranie formácií, ktoré sa prirodzene nevyskytujú, ako porasty vybraných druhov pre pestovanie ovocia, výmladkové porasty, zmiešaný les a vysoký les, porasty na pestovanie prútia, poľnohospodársko-lesnícke systémy a podobne, ktoré často vedú k sformovaniu biologickej diverzity, ktorej prítomnosť je viazaná na pretrvávanie ľudských vplyvov na procesy prirodzenej sukcesie;
- Odvodnenie rašelinových pôd a vlhkých lesov kvôli urýchleniu rastu stromov;
- Výstavbu cestnej siete pre ťažbu dreva v prírodných územiach;
- Zalesňovanie opustených poľnohospodárskych pozemkov a pôvodne spásaných oblastí.

Je potrebné chápať, že jednotlivé vplyvy nemuseli pôsobiť paralelne, ale mohli byť simultánne alebo nasledovali jeden za druhým, čo mohlo tiež spôsobiť synergický efekt na určitých lokalitách.

Na základe uvedeného môžeme prísť k záveru, že biologickú diverzitu a prirodzenosť lesov v Európe ovplyvnil rôzny stupeň ľudských činností, ktoré pôsobili veľmi dlhý čas a že pôvodné lesy alebo pralesy sa v Európe stali úplne zriedkavosťou, čo platí oveľa viac pre Európsku úniu. Skutočne, ak by sme primárnu a sekundárnu diferenciáciu lesov vplyvajúcu na ich zloženie a štruktúru postavili vedľa seba do matrice, kde sa jednotlivé vplyvy prekrývajú, dostali by sme nekonečné množstvo možných situácií. Ale vo všeobecnosti môže byť povedané, že lokality s najvyššou biologickou diverzitou, najmä na úrodných pôdach, sú pravdepodobne tie, ktoré prešli najintenzívnejšími zmenami, pretože boli najviac zaujímavé pre ľudské osídlenie. Zostalo len veľmi málo lesov, ktoré sú nenarušené, veľmi hojné nie sú ani úplne „umelé“ lesy, najväčšiu časť lesov v Európe tvoria tzv. polo-prirodzené lesy (podľa anglo-saskej literatúry) alebo lesy takmer prirodzené (subnatural - podľa francúzsko-švajčiarskej literatúry). Rozdiel medzi prirodzenými a polo-prirodzenými lesmi je často ťažko stanoviť, pretože vďaka zásahom človeka v minulosti došlo ku mnohým kombináciám vplyvov prírodných a antropogénnych. Za polo-prirodzené lesy dnes možno považovať lesy vysádzané pred viac ako 100 rokmi na opustených poľnohospodárskych plochách, v ktorých došlo k prirodzenej regenerácii pôvodných druhov, ďalej prirodzené lesy, ktorých pôvodná bylinná vrstva bola takmer úplne zničená pasiením a odstraňovaním lístia, či prirodzené lesy, ktoré boli "obohatené" o nepôvodné druhy, ktoré sa spontánne regenerovali a podobne.

Dochádza tiež k nedorozumeniam v súvislosti s pojmami prirodzenosť, t. j. absencia vplyvu človeka a biologická diverzita, t. j. rozmanitosť druhov a štruktúr. Nerozlišujúce zamiešavanie týchto pojmov viedlo k „mýtom“ o tom, aké by mohli alebo mali byť aspekty „pôvodného“ alebo "historického" lesa, čo sa niekedy prenieslo aj do cieľov manažmentu chránených území.

Z hľadiska zaradenia biotopov podľa ich významu pre Spoločenstvo v prílohe I smernice o biotopoch, je možné odlíšiť tri súvisiace skupiny (Barbier, 2000) :

- biotopy, ktoré sa nachádzajú v častiach, ktoré boli vždy na okraji ekonomického záujmu a človekom neboli nikdy osídlené, napríklad riečne formácie, duny, zamokrené časti lesov a živé rašeliniská;
- málo človekom ovplyvnené klimaxové biotopy, akými sú niektoré dubové lesy, bukové lesy a prirodzené smrekové lesy, v ktorých nikdy nebola ťažba dreva a sú stabilné v súvislosti s manažmentom pôvodných druhov;
- biotopy, ktoré vznikli pretvorením krajiny človekom alebo prechodom na iný klimaxový stupeň vegetácie, akým sú vresoviská, zalesnené rašeliniská, otvorené (spásané) lesy, prirodzené trávnaté porasty a pasienky.

Na základe uvedeného možno na záver uviesť, že nemáme dostatok nezvratných dôkazov k tomu, aby sme určili v potrebnom stupni dôveryhodnosti, aké by bolo presné zloženie potenciálnej prirodzenej vegetácie na určitom území v Európe a že v mnohých prípadoch je pre zachovanie biotopu zásadné to, aby vplyvy človeka pokračovali.

Príloha II : Rámec pre ochranu biologickej diverzity v Európe

1. Smernica o vtákoch

Smernica č. 79/409/EC, známa ako smernica o vtákoch (“the Birds Directive”), bola prijatá v roku 1979. Ustanovuje sa v nej predovšetkým povinnosť členských štátov EÚ vymedziť osobitne chránené územia = chránené vtáčie územia (Special Protection Areas - SPA’s) pre druhy zaradené do príloh smernice, ktorých stav je ohrozený a pre sťahovavé druhy vo všeobecnosti. Druhým významným prvkom smernice o vtákoch je, že sú v nej upravené všeobecné zásady pre poľovníctvo a obchod s druhmi vtáctva vo všetkých členských štátoch EÚ.

2. Bernský dohovor

Dohovor o ochrane európskych voľne žijúcich organizmov a prírodných stanovišť (the *Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats*), ktorý sa často označuje ako Bernský dohovor („Bern Convention”) bol podpísaný v roku 1979 a je pod patronáciou Rady Európy. Do platnosti (aj pre EÚ) vstúpil v júni 1982. Je jednou z najstarších medzinárodných dohôd o ochrane biologickej diverzity, ale zmluvné strany nie sú viazané záväznosťou implementácie ustanovení.

Cieľom Bernského dohovoru je zabezpečiť ochranu voľne žijúcich druhov rastlín a živočíchov a ich biotopov. Osobitná pozornosť je venovaná ohrozeným a zraniteľným druhom, vrátane zraniteľných sťahovavých druhov, druhy sú uvedené v prílohách. Dohovor ratifikovalo spolu 44 štátov od Turecka po Island a od Ukrajiny po Maroko.

3. Smernica o biotopoch

Smernica č. 92/43/EHS, známa ako smernica o biotopoch (“Habitats Directive” alebo “Fauna, Flora and Habitats (FFH) Directive”) bola prijatá v roku 1992 ako nástroj členských štátov EÚ na implementáciu Bernského dohovoru. Cieľom smernice o biotopoch je prispieť k ochrane prírodných biotopov a druhov voľne žijúcich živočíchov a rastlín na európskom území členských štátov EÚ, berúc pritom do úvahy ekonomické, sociálne a kultúrne požiadavky a regionálne a miestne charakteristiky. Ochrana prirodzených biotopov a druhov, ktoré sú vymenované v prílohách smernice, je zabezpečená prostredníctvom prijatia

špecifických opatrení, akým je vymedzenie osobitných území ochrany (Special Areas of Conservation - SACs) alebo prostredníctvom vytvorenia systému prísnej ochrany druhov významných z hľadiska Spoločenstva. V smernici o biotopoch sú stanovené pravidlá pre vytvorenie a manažment sústavy NATURA 2000.

4. Rozširovanie EÚ a sústava EMERALD

Sústava EMERALD je nástrojom Bernského dohovoru na ochranu biotopov v krajinách, ktoré nie sú členom EÚ a zároveň ratifikovali Bernský dohovor. Sústava Emerald je súčasne efektívnym nástrojom na prípravu kandidátskych krajín na členstvo v EÚ. Územia osobitného záujmu ochrany prírody (Areas of Special Conservation Interest - ASCIs) vymedzené ako súčasť EMERALD sú východiskom pre SACs, ktorých vymedzenie vyplýva zo smernice o biotopoch. Pretože pre implementáciu smernice o biotopoch nebudú možné prechodné obdobia, krajiny, ktoré sa usilovali vytvoriť sústavu EMERALD budú mať dobrú východiskovú pozíciu v prístupovom procese.

Mnohé kandidátske krajiny majú mimoriadne bohaté prírodné dedičstvo a právom môžu byť naň hrdé. V Európe sa tak zachovali nenarušené údolia riek a lesné komplexy, kde vďaka prítomnosti veľkých šeliem zostali úplné potravinové reťazce. Len v samotnom Rumunsku žije približne 6 000 medved'ov, čo je viac ako 2 razy toľko, ako v členských štátoch EÚ spolu. Na druhej strane, v dôsledku rýchleho hospodárskeho rozvoja je prírodné dedičstvo v mnohých týchto krajinách ohrozené. Je potrebné zabezpečiť, aby sa ekonomický rozvoj uskutočňoval trvalo udržateľným spôsobom.

V roku 2001 boli ukončené technické konzultácie o doplnení príloh smernice o vtácoch a smernice o biotopoch z hľadiska špecifických podmienok biotopov a druhov ochrany prírody v krajinách strednej a východnej Európy. Rokovania boli súčasťou prípravy na rozširovanie EÚ.

5. Dohovor o biologickej diverzite (CBD)

Jedným z kľúčových dokumentov prijatých počas Svetového summitu v Rio de Janeiro bol Dohovor o biologickej diverzite (the Convention on Biological Diversity - CBD). Predstavuje dokument, ktorým väčšina vlád z celého sveta prijala záväzky zachovať svetové prírodné dedičstvo v súlade s trvalo udržateľným ekonomickým rozvojom. Troma hlavnými cieľmi dohovoru sú: ochrana biologickej diverzity, trvalo udržateľné využívanie jej zložiek a spravodlivé a rovnoprávne využívanie úžitkov z využívania genetických zdrojov.

V Dohovore o biologickej diverzite sú medzi inými stanovené

- opatrenia a podporné mechanizmy na ochranu a trvalo udržateľné využívanie biologickej diverzity;
- usmernený prístup ku genetickým zdrojom;
- prístup k technológiám, vrátane biotechnológií a ich transfér;
- odborná a vedecká spolupráca;
- pravidlá posudzovania vplyvov na životné prostredie;
- výchova a zvyšovanie povedomia verejnosti.

V súčasnosti má dohovor 186 zmluvných strán a 168 signatárov. Európska komisia, rovnako ako jej jednotlivé členské štáty, dohovor podpísali. Európska agentúra životného prostredia

(EEA) v Kodani vytvorila systém mechanizmu “clearing-house“ pre biologickú diverzitu³⁴ tak, aby bol zabezpečený plynulý tok informácií medzi zmluvnými stranami dohovoru v Európe.

Počas 6. zasadnutia Konferencie zmluvných strán Dohovoru o biologickej diverzite, konaného v apríli 2002 v Haagu, bol prijatý Rozšírený pracovný program pre biologickú diverzitu lesa. V tomto ambicióznom programe je stanovená séria cieľov a činností, ktoré sa zmluvné strany dohovoru zaviazali dosiahnuť, v rámci svojich vlastných priorít. Je to napríklad aplikácia ekosystémového prístupu k manažmentu všetkých typov lesov a opatrenia na ich zlepšenie ochrany, obnovy a revitalizácie biologickej diverzity lesa prostredníctvom trvalo udržateľného využívania lesa a významných cieľov monitoringu.

6. Akčné plány EÚ pre biologickú diverzitu

Odbory Európskej komisie, v záujme zabezpečenia „aktívneho postavenia“ ochrany biologickej diverzity aj v ďalších významných sektoroch politiky EÚ, vypracovali “akčné plány pre biologickú diverzitu“ pre poľnohospodárstvo, rybolov, ochranu prírodných zdrojov a rozvoj a hospodársku spoluprácu (COM/2001/0162 final). V týchto plánoch sú stanovené ciele pre zlepšenie ochrany biologickej diverzity. Majú byť schválené v Európskom parlamente a v Rade Európskej únie.

Významnou súčasťou akčných plánov je budovanie NATURA 2000. V akčnom pláne pre ochranu prírodných zdrojov, ktorý bol spracovaný pre lesníctvo, sú stanovené ciele pre všetky typy lesných biotopov z prílohy I smernice o biotopoch, ktoré by do roku 2002 mali dosiahnuť úroveň “dostatočne zastúpené”. V tomto akčnom pláne je tiež zvýraznená potreba integrácie opatrení na podporu biologickej diverzity do ďalších dokumentov, akými sú štrukturálne fondy, kohézny fond, fond rozvoja vidieka a programy pre tretie krajiny.

Prijatím už spomínaného Rozšíreného pracovného programu pre biologickú diverzitu lesa, počas 6. zasadnutia Konferencie zmluvných strán Dohovoru o biologickej diverzite, by malo dôjsť k tomu, že aspektom lesa bude v rámci existujúcich akčných plánov EÚ pre biologickú diverzitu venovaná zvýšená pozornosť.

7. Národné programy pre les

Účelom národných programov pre les (National Forest Programmes - NFPs) je vytvoriť rámec pre ochranu, manažment a trvalo udržateľný rozvoj všetkých typov lesov, ktorý je prijateľný z hľadiska sociálneho a politického a ktorý prispeje k zvýšeniu efektívnosti a účinnosti správy verejných a súkromných lesov. Tieto programy sú výsledkom procesu, ktorý začal na summite v Rio de Janeiro (UNCED, 1992) v súvislosti s lesmi.

- Národné programy pre les vychádzajú z prvkov a princípov, ktoré boli prijaté ako návrhy činnosti počas ad hoc stretnutia Medzivládneho panelu pre lesy (Ad hoc Intergovernmental Panel on Forests – IPF, 1997), iniciovaného Komisiou OSN pre trvalo udržateľný rozvoj.

Za posledných 15 rokov národné programy pre les spracovalo resp. aktualizovalo viac ako 120 krajín. Medzi konkrétne výsledky týchto plánov patria nové stratégie lesníctva, zlepšenie

³⁴ “Clearing-house” bol pôvodne pojmom pre vyjadrenie finančných postupov, v rámci ktorých sa šeky a účty medzi bankami vymieňali, takže v hotovosti bol uhrádzaný len čistý rozdiel. Dnes je jeho zmysel rozšírený na akúkoľvek inštitúciu, cez ktorú sú prepojení uchádzači a poskytovatelia tovaru, služieb alebo informácií a tak dochádza k uspokojeniu dopytu. Web stránka EEA pre „clearing-house“ je: <http://biodiversity-chm.eea.eu.int/>

legislatívy, inštitucionálne reformy, nové definovanie úlohy štátu v rozvoji lesníctva, decentralizácia zodpovedností za manažment lesa, transfér zodpovednosti na komunity a miestne skupiny, väčšia transparentnosť a účasť v rozhodovacích procesoch.

V mnohých národných programoch pre les má, v súlade s uvedenými medzinárodnými záväzkami, významné postavenie biologická diverzita. Úspešná príprava programov môže byť financované z niektorých finančných nástrojov Spoločenstva (napríklad prostriedky v rámci nariadenia č. 1257/99 na podporu rozvoja vidieka).

8. Ministerská konferencia o ochrane lesov v Európe (MCPFE)

Ministerská konferencia o ochrane lesov v Európe (The Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe - MCPFE)³⁵ predstavuje hlavnú iniciatívu pre rozvoj spolupráce medzi európskymi krajinami za účelom prispieť k ochrane a trvalo udržateľnému manažmentu lesov na ich území. Viac ako 40 členských štátov Rady Európy a vysoký počet pozorovateľov spolupracuje v rámci tejto iniciatívy na hľadaní negatívnych faktorov ohrozujúcich les a možnosti, ktoré les a lesníctvo má. Celý proces pozostáva zo série konferencií na politickej úrovni, ako aj zasadnutí expertov, na ktorých dochádza k hľadaniu riešení a k rozpracovaniu záverov konferencií. Za implementáciu odporúčaní, prijatých počas konferencií, na národnej a regionálnej úrovni, sú zodpovedné zúčastnené krajiny. V období medzi jednotlivými konferenciami dochádza k diskusii a komunikácii (tzv. MCDPE proces) medzi zástupcami národných inštitúcií pre lesníctvo a zástupcami občianskych združení.

Konkrétnymi výsledkami MCDPE procesu sú odporúčania, ktoré sú vo forme rezolúcií prijímané počas ministerských konferencií. Takéto konferencie sa zatiaľ konali v Štrasburgu (1990), Helsinkách (1993) a Lisabone (1998). Boli na nich prijaté tieto rezolúcie:

- S1: Európska sústava stálych výskumných plôch pre monitoring lesných ekosystémov
- S2: Ochrana genetických zdrojov
- S3: Decentralizovaná európska databanka o lesných požiaroch
- S4: Prispôsobenie manažmentu horských lesov novým podmienkam životného prostredia
- S5: Rozšírenie siete EUROSILVA pre výskum fyziológie drevín
- S6: Európska sieť pre výskum lesných ekosystémov
- H1: Všeobecné usmernenia pre trvalo udržateľný manažment lesov v Európe
- H2: Všeobecné usmernenia pre ochranu biologickej diverzity lesov v Európe
- H3: Spolupráca v lesníctve medzi krajinami v prechodnom štádiu
- H4: Stratégie pre proces dlhodobého prispôsobovania sa lesov v Európe klimatickým zmenám
- L1: Ľudia, lesy a lesníctvo: podpora socio-ekonomických aspektov trvalo udržateľného manažmentu lesa
- L2: Pan-európske kritériá, indikátory a usmernenia na operačnej úrovni pre trvalo udržateľný manažment lesa

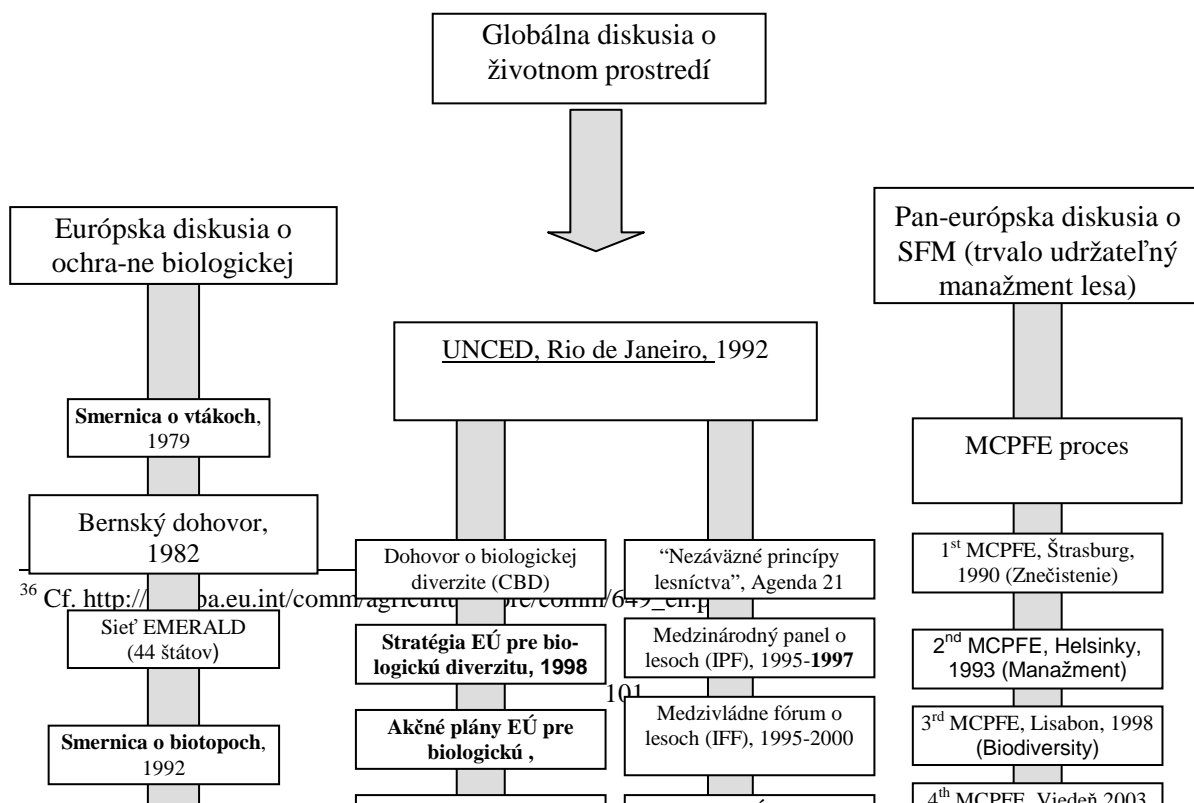
V rezolúciách je obsiahnutá ochrana, zachovanie a trvalo udržateľný rozvoj lesov v Európe. Sú v nich aj usmernenia na dosiahnutie troch hlavných cieľov vyplývajúcich z Dohovoru o biologickej diverzite.

³⁵ Viac informácií o činnosti MCPFE je k dispozícii na webovej stránke: <http://www.mcpfe.org> alebo v Kontaktnej jednotke MCPFE vo Viedni (MCPFE Liaison Unit), Marxergasse 2, A-1030 Vienna, Rakúsko; telefón.: +43 1 710 77 02, fax: +43 1 710 77 02 13, E-mail: liaison.unit@lu-vienna.at

Od chápania lesov ako obávanéj a nehostinnej „divočiny“, nad ktorou je potrebné zvíťaziť a využiť pritom jej prírodné bohatstvá, sú lesy stále viac ponímané ako cenný, obmedzený prírodný zdroj, ktorý poskytuje oveľa viac ako drevo. Mnohé hospodárske činnosti v EÚ sú späté s lesmi, ktoré sú zdrojom surovín, lesy sú však tiež genetickým zdrojom a poskytujú ochranu ďalším prírodným zdrojom, akým je vzduch a voda. Poskytujú nám pokoj, ticho, svoju prirodzenú nádheru a oddych. Tieto významné „služby lesa“ nadobúdajú na svojej dôležitosti s rýchlou sa meniacim svetom, v ktorom ľudia uprednostňujú vytváranie urbanizovaných oblastí pred prirodzenosťou biotopov.

Európsky parlament, z dôvodu ucelenosti uvedených rezolúcií, zdôraznil význam tohoto pan-európskeho procesu v súvislosti so stratégiou EÚ pre lesníctvo³⁶.

9. Prehľad diskusií o ochrane biologickej diverzity a problematike lesov, 1992-2002 (EÚ nástroje sú vyznačené HRUBÝM písmom)

³⁶ Cf. http://ec.europa.eu/int/comml/agricultu/pre/comm/649_en.p

6. zasadnutie konferencie zmluvných strán CBD, 2002	Fórum OSN o lesoch (UNFF), 2001-2005
--	---